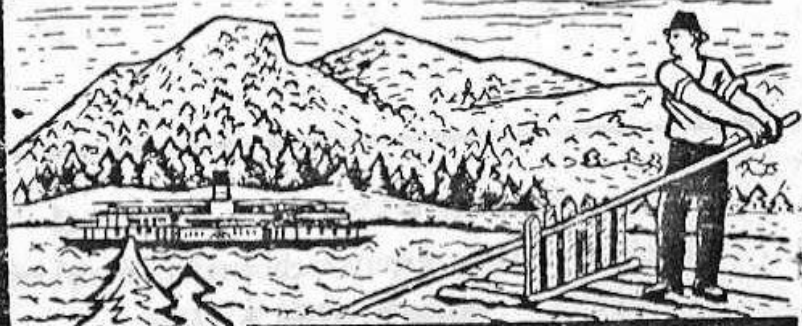

KNIŽNICE BIBLICKÉ JEDNOTY

**ČÍSLO
9**

**VLADIMÍR MÍČAN
ZA
CHLEBEM
VEZDEJŠÍM**

**O ČESKOSLOVENSKÝCH
OSADNÍCÍCH V RUMUNSKU**

**CENA
12
Kč**

NAKLADĚM BIBLICKÉ JEDNOTY V BRNĚ

Rozmnožovací a počítací

stroje, barv. pásky, papíry karbonové, cyklostylové a pod.

Obchodní knihy,

psací soupravy a j. potřeby kancelářské dodává výhodně

K. Vágner, Brno Česká 16.

SLAVIA

vzájemně pojišťovací banka.

Generální zastupitelství v Brně.

Telefon číslo 10.855.

Všechny druhy pojištění.

Conco, americký izolační prostředek.

Krytiny rovných střeš.

Elastic Japa, speciální dehtuprostá krycí lepenka.

Nygritlak rychleschnoucí asfaltový nátěr.

Isolace zdíva, nádrží, vodojemů atd.

J. PAULÍK, továrna dehtových výrobků,

Zal. 1894. Tel. 57731. **BRNO - ŽIDENICE.**

*Sklad a stavění veškerých prvotřídních
úsporných a patentních kamen a sporáků.*

Odborná stavba veškerých krbů.

PAVEL BAROŠ,
V BRNĚ, NA PÍSKÁCH Č. 6.

Telefon 38.907.

KNIŽNICE BIBLICKÉ JEDNOTY.

ČÍSLO 9.

Z A C H L E B E M
V E Z D E J Š Í M.

*Evangelisační návštěva 'československých osad evange-
lických v Rumunsku.*

(Podle rukopisu z roku 1925.)

N A P S A L
V L A D I M Í R M Í Č A N,
T A J E M N Í K B I B L I C K É J E D N O T Y.

(S 34 OBRÁZKY.)

V B R N Ě 1 9 3 1.

NÁKLADEM ČAS. „SVĚTLO A PRAVDA“ (BIBLICKÁ JEDNOTA) V BRNĚ,
UL. KARLA VÁVRY Č. 26. - VYTISKL JOS. ŠIMEK VE SLÁVKOVĚ U BRNA.

N A Š E Č O U H Ā:

1. Krásná církev Pána Ježíše v Československém státě,
2. návrat národa k Bibli svaté,
3. Evangelium — všechněm světa národům,
4. náprava všech křivd — pravda, právo a spravedlnost.

Biblická jednota.

N A Š E Z A S Ā D Y.

I. Věříme, že Písmo svátě Starého i Nového zákona je neomylné Slovo Boží, které jest jediným pravidlem víry i života.

II. Věříme, že spasení docházíme z pouhé milosti pro smitčii obět Krista Ježíše, Syna Božího.

III. Vyznáváme, že jest naši povinností, zůstávati skrze pravou víru v živém spojení s našim Spasitelem, Pánem Ježíšem, v něhož působením Ducha svatého prýští nový život.

IV. Prohlašujeme, že podle rozkazu Kristova a Jeho apoštolů jest nám konati křestanskou kázeň v duchu Jednoty Českých bratří.

Biblická jednota.

Na královském (státním) panství v Mezöhegyes¹⁾ žil na pustě, zvané Pereghaus²⁾ zbrojmištr³⁾ (Wachtmeister) Vančura.⁴⁾ Stát uherský, prováděje r. 1854 pozemkovou reformu, rozparceloval toto panství, při čemž na každé „numero“ připadlo 14 katastrálních jiter (t. j. 10 řetězů; 1 řetěz = téměř 3 korce = 1 ha). „Vláda to dala lidem.“ Byla to jednak úrodná pole, jednak louky. Osadníků — Němci, Slováci a Malorusové, většinou z horních Uher — jen pozvolna přibývalo a stále bylo dosti pozemků. Vančura psal o tom přátelům, „a bylo to v máji před 2 lety, co byl ten velký mráz v r. 1866, co jsme sem přišli (r. 1864). Naše vesnice byla pusta. Stál tu uprostřed polností velký panský dvůr, roztrhalo se to, udělaly se parcely a půda byla podělena.“

Dnes vidíme před sebou krásně uspořádanou osadu, úředně zvanou (rumunsky)

Peregul Mare (German),⁵⁾

která však nebyla zbudována rázem. Ani její čeští obyvatelé nepřišli jedním rokem; asi v 10 letech se

¹⁾ Velká vesnice.

²⁾ Část tohoto panství.

³⁾ Tenkrát české vojsko šikovali do Uher, Maďary do Cech.

⁴⁾ Služebně přidělen státnímu hřebčinci.

⁵⁾ Peregul, původně německá osada Pergén (Bergen?), 17 km od Arađu. Obyv. 1400, nejvíc řecko-katolíků. Reform. 265. Cestou do Peregu zastavili jsme se v Prešově. Promluvil jsem v pátek 25. září 1925 ve shromáždění Jednoty Česko-bratrské. V sobotu ráno odjeli jsme přes Košice, Čop

tu lidé v obec ustavili. „Ten psal tomu, ten tomu, jeden druhému, a tak se stěhovali.“

Dnešní majetek českých obyvatelů v Peregulu (na Pereku) není podle stavu z doby dědů — žijí tu ještě mnozí, kteří se zrodili v Čechách — mnoho se časem přikoupilo. Český sedlák závodil se svým německým sousedem (z Dol. Rakous) a hospodářsky jak Němce, tak i Slováka a Rusína předstihl. Český majetek byl rozmnožen jednak dobrovolnou koupí, jednak koupí z třetí ruky. Stalo se to takto: Půda byla dána všem do pachtu (arenda), později to přišlo na vejkup. Kdo chtěl být vlastníkem půdy, musel si ji vyplatit. Naši bratři Slováci domnívali se, že půda jest navěky jejich, že to dostali od císaře a nechtěli tomu rozuměti, že musí přidělenou půdu vykupovati. Strážníkem na Peregulu German byl Němec. Neví se, zda z vlastní nepromyšlenosti, aneb z návodu svých krajanů je v tom utvrzoval; ba svými rozklady přivedl to u Slováků tak daleko, že se proti vrchnosti vzbouřili. Bylo vysláno vojsko, aby pořádek zavedlo. Velitel husarů byl tak šlechtyný člověk, že dal povolati k sobě děti a žádal je, aby prosily své rodiče, aby od odporu ustoupili, jinak že budou jak rodičové,

do Halmei, pohraniční stanice Rumunska. Cesta do Áradu vedla rovinou. Kolem tratě několik domků . . . pasáci, husy, dobytek . . . lid ve svých nedělních, huňatých kožiších. Dopoledne byli jsme v Áradu. Město mnoha kostelů: reformovaného, luterského, pravoslavného, řecko-katolického, římsko-katolického, mnoha národů: Maďarů, Němců, Rumunů, Srbů. Bela II. (Slepý) dal zde 68 přívrženců svého odpůrce Boriče, nemanželského syna Kolomanova, povraždit. V září 1551 byl Árad obsazen Turky. V srpnu 1849 uchýlila se sem ze Šzegedu vláda Kossuthova. Po prohrané bitvě u Világoše byli v kasematách zavřeni zajatci vojska Kossuthova. Zde byli 6. října odpraveni jednak kulí, jednak provazem generálové vojska Kossuthova.

tak i ony ze stavení vysazení. Nic to nepomohlo. Lidé platití nechtěli, a tak to přišlo do licitace. Kdo se uvolil, že bude platit, ten zůstal. Kdo nechtěl, tomu to prodali, a tak to skoupil nějaký Adler z Pečky (maď. Pecska, rumunsky Pecica), ten koupil 10 numer (numero t. j. stavení a 14 katastr. jiter pozemků, t. j. asi 28 českých korců), Spilka 27 numer, Dr. Schwester koupil 7 až 9 numer. Od těchto to kupovali naši lidé ze semtěšské (reformované) církve a to ze Zaříčan Bednář, z Tupadel Komberec a jiní.

Z Čechů byl prvním osadníkem Josef Bednář, římský katolík, z Chlumce nad Cidlinou. Byl švakrem Vančurovým. „Ten sem přijel a za laciný peníz to koupil. Nejprve to přišlo pod arrendu,*) to trvalo 10 roků, pak to přišlo na vejkup. Vančura psal nebožtíkovi mému tchánovi, ten přišel v r. 1863. Můj nebožtík pantáta pocházel ze Zaříčan. I Vančura pocházel ze Zaříčan. Po Bednářovi přišli Vančurovi. Ti byli reformovaní. Kdo se sem stěhoval, to byla samá chudoba. Snad měl nějaký koreček pole, ale žádný majetník, hospodář sem nepřišel. Když přivez' 700 neb 800 zlatých, to bylo všechno. Jen jeden byl bohatší, Dušek. Pavlík měl trochu větší majetek, ale byl lehčí, všecko propil.“ — „Samí se sem stěhovali, z vícero vesnic a v různých letech. Když přišli k Čábě, ženské brečely,**) že tady bude močál, ale na Peregu nebylo močálů. Pamatuji se

*) arrenda, t. j. nájem, plat z nájmu

První kolonisté v Peregu (Slováci, vlastně Rusíni, řecko-katolíci) dostali pozemky nejprv k užívání na 10 let zdarma, potom si je mohli vyplatit, to však bylo v krátkém čase zvráceno a osadníkům vyměřena pozemková daň, t. zv. arrenda. To byl důvod vzpoury.

***) Viz též str. 29.

ještě na babičku, která nesla na zádech brány z Čech, ze Starkoče.“*)

„Můj otec byl ve Vídni krejčím, měl hlad, našel čtyrák, vandroval, až přišel sem. Odtud psal domů a přišli jeho rodiče. Proдали to v Čechách a tady koupili tři baráky.“

„Jezdilo se přes Štádlavu do Aradu. Vezli s sebou peníze a šatstvo. Almaru, kisny (bedny) to po železnici. Někteří si svoje věci naložili na vlastní vůz. Můj tchán (Václav Ladislav) mně přijel naproti.“

Později jezdili někteří vlakem. Jeli do Vídně, odtud do Budapeštu lodí, a pak vlakem na Solnok a Čábu.

Mnozí strachem utíkali. Potkali lidi a zděšeně volali: To jsou medvědi! A byli to lidé (Rumuni), kteří byli oblečeni ve svůj kožich, chlupy na venek.

Tři bratří Formánkové šli pěšky. V Pešti kopali míčodu. Ztratila se jim, oni ji našli a vzali ji s sebou. Za Peští se ptali, kde je cesta na Pereg. Lidé si cosi povídali. Oni se lekli. To jistě ví, že my tu míčodu máme. „Hoď jim ji“. Zahodil ji — a z bázně dali se na útěk.“

První život Čechů na Peregu byl dosti bídný. „Přišly potom zlé časy. Dne 24. května 1866 nastal krutý mráz, všechno zmrzlo, lidé neměli ani k setí, ani k živobytí. Někteří jeli až do Sedmihradska nakoupiti, jiní chodili skoro žebrotou; navozili jen trochu fizele a obilí.“

Potom dostali od vlády pole, na polovičku; naši lidé to obdělávali a s užitkem polí dělili se na polovici s vládou, totiž úrodu polní odvedli z po-

*) Jiný pravil: Můj otec byl v Čechách cihlářem . . . Táhl s volem. Tak se stěhovali i jiní na Helenu.

(seniorát v Nagyszalomta⁹⁾ dal asi 150 zlatých. Poslali jsme žádost i k císaři a dostali jsme 100 zlatých. Nakoupili jsme dřeva, a sami jsme si je dovezli. Zvony¹⁰⁾ byly koupeny od maď. reform. církve v Semlaku, kde byl farářem Čech, jménem Bedřich z Nosislavě u Židlochovic, již. Morava.

Před válkou mohli jsme mít kostel. Z domestiky dostali bychom K 16.000.—, čekali jsme však až se cihly vypálí. Potom přišla válka a teď nemáme nic.“

Hřbitov jest v místě, společný všem vyznáním, která tu mají vyhrazena oddíly: římsko-katolický, reformovaný a řecko-katolický.

Prvním kurátorem sboru byl Václav Ladislav. Staršími (presbytery) byli Dušek, Podávkové, Boháč, Koberové, Beranové.

Prvním¹¹⁾ učitelem byl Nandor (t. j. Ferdinand) Španihel. Přišel z Moravy, asi z Rouštky (Rážďky). Byl učitelem nejprve na Svaté Heleně (nyní Rumunsko), odtud přijal místo na Peregu, naposled působil ve Velikém Središti (nyní v Jugoslavii na hranicích Rumunska dnešního.) Žije dosud (t. j. r. 1925).

Druhým učitelem byl Bedřich Vilém Čížek. Byl z Libice n/C., kdež otec jeho byl učitelem. Působil

⁹⁾ Reform. Češi podléhají pod správu maďar. reform. církve, jejíž seniorát jest t. č. v Temešváru (senior Szabolcska), biskupství (superintendence) v Kluži (biskup István Sulyok).

¹⁰⁾ Na zvonech reformovaná církev nikdy nelpěla. Na Pereku mně pravili: „Kdo chce jde, kdo nechce, toho ani zvony nevyšťouchají.“ V reform. církvi platí stará zásada: Do společných shromáždění vábí jen čisté kázání slova Božího — žádná náboženská forma, ať zvony, hudba, cká-zalý zpěv, lithurgie a pod.

¹¹⁾ Podle jiných byl prvním učitelem pan Volenec; byl tu nějaký rok.

na Sv. Heleně, na to v Šemlaku, pak na Pereku a to 2 roky a zemřel (na Pereku?).

Třetím učitelem byl Gustav Španihel. Na Peregu působil 4 roky, 4 roky na Sv. Heleně, 22 roků ve Vel. Središti. Na Peregu přišel zemřít. Žil tu několik let jako pensista.

Alexandr Szekel, učil asi 2 roky po česku i maďarsku. Byl rázný, odešel, neznámo kam.

Trnovský, Slovák, byl učitelem asi 10 let, odešel do Budapeště.

Gustav Gemzický učil rok, přivezli jsme ho z Megyeše, šel do Fakert.

Miloslav Jurányi učil 6 let, zemřel v Peregu 1903.¹²⁾

Julius Cavar (od r. 1903 do r. 1906).

Josef Juhász učil asi 4 roky. Odešel do Banátu, kde si koupil pozemek.

Julius Cavar (po druhé). Odešel 15.—16. října 1916. Děti zapsal, nechal tu nábytek, kufry a odešel do horních Uher, do hontianské stolice (Nagy Szén?). Byl nervosní.*)

V únoru r. 1917 přišel Ludvík Meszáros. Naučil se tu česky, vzal si ženu z českého rodu (Szentpéteri), byl dobrým učitelem. Působil do r. 1920.

Po jeho odchodu bylo místo učitelské zatím obsazeno a děti vyučovala učitelka Alžběta Lengyelova, Maďarka.

¹²⁾ Na hřbitově jest na pomníku: Miloslav Michal Jurányi, nar. 29. září 1845, zemřel 6. října 1903. Pomník má tu i Gustav Kalousek, nar. 1859, zemř. 12. července 1911, jeden z nejvážnějších a nábožensky nejživějších reformovaných Cechů.

*) Ve Vel. Središti působil Gustav, správně Josef Cavar. Byl to týž? Tento se dostal po převratu též na Slovensko. Působil v Dvojkerestúri a r. 1924 v Rim. Sobotě v nemocnici zemřel.

V prosinci 1922 a lednu 1923 vyučoval kurátor sboru Jaroslav Kálousek mladší,

v únoru 1923 dojel Pavel Potoček. Učil do listopadu 1923. Vzal si u rumunského škol. inspektora zdravotní dovolenou, bez souhlasu staršovstva, přišel do rozporu jak se staršovstvem, tak i s církevní vrchností, a pro různé neshody místo opustil. Byl učitelem i kazatelem.

Nešťastný Potoček . . .

Kurátor byl jiného mínění: Myslím, že může naričkat sám nad sebou. Přeji mu vše dobré — má přece dceru Etelku mé sestry Kateřiny z čís. 70*) za ženu — ale nevím, kde bude on spokojen a oni spokojeni s ním. K takové práci musí býti vzdělání, povaha, láska a trpělivost. (Viz str. 44.)**)

Do konce r. 1923 vyučoval na škole opět kurátor, nato chodily děti do státní rumunské školy, od prázdnin r. 1925 jest učitelem Karel Farago. Jeho matka jest českého rodu.***) Studia má maďarská, snaží se však češtině se naučiti.

Plat učitelův 12 000
12 q kukuřice
pravo, aby si

*) Duškovi z č. 70 mají mezi Čechy nejlepší dům.

**) Budeme se těšit na Vaši návštěvu. Jen aby se uskutečnila. Br. farář Prudký slíbil, že nás také navštíví hned předloni, ale dosud čekáme. A bylo by potřebí potěchy po té rozháranosti v našem sborečku. Služby Boží čtené vykonávám dále a nyní zase vyučování náboženství. Jinak děti chodí teď do státní školy, kde se musí učit rumunsky po německu. Z Čech už nemůžeme požadovati více učitele podle řádu vyučovacího, a tu v Rumunsku se asi Čech učitel našinec sotva najde, a stát na tom pracuje, aby církevní školy se postátnily všecky. (Z dopisu kurátorova ze dne 28. září 1928.)

***) dcerou učitele Španihela.

Stoupne-li cena pšenice, má právo při odkupu na vyšší peníz. Plat takto zaručený činí ročně 32.000 lei.

V prvních letech byli reformovaní Češi dáni pod duchovní správu reformované církve v Semlaku, 14 km odtud, kde na maďarském sboru byl farářem Čech, jménem Bedřich. Ten dojížděl občas do Peregu. Později, asi po jeho smrti byli reformovaní Češi dáni pod správu maďarského reformovaného sboru v Malém Peregu (2 km) a sloužil jim, žel po maďarsku, děd, otec i syn z rodiny Szondy. Na české kázání (v bibličině!) při pohřbech byl zván farář slovenské luterské církve v Nadlaku, 15 km odtud.

Historie Čechů v Peregu (Peregul German, Německý Peregul) vykazuje i smutnou vzpomínku. Roku 1893 o pondělí masopustním pořádala se v českém hostinci u Vratislava taneční zábava. Děti utekly z domu a zevlovaly. Chlapec Vraných ztratil krejcar (někteří říkají, že korunu, ale jiní to vyvracejí, kde by prý korunu vzal a kdo by mu tak velký peníz — v té době — dal). Škrtl sirkou a hledal. V koutě taneční síně — hostinský byl zároveň obchodníkem smíšeným zbožím — stál sud s petrolejem, košťata a 600 balíčků sirek, t. zv. zednických, jichž hlavičky byly skutečně ze síry vyrobeny. Odhozená sirka způsobila požár, nastal i výbuch, „a národ, co byl v sednici se zalkl.“

Někteří hnali se k východu, a nemohouce pro hromadu povalených vyjítí, pobíhali jako smyslů zbavení po světnici a byli by jistě zahynuli, kdyby jeden z čes. občanů nevyrazil okno a nechytal nešťastníky za nohu a neházel oknem ven na sníh. Takovým způsobem několik jich bylo zachráněno, více pro hustý sírový dým se konati nedalo. Slovák Mikuláš Najš stál v koutě a jako svíčka hořel, jistý Němec,

který šel do české hospody, říka: Tam bude má poslední štace, tam se rozloučím s kamarády a pojedu pryč (měl poprodáno a den na to chtěl jeti s rodinou do Ameriky), rovněž v plamenech bídne zahynul. Hostinský Vratislav měl v truhlici 3.000 zl. a chtěl je zachrániti. Zahynul bídne. Nevrátil se s penězi. Stál u stolu a hořel. Pěstmi bušil do stolu až plameny podrazily sílu jeho těla. A co nejhoršího, uhořel i vnuk hostinského, 3letý chlapec, který spal na posteli.

Z Čechů zahynuli: Evangelíci: Boháč, Ruml, hostinský Vratislav s vnukem, z katolíků: Bednář, čtyři z familie Poddaných, Herodesové, Šindelář, Vodička, Rezníček, ze Slováků (řecko-katolíci) Najš, Bučka, děvečka Vasilová (Rusínka).

Z některých zůstaly jen kusy. Těla těch, kteří padli při východu, byla sice celá, zejména těch vespod, ale byli udušení. Tak prý Formánková byla celá, ale udušená. Mrtvoly některých nebylo lze vůbec rozeznati, jen podle zbytků prádla a šatstva se nešťastníci poznávali. „Bába poslala švakra pro Nánu, nevrátil se, uhořel. Její muž se bál, zůstal.“ Celkem jich 17 uhořelo, z toho 14 Čechů a Slováků, 2 Němci a 1 Rusín. Smuteční pobožnosti konaly se po jednotlivých domech a nárek byl veliký.

Způsob svého hospodářského života si Češi pochvalují. Vytýkají Slovákům i Maďarům, jaký jest to u nich špatný závod: mladí žijí na salaších (pěkný domek o samotě v polích, aby nebylo tak daleko z vesnice na pole¹³⁾), staří jsou většinou doma. Kde nejsou, děti na salaši, tam žije správce („mají tam člověka“), který se o vše stará. U Fabryových bylo asi 5 synů pohromadě. Když stará zemřela, a děti byly

¹³⁾ Nejbližší osada je Načlak, 15 km od Pereku.

již pobráné (oženili se, vdaly se), teprv začaly dělit. Každý chtěl mít bližší pozemek. A „usilovnější“ to dostal.

V prvních letech byly cesty velice špatné. Byla to těžká cesta do mlýna v Nadlaku. Vezl jsem 6 q pšenice a měl jsem čtyři dobré koně, v Čechách by na ně napráskli 30 q, a uvázl jsem. Do Nadlaku nebyla a dosud není silnice, jede se polní cestou mezi krásnými černými úrodnými poli, ale jarní a podzimní bláto jest tak „upřímné“, že těžko se kola otáčejí a noha zvedá.

První Češi ušlapávali obilí koňmo. A tu chtěl jeden druhého předhoniť. Vstávali i časně z rána a šlapávali obilí tak potichu, že jen metly hvižděly. Jednou se domácí také radili: Máme nastlat? Hospodář nakonec praví: Podívám se na kalendář. Za chvíli povídá: Kalendář klade pěkné časy. Nastlali — a ráno přšelo. Vzal kalendář a hodil pod okap, aby nemýlil.

Starší lidé si leccos pamatují z Čech, Jedna starší žena mi vykládala: Pamatují si faráře Pokorného.¹⁴⁾ Jsem z Val od Přelouče. Jednou v Přelouči kázal. Byl takovej pomalej (t. j. malé postavy). Pamatují si i jeho kázání: Třtiny nalomené nedolomíš.

Maďarská reformovaná církev v Rumunsku vydrží s pomocí skotské církve gymnasium chlapecké i dívčí a učitelský ústav v Aiud (Nagyenyed). Na tuto církevní školu chtěl otec zapsati svého syna Jaromíra. Ale nepřijali ho. Jaromír, to přece Slovan, a rumunská vláda by nám zavřela školu, jelikož byla povolena jen pro Maďary.

¹⁴⁾ Žije dosud v Brně jako farář při bývalém reformovaném sboru (českobratrská evangelická církev). V prosinci 1925 slavil 70. leté narozeniny.

karabáčovali.*) Kdo nemohl utéci, zůstal. Chtěli, aby tu byli.**) Z Maďarů zůstal tu (na Heleně) jen Danča, ostatní vymřeli, naposled Gönyi Michal.***) Co máme, to máme po našich dědičných dědečkách . . .

Dědeček Eliáš vyprávěl svému vnuku Aloisovi, že „bývali“ na Lisbetě, kde měli jednoduché podzemní boudy, a že se jim tam nedařilo, z druhé strany, že nenážívali (nevycházeli) dobře se sousedy Rumuny, ale co nejvíce, že přišla touha na ně po bývalé vlasti, v měsíci dubnu, na rok se nepamatuje, udělali si hostinu, boudy rozházeli, a sebrali se, chtěli putovat do Čech, v tom ale pohraniční vojsko jim zabránilo, a donutilo je, že se museli vrátit zase tam, kde bývali, ale již se neusadili v Lisbetě, ale v nynější osadě Sv. Heleně.

V r. 1827 Maďarli zastavil kácení, kantinky, t. j. zvláštní obchody zbožím pro lid, zrušil . . . Osadníci byli vystaveni největší hrůze. Z Lizabety i Heleny vyslali několik mužů ke kumpanii do Srbského Požežína, kde prosili setníka, aby přijatí byli do Vojenského hraničního svazku.†) Ujal se jich plukovník Drasenovič, Chorvat, který nahodile zajel do Požežína

*) V Eibentálu (Jeventálu) byl lid přistěhovalý, poddán vojensky setníkem ve St. Ršavě, setníkem nemilosrdně týrán, biť důtkami a pod.

**) Zavázali se ku práci a podmínky museli plnit.

***) Před Čechy byla na Heleně malá kolonie uherská: Zbytky rodin: Danes. Poslední Maďar na Heleně se jmenoval Gönyi. Potomek nezůstal žádný. Z Němců zůstal na Heleně Götz.

†) 13. rumunsko-banátský hraničářský pluk v Karansebeši, 14. illyrsko- (t. j. srbsko-) banátský hraničářský pluk v Bělé Crkvi. Stejnokroj hraničářů: Bílá kabanice, bílé kalhoty, černé onučky a opásky.

k přehlídce poměrů ve Vojenské hranici.*) Vděčí mu líbali ruku. Podal hlášení podmaršálkovi hraběti Schnellerovi v Temešváru, že kraj jest řídce obydlen není dostatek vojenského dorostu a proto doporučuje, aby Češi byli do svazku vojenské hranice přijati. Dvorní válečná rada ve Vídni tento návrh schválila. Helena se stala hraniční obcí (Grenz-Station). Do Čech bylo psáno na gubernium, aby bylo dovoleno lidem do Banátu se stěhovat (1823—25). Osadníkům slibováno 6 až 9 až 12 jiter půdy a místo pro dům se zahradou. Daní nemusí po 10 let platit. Každých 14 dní měli týždenní službu u Dunaje. Heslo se řeklo u setniny v Srbské Požeženě. Jídlo si brali s sebou.

Všichni Češi — a osadníci vůbec — v Lisbetě, Heleně a okolních vesnicích udělali t. zv. Vermögens-gemeinde a měli právo na lesy. V čas Maďarska dostávala z Vermögensgemeindekassa²⁶⁾ vždy některá obec podporu, jednou katolíci, jednou evangelíci. Dnes tomu tak není — My nedostáváme, zuby nejsou, ale pysky jsou.

Helena a Lisbeta byly od sebe půl hodiny (1 km). Lisbeta byla založena v údolí ze čtyř stran uzavřeném, Helena vysoko na horách. Obě osady dostaly jméno

*) Od r. 1716 byl Banát rakouskou hraniční provincií; Militärgrenze (vojenská hranice). Vojenský guvernér síděl v Temešváru. R. 1861 připadl kraj Maďarsku. Vojenská hranice zrušena r. 1873.

²⁶⁾ Až do zániku Vojenské hranice vedla správu a rozpočty v obcích vojenská vrchnost. Zrušením Vojenské hranice byl pohraniční majetek rozdělen na obce. Rozsáhlé lesy byly vymítěny, jistina rozdělena jednak mezi obce, jednak uložena na podporu chudých studujících, stavbu škol, kostelů, opravy a pod. (Obecná pokladnice.)

Vermögensgemeinde, obec se společným majetkem, který spravoval výbor bývalého srbsko-banátského pohraničního, společného obecného majetku.

po dcerách Manžarlína. V Lisbetě se Češi dobře neměli. Rumuni jim dělali zle. Moc se jim toho ztrácelo. Čechy z Lisbety vyhnala voda. Neměli co pít. Helenští zvali lisbetské k sobě: Pojděte k nám, ať jest nás víc!*) Rumuni odtáhli do Coroniny. Lisbeta jest úplně opuštěna, jen na jednom místě krčí se ku stráni malá, rozpadlá chaloupka, kde kuchyně byla nepochybně nejen světnicí, ale i útulkem pro drůbež.

Češi na Heleně žijí od r. 1820. Od r. 1821 vede se již matrika (vojenská). První české rodiny se nastěhovaly v r. 1824. S počátku bylo na Heleně 350 duší. Dnes čítá 900 duší. Reformovaná církev česká čítá asi 50 rodin o 250 poplatných duších. Katolíků jest asi 500, ostatní jsou svobodně-reformovaní, baptisté, bez vyznání.

Správu obce vedl starosta a 6 přísežných senátorů. Nad pokojem v obci dohlížela patrula. Byla-li v obci pranice, dělal pořádek starosta. Rozkázal hospodu vyklidit a dostavit se zítra na obecní soud. Tam uložil tresty. Jeho slovu dodávala vážnosti rychtářská hůl. Obecnímu sluhovi se říká i dnes pandur.

Obecní patrula scházela se k večeru v obecním domě. Hlídku mělo ve dne v noci až 5 mužů. Obecnímu domu říká se posavad „Stráž“. Má-li jít někdo k starostovi, neřekne jinak, než že jde na Stráž. Dříve muži po kostele chodívali na Stráž, aby tam vyslechli befél (Befehl, vojenský rozkaz). Otcové naši byli hraničáři, vzpomíná stále lid.

V okolí žijí Srbové a Rumuni. Srbové byli v kraji osazeni smlouvou, kterou učinil císař Leopold s knížetem srbským o pomoc: Já Turka vyženu, ale dáš

*) Z Lisbety (Lizabeta, Elisabethfeld) se stěhovali na Helenu asi r. 1847. Na opuštěných místech mají helenští dosud své ovocné zahrady.

mi na každou hlavu 10 jochů pole! A Srbi vytáhli a sázeli Turka z pole. Tak se tu v kraji kolem Bělé Crkve²⁶⁾ nahoru usadili. Okresnímu městu Nové Moldavě, Moldava Nuova neřekne se dnes ani jinak než Bosňák.

Našich bratří u víře zaujal se nejprve reform. farář Karel Nádor z Debeláče ve vojenské hranici. Sloužil jim jednou ročně po řadu let. Matriku katolíků i evangelíků, také pokladní knihu vedl s počátku vojenský úřad vojenské hranice. Museli si číst z postil. To dělal kromě jiných zvláště Matěj Trnka a jeho syn Josef až do r. 1898. Jakou radost měli, když k nim začal jezdit duchovní českého jazyka Václav Mikulášek (Vencl Miklosy), rodák z Nosislavě, farář při sboru česko-německo-maďarském v Klopodii (Klopodíně). Vděční byli i za službu Slova, kterou jim po jeho smrti konal jeho zeť Vincenc Jauza z Klopodie. Ten dojížděl čtyřikrát ročně.

Byl katolickým knězem. Pro dílo Páně nebyl s počátku dozrálý. Řekl panu učiteli Schlöglvi: Já jsem ten úřad na sebe vzal, ale v srdci jsem to, co jsem byl...²⁷⁾

Avšak jejich radost byla největší, když první český duchovní mezi nimi se usadil. Byl to vikář čáslavský Antonín Svoboda. Vřele ho helenským doporučil vrchní církevní rada Dr. Heřman z Tardy ve Vídni. Vykonával nejen služby Boží, ale byl zároveň školních dětí učitelem. Bylo-li za faráře Jau-

²⁶⁾ V Bělé Crkvi, Bílých Kostelích, žijí Češi v menším počtu. Mají tu též spolek. Knihovnikem spolku je pan Schneider. Z Heleny jede se do Bělé Crkve lodí do Baziáše, odtud vozem do Sokolovce a pak pěšky neb vozem do Bělé Crkve. (Dnes v Jugoslavii.)

²⁷⁾ Jak se duchovně vyvinul, viz poznámku na str. 65. a str. 70.

zy zvykem, že po Večeři Páně šlo se do hospody a hrály se karty — pan farář Jouza zahrál si s nimi — nastal nyní příchodem Svobodovým do sboru zcela jiný život. Káral pítí, tanec, karban, chtěl život podle slova Božího, nekřtil děti nemanželských, neviděl-li pokání rodičky, neoddal holky s evangelíkem, svě-
tákem. Neprobuzení evangelíci zahrnuli ho svou ne-
návisť až k smrti. Podávali naň stížnosti, jednu po druhé.

Všechny tyto hořkosti snášela s ním věrně jeho žena, která pro svou náboženskou ryzost a ženskou hrdost přišla do náhlé srážky s farářem Jauzou. Při-
jel jednou na zimu a ve farním příbytku Svobodových zapálil si zcela nenuceně doutník. U nich v bytě to vždycky jen vonělo. Paní vikářová otevřela okno a vzdálila se. Farář Jauza popadl čepici a odešel . . .
A nyní měl příležitost, aby si vyrovnal svůj spor. Jauza naznačil Svobodovi, že z Heleny musí odejít. Líd vida, že ztrácí kazatele i učitele, nechtěl. Avšak vůle faráře byla silnější než vikáře z Čech, kterého ohlásil Jauza u biskupa (superintendenta) jen jako vykonavatele modliteb. Jednou přijel opět Jauza, aby svátostmi posloužil. Zdálo by se, že co žádal po lidu, aby na stůl Páně se připravil, stalo se i při něm. Vikář Svoboda se staršími a lidem vyšel mu v ústřety. Kořen hořkostí podrostl srdce Jauzovo tak hluboko, že se nedovedl ovládnout a zvolal: Jak se tu zdržujete, kdo vás platí? Já myslel, že už jste dávno pryč! Chtě nechtě musel Svoboda odejít. Jak rádi by ho zadrželi. Lidé říkali: Máme přece fond . . . ale zřekli se,²³⁾ každý se bál o kabát, aby mu ho nezatrhli. Jouza si vzal za záminku, že Svoboda ne-

²³⁾ Úmyslu něco z něho vyplatit.

umí maďarsky. Zbavili ho místa jak kazatele tak i učitele. My jsme pro něj všichni plakali, až na zem padali. Z Jouzy se stal velký maďaron.²⁹⁾ Za jeho času přivedl to tak, že se z nás stali velcí Maďaři. Naváděl, aby se vše vedlo po maďarsku. Někteří věřili Maďarům víc než pravdě.

Žena Svobodova stála jednou na gangu (pavlači) a povídala nám: Jestli se neobráíte na některou misii, tak zahynete!

Rada, kterou dala paní vikářová Svobodová byla užita. Opravdoví bratři poznali, že sbor jejich snahám po krásné církvi Pána Ježíše porozuměti nechce a proto se obrátili na misii svobodně-reformované církve v Praze, aby jim vyslala kazatele. Kazatel přišel v osobě pana Chorváta. Ten nám i slovem Božím sloužil. Ten byl jako Svoboda, nechtěl se světem smířenstvo (kompromis). A tak zase na Chorváta chodili žalovat. Církev Chorváta vypověděla, ale my jsme si jej jako učitele nechali. Jouza přijel a po uvítání povídá Chorvátovi: Tak vy ještě tady? Však se o to postarám! Jouza dal dopis Šibalovi pro Stuhlichtra.³⁰⁾ A tak Jouza byl toho původcem, že Chorvát musel odejít. Jednou k ránu přišlo 18 četníků, obstoupili faru a na obecním domě zavřeli učitele

²⁹⁾ Za vikáře Svobody — na škole církevní — se povinně maďarsky nevyučovalo, proto ani Jouza nemohl nutit vikáře Svobodu, aby maďarsky uměl. Jouza byl prý člověk dobrák, Čech tělem i duší, ač sloužil oddaně státu uherskému. Byl uherský „služitel“. Jouza byl velmi vzdělaný, v kázání byl dobrý řečník i karatel lidu. V kostele mluvil krásně česky. Na Heleně prý nikdy v maďarštině nemluvil. Když byl Jouza farářem v Klopodii, byl zvolen do Čech, ale nešel.

³⁰⁾ Oberstuhlichtrichter, rumunsky dnes primpretor, hlavní služný, u nás okresní hejtman.

Notár = berní úředník.

umí maďarsky. Zbavili ho místa jak kazatele tak i učitele. My jsme pro něj všichni plakali, až na zem padali. Z Jouzy se stal velký maďaron.²⁹⁾ Za jeho času přivedl to tak, že se z nás stali velcí Maďaři. Naváděl, aby se vše vedlo po maďarsku. Někteří věřili Maďarům víc než pravdě.

Žena Svobodova stála jednou na gangu (pavlači) a povídala nám: Jestli se neobráíte na některou misii, tak zahynete!

Rada, kterou dala paní vikářová Svobodová byla užita. Opravdoví bratři poznali, že sbor jejich snahám po krásné církvi Pána Ježíše porozuměti nechce a proto se obrátili na misii svobodně-reformované církve v Praze, aby jim vyslala kazatele. Kazatel přišel v osobě pana Chorváta. Ten nám i slovem Božím sloužil. Ten byl jako Svoboda, nechtěl se světem smířenstvom (kompromis). A tak zase na Chorváta chodili žalovat. Církev Chorváta vypověděla, ale my jsme si jej jako učitele nechali. Jouza přijel a po uvítání povídá Chorvátovi: Tak vy ještě tady? Však se o to postarám! Jouza dal dopis Šibalovi pro Stuhlichtra.³⁰⁾ A tak Jouza byl toho původcem, že Chorvát musel odejít. Jednou k ránu přišlo 18 četníků, obstoupili faru a na obecním domě zavřeli učitele

²⁹⁾ Za vikáře Svobody — na škole církevní — se povinně maďarsky nevyučovalo, proto ani Jouza nemohl nutit vikáře Svobodu, aby maďarsky uměl. Jouza byl prý člověk dobrák, Čech tělem i duší, ač sloužil oddaně státu uherskému. Byl uherský „služitel“. Jouza byl velmi vzdělaný, v kázání byl dobrý řečník i karatel lidu. V kostele mluvil krásně česky. Na Heleně prý nikdy v maďarštině nemluvil. Když byl Jouza farářem v Klopodii, byl zvolen do Čech, ale nešel.

³⁰⁾ Oberstuhlrichter, rumunsky dnes primpretor, hlavní služný, u nás okresní hejtman.

Notár = berní úředník.

Chorváta i jeho pomocníka Petra Kýšku. To byl velký výslech! Když výslech byl skončen, řekl četník, co to vyšetřoval: Já na něm žádné viny nenalézám. Takové vysvědčení s vyznamenáním jako má on, jsem v ruce ještě neměl . . . Jeden z bratří se pamatuje ještě, jak k tomu dodal: Proč těm volům tady sloužíte? Já sám jsem poddán, já musím vydržet až pod krk. Já bych vám přál, abyste těm ničemným lidem tady nesloužili. Všichni vás chtějí, a všichni vás obžalovali (z novot, z nazarenství).³¹⁾

O příchod učitele Jana Chorváta na Helenu se velice zasloužil kurátor Kovářík. Byl zednickým mistrem.³²⁾ Byl hospodským na evangelické hospodě. Miloval církev reformovanou. O jeho manželce se praví, že ho rovala pro fond duchovního. On první založil do fondu stovku. Kurátor Kovářík poznal svůj hřích a opustiv všecko — evang. hospodu — šel za Ježíšem. Lidem pítí nepodal, karbanu netrpěl, tanců nepořádal. Hospodu zavřel . . . I co toto bude? Nebylo evangelické hospody . . . nebyla nádej na dávku z ní. Duchovní se vy-

³¹⁾ Členům Modrého kříže přezdívali nazareni. Evangelíci do spolku rychle vstupovali. Proti Modr. kříži stál učitel Schlögl a zvláště varoval katolíky před členstvím. Varoval církevníky před vlky v beránčí kůži a lidem přimlouval, aby věrou neobchodovali jako kluci kudlami . . . (Jak velký to omyl. Modrý kříž není církví, ale spolkem, jehož účelem jest ostřízlivění lidu, vymocí ho ne silou člověka, ale silou Ježíše Krista z moci alkoholu a pout ďáblových.) A přece život působil. Uchvacovali svým tichým, vzorným domácím a pobožným životem. Nepili, nekouřili, v karty nehráli. Nedá se popřít, že se někdy ukázal i koukol v pšenici . . . ale to vždy mimo Helenu, někde na trhu ve společnosti zlé.

³²⁾ Učil lidi stavět z kamene. Skrovné chatrče, nejprv ze dřeva, později z hlíny, míšené s plevami a slamou a mezi desky stloukané, ustoupily dnes vesměs pěkným domům zděným, krytým buď šindelem neb taškami.

býval z intresů (úroků), co budeme dělat? Ve fondu bylo skoro nic. Farář Jouza povolal muziku a tancovalo se.

Někteří očekávali, co misie v Praze udělá, když byl pan učitel Chorvat vypovězen, jiní se vystěhovali do Bulharska do Sela. Vojvodova u Rahovy a dali se pod ochranu methodistů.

Neděle byla smutná. Jítí mezi ty, co nám vyhnali kazatele? Rozkolu nedalo se již zabránit. Od r. 1904 zůstal veliký kancionál Cithara sanctorum v kostele od mnohých opuštěn. Ležel na stole Páně . . . A právě proto, že ustrnul na dřevě*) a nebyl v srdcích, marně připomínal své poslání, jaké mu určil superintendenta českého h. v. (helvetského vyznání) náměstek:

A neopíjejte se vínem, v němž jest prostopášnost, ale naplnění buďte duchem, mluvíce sobě vespolek v žalmích, a ve chválách, a v písních duchovních, zpívající a plesající v srdcích svých Pánu, díky činíce vždycky ze všeho ve jménu Pána našeho Jezukrista Bohu a Otcí, Efez. 5, 18—21.

Těmito slovy apoštolskými věnuji tento zpěvník svým milým spolubratřím svatohelenským v Banátě.

Josef Kubeš, superintendenta čes. H. V. nám.

V Kšelích, 18. května 1863.

Bratří přestali být bratřími! Kostel již nebyl kostelem! S bolestí, hořkostí a lítostí chodili kolem kostela, fary, kolem stavení sousedů. Hněvat se, plakat, odpouštět — odejít na jiný konec světa — ach, to byly velké vnitřní boje!

*) Církevní zpěvák (ponášel farářům bibli a zpěvník) z Cithary předpovídal při zpěvu ve shromáždění.

Trn do nohy, který helenským³³⁾ zamýšlel píchnout farář Jauza, jak prohlásil, uslyšev o vážném odboji vůči němu, začal skutečně píchat. Od nového faráře, Lajoše Bodnára, zakusili dost a dost. Nastoupil r. 1904. Vystupoval zjevně i skrytě proti těm, kteří se od církve reformované oddělovali a rozbroj v církvi přenesl se i na obec. Katolíci si zošklivili rozvaděné bratry tak, že varovali své lidi před smíšenými sňatky: Beranovi ji nedají, ať si vezme třeba kozla . . . I evangelíkům, věrným reformované církvi, čím dál tím méně se na Heleně líbilo. Bodnár rád kouřil a ze sklenky si nahýbal. Jednou ztratil jeho duch vládu nad rozumem. Klepáček byl pandurem a s uctivostí nesl mu psaní. Kdoví, o čem právě snil . . . Hřmotným hlasem zakřikl: Hinaus! On, vždy úslužný obecní sluha, stál u dveří . . . Slyším křik. Stojím u branky a najednou: Bác! To on po něm střílil. A tak si řekli někteří: Co tady v těch rozbrojích budeme dělat? Z rozporů, ze zlosti 35 numer šlo do Bulharska,*)

³³⁾ Jak staří vyprávěli, žili helenští nejprv ve velmi dobré shodě; katolíci i evangelíci sešli se v hostinci, sešli se na stráži (t. j. obecním domě), v létě u strážce a rokovali a besedovali. Pak se ale začali „hašteřit“ Kovařík a Čermák, oba evangelíci a oba silní. Oba byli řádní občané, Kovařík měl hostinec. Kovařík se přidržel Chorváta a Čermák se svou četnou rodinou zůstal věrný reformované církvi. V té době se ty dva tábory potíraly a na Heleně nebylo víc klidu.

Jouza si nařikal, že ho helenští trápí. Jednou, když už to nebylo k snesení, totiž jak se strana Petra Kovaříka a Čermáková potíraly, řekl jim, že na Helenu jezdit nebude a potrestal je tak, že dostali za faráře Bodnára, člověka velmi učeného, ale mnoho pil, takže často neměl ani rozum dobrý. Byl vdovec, jeho dvě dcery často utíkaly k řídícímu učitelí Schlöglvi; hrozil jim zastřelením.

*) Pro neshody s církevními úřady odešlo již r. 1897 13 rodin do Bulharska.

Pitra odešel do Srediště, kde se mu zdál život lehčí... Četli časopisy, v nich se vábilo do Bulharska, šli tam, přišli, chválili, že každý dostane 2 jochy na duši, dva lidé, muž a žena, dostanou 4 jochy, a nikdo nedostane víc než 12 jochů, 20 let bez kontraktu, a potom jest to vaše A teď jest to jejich!

Co se od kostela oddělovali, scházeli se sami a těšili se slovem Božím a písněmi duchovními v bývalé ev. hospodě (od r. 1898). Jednou přišel mezi ně i Bodnár. Kovářík měl co držet, aby to unesl, co dostal od něho! Poručil, aby se zpíval žalm 42. Kostelních zpěvníků jsme neměli, jen na rychlo se některé sehnaly; a tak víc po paměti jsme zpívali ten žalm. A když jsme dozpívali, pan farář se zase rozkřikoval. Na úřadě žádal, aby nám tato shromáždění zakázali. Nač mají kostel . . . ? A tak ti, co v církvi byli a přec do kostela chodit nemohli — Bodnár byl kamenem úrazu — dohodli se a oznámili mu jednoho dne hromadně počtem 42 svůj výstup z reformované církve.³⁴⁾ On nás hnal do Bělé Crkve. Proč jste vystupovali, ptali se nás? My proto vystoupili, že v církvi byla spoušť veliká . . . Kovářík byl naším vůdcem. Bodnár a presbyterové byli proti nám. O Kováříkovi řekl, že jest rebelant! A hejtman, když nás vyslechl, povídá: Vy s ním nemějte nic více, a vy s nimi také. Řekli jsme mu: Hled'te, pane oberstuhlrichter (okres. hejtmane), co máme dělat? Nechal nás do 11. hod. čekat a pak nám povídá: Víte co, já vás s ním smírím! Ale my

³⁴⁾ Lajoš Bodnár, napiv se více než třeba, býval nepříčetný, po lidech střílel. Své děti trýznil, takže hladové často ochrany ve škole hledaly. Pro své chování byl z Heleny přeložen, avšak následky jeho chování se ukázaly v tom, že dvě třetiny českých reformovaných vstoupily do spolku Modrého kříže.

mu řekli: Maďara nechceme. Mít kazatele Maďara, to jest mít bochník chleba vedle, co máme z toho? A on se ptá: A kam se dáte? Řekli jsme: Nikam.³⁵⁾

Shromažďovat se nám zakázali, a když jsme prosili, tak nám svolili, ale že každé shromáždění musíme napřed ohlásit a že k nám vždycky někdo na kontrolu přijde. Jak nám tato shromáždění byla vzácná a milá! „Toužila jsem po shromáždění a byla jsem v něm šťastna . . .“

Největší radost byla, když konečně přijel kazatel z Čech. R. 1904 kazatel církve svobodně-reformované Josef Kostomlatský z Brna na Moravě založil tu sbor svobodně reformovaný a Petr Kýška sloužil v něm slovem Božím. Zavolali si ho z horních Uher. Aby ho nevyvedli odtud postrkem, jak se mu za pana Chorváta už stalo, oženili ho tu.*)

Na Heleně bylo jaro. Vánek duchovního probuzení působil v srdcích lidských veliké proměny. Klouzačky a větry, neschůdné cesty nemohly zabránit lidem, aby přicházeli vždy hojněji do shromáždění. Přicházeli i katolíci, nic nedadouce na to, že se jim přivolávalo: Nechod' tam, učarují tě!

Lid činil pokání a věřící navzájem si hříchy vyznávali, odprošovali se.

Bodnár, dříve profesor, prý Slovan jménem Bednár, musel Helenu opustit. Byl vlastní církvi pohoršením, senior pro hanbu ho odvolal. Nástupce, Németh Sandor (N. Alexandr) zajišťoval s počátku pokojný vývoj v církvi i obci. Pracoval potichu, pak zřejmě — pro maďarský národ. Založil pro dívky maďarskou

³⁵⁾ V ref. kostele: česky se zpívalo, maďarská modlitba, maďarský text i kázání, jen otčenáš se modlil z papírku česky.

*) Bodnár chtěl Kýšku, vyšupovat!

zahrádku³⁶⁾ a těšil se z toho velice, slyšel-li děti po maďarsku žvatlat. R. 1911 přijel na Helenu farář Prudký z Olomouce kázat, ale on mu to zakázal. Přišel a nebyl přijmut.³⁷⁾ Ani nocleh mu nedali. Navštívil jen Kovařika ve mlýně. Četl si v bibli. Z Prahy přijel Dr. Auerhán a byl u Schlögla ve škole. Jeho děd byl u hraničářského pluku oficiírem. Něco tady fotografoval. Farář Németh ho udal. O Schlöglvi řekl, že tu udržuje panslavismus. A jací to byli nejprv³⁸⁾ přá-

³⁶⁾ Děstoučkou byla sestra Bakova. Malé děti donucovala bitím, aby česky nemluvíly, rodiče příčinou toho dětí do školky neposílali a farář Németh vynucoval návštěvu mateřské školky pokutami peněžitými, neb v té době byl předsedou místní školní rady. Toto jednání vyvolalo velké roztrpčení mezi lidem — ale Németh měl za sebou maďarské četníky.

³⁷⁾ Pan farář Prudký z Olomouce oznámil mu svůj příjezd na Helenu česky, a jelikož to nemohl přeložit, dal to číst řídícímu učiteli Schlöglvi, i odpověď velmi ostro dal si napsat. Když pan Prudký přijel, zajel k Čermákovým. To byl jediný přítel faráře Németha, an měl Čermák hostinec, a Németh tam propíjel celý příjem. Čermáková přijala pana Prudkého nevlídně. Paní řídící Schlöglvi, když viděla pana Prudkého přijíždět, šla k Čermákovým pro něho a právě tam přišla, když Čermáková řekla, že oni tady svého faráře mají, a tak, co prý chce . . . Paní řídící odvedla pana faráře k Schlöglvým do školy. Cestou potkali Németha, který se choval k panu Prudkému velmi nešetrně. S paní řídící šel pan Prudký ke starému Kovařikovi, který byl ve mlýně v t. zv. Englicku při potůčku Alibég a četl bibli. Zval upřímně pana Prudkého, aby zůstal, i paní řídící ho zdržovala. Její muž byl tenkrát v Berzásce a měl přijet, rád by ho byl poznal, ale on se nedal zdržet a odjel. A jen odjel, už sem přišli četníci, pro které poslal farář Németh.

³⁸⁾ Németh Sandor byl ukrutný a zuřivý Maďar, člověk mravně zvrhlý. Vytýkal Janu Schlöglvi, že děti k sobě láká, aby je odnárodnil. Jeho žena nemohouc snést jeho chování, ukončila život svůj v hluboké studni. Slovo Boží

telé: tehdy se spojili katolíci a špatní evangelíci proti věřícím. Schlöglovi (Janu) nic nedokázali. Přesadili jej do Senteše a tam byl pod stráží, v soukromém domě pod vojákem.³⁹⁾

Konečně přišlo i na faráře Németha. Odjel do Moldavy za úřední věci, t. j. podávat zprávu o věřících. Večer přijel kočíáš, kostelník přistavil k vozu stoličku, avšak na vozu nic se nehnulo. Kdo máš dvojíctihodného pána . . . ? Byl pryč. Druhý den ráno přivezl ho Rumun.⁴⁰⁾ Byl rozjařen, on i kočíáš, vylítl z vozu. Musel odejít pryč, církevní úřady ho přeložily.⁴¹⁾ V r. 1913 stal se u seniora písařem.

vykládal v jazyku maďarském, později rumunským, ale lid mu nerozuměl. V kostele padly roztrpčené výkřiky: My nejsme Rumuni, ale Češi! V české osadě a v české církvi ať se káže česky. Chceme bohoslužby v jazyku mateřském, a ne v tom, jakému nerozumíme. Avšak nebylo věřícím vyhověno a tak i to zavázilo, že z církve reformované vystoupili všichni až na 7 rodin.

Németh Sandor, bývalý profesor theologie, opilec a člověk zvrhlý, dílo zkázy dokončil. Nenáviděl vše české a později i učitele Schlögla a jeho rodinu pronásledoval.

³⁹⁾ Napiatý poměr mezi správcem školy Schlöglem a farářem Némethem trval do roku 1914, kdy Schlögl jako podezřelý a nespolehlivý z trestu byl přeložen do Senteše u Segedína. Zde byl pod policejním dohledem.

⁴⁰⁾ V korbě, v dlouhé, z prken stlučené bedně, ve které vozí tamní lid hnůj na pole.

⁴¹⁾ V záhybech u Heleny se saně převrhly a farář Németh se kutálel jako sud dolů, kde se zadržel za keře. Kočí běžel domů pro provazy a řetězy, provaz ovázal okolo prsou, jednoho koně vypřáhl a přivázal řetěz s provazem k postraňkům, koně pobídnul a faráře po sněhu zase na cestu k saním přitáhl. Saně nahnul, tělo do saní svalil, přikryl a jelo se dál.

Vyhledával styk s muži za zvláštních okolností. Toto vše oznámil Schlögl reform. biskupu Futó Zoltánovi jednak osobně, jednak písemně. Németh byl místa zbaven a z farářského stavu vyloučen.

Helena osiřela. Bez svátostí a duchovního jsme byli 8 let. S jakou radostí vítali jsme Pavla Potočka, reformovaného kazatele v Peregu. Český kazatel, české slovo Boží! Lid se hrnul do kostela. Posluchačů bývalo 50 až 100, o svátcích přes 200 až k třem stům. Jen když lidé odešli do lesa na sáhy na celý měsíc, bývalo v kostele lidí málo, tak třicet. Na sbor dávala každá rodina tak 50 lei ročně. Kazatel Potoček se do nových poměrů záhy vpravil.⁴²⁾ Za rok působení pokřtil 25 dětí ve stáří do 3 let, konfirmoval 35 dítek od 12 do 19 let. Pohřbů mnoho neměl, dva, tři do roka. I katolíci ho měli rádi. Přijel na visitaci římsko-katolický biskup z Temešváru a náš kazatel se staršími šel ho do obce přivítat.⁴³⁾ Biskup přívětivě se usmál a prohodil: Po ovocích poznáte je!

Rozprávěl jsem s kazatelem Pavlem Potočkem na Heleně o jeho práci v Peregu. Vedl žalobu na sbor . . . S každým člověkem chci žít v míru. Já jsem pro mír, vojny nenávidím, jsem jí syt, málem by mne stála šibenici,^{*)} smrt v nemocnicích. Kdybys byl kazatelem v praxi trvale na svém sboru, jistě jinak bys vše viděl. Zkus to, vezmi roční dovolenou, a idi si na poušť — potom mi dáš více za pravdu . . . Nedávno byla na Peregu česká evang. svatba: maďarské pozvánky, na vozech jezdili po vsi, s láhvemi

Reformovaní museli snášeti mnoho urážek a posměchu od okolních vesničanů. Němeth rozvrat v reform. církvi urychlil.

⁴²⁾ Potoček se vpravuje do zdejší práce (na Heleně) a koná pěkné dílo. Jen jeho plat jest malý a k životu jest potřebí mnoho peněz. (Z dopisu nadřízeného církevního úřadu.)

⁴³⁾ Jest to náboženská zdvořilost v Uhrách, že církevního hodnostáře kteréhokoliv vyznání chodí vítat zástupcové jiných vyznání v obci.

*) Jest čsl. legionářem.

mávali . . . , muzice se dalo 4000 lei, mimo jídla a pití; ta chodila vyhrávat . . . Chceš-li touto hnijící hladinou duchovně a národnostně pohnout, musíš bez bázně a směle ukázat jim na hříchy . . . opilství a obžerství, karban a pustý tanec v krčmě evang. hospody v sousedství, přílišné kouření, hrubost, nenávisť a msta: ať si nedělají z Pána Boha blázny, že duch Českých bratří nemůže dopustit dáti děti odcizit někomu, kdo nezná mateřské řeči a ducha Písma svatého. Jsou-li žně, na pole bez láhve kořalky se nejde: 1 díl lihu za 50 lei a dva díly vody, to je ta nejslabší . . . Kdybych neměl biblickou víru, dávno by mi zpřeráželi všechny ideály . . . Člověka vyženou na pouštinu a pak — živ se třeba kobyilkami a medem lesním. P mi napsal ještě nedávno, že oni ke mně necítí žádných povinností a že kazatelem stal jsem se proti jejich vůli. Jak mi psal jeden farář: Klanět se jejich ukýdaným podolkům a když ne, tak se mstí . . . Proč nepřijali slovo Boží: Nebude-liť hojnější spravedlnost vaše nežli zákonníků a farizeů, nikoli nevejdete do království nebeského. Slyšeli jste, že říkáno jest starým: Nezabiješ. Pakli by kdo zabil, povinen trpěti soud. Ale jáť pravím vám: Že každý, kdož se hněvá na bratra svého bez příčiny, musí trpěti soud. Kdož by řekl bratru svému: Rácha, povinen bude před radou státi. A kdož by řekl: Blázne, musí pekelný oheň trpěti . . . Slyšeli jste, že říkáno bylo starým: Nezcizoložíš. Ale jáť pravím vám: Že každý, kdož by pohleděl na ženu ku požádání jí, již zcizoložil s ní v srdci svém. Slyšeli jste, že říkáno bylo: Oko za oko, zub za zub. Jáť pak pravím vám: Abyste neodpírali zlému. Ale udeří-li tě kdo v pravé líce tvé, nasad' jemu i druhého . . . Milujte nepřáteli své, dobrořečte těm, kteříž vás proklínají, dobře čiňte nenávi-

dícím vás, a modlete se za ty, kteříž vás utiskují a vám se protíví... Proč mne vzali v nenávisť, když jsem jim zvěstoval slovo Boží: Ale kterak budou vzývati' toho, v kteréhož neuvěřili? A kterak uvěří tomu, o němž neslyšeli? A kterak uslyší bez kazatele? A kterak kázati budou, jestliže nebudou poslání? Jakož psáno jest: Jak krásné nohy zvěstujících pokoj, zvěstujících dobré věci. Ale nevšichni uposlechlí evangelium. — Ale proti Izraeli dí: Přes celý den roztahoval jsem ruce své k lidu nepovolnému a protivnému... Je to odměna prorokova, brojí-li proti zlu, a dostane z bytu na tři dny výpověď? Dopustil jsem se zlého, čtl-li jsem ve shromáždění z Písma: Bože můj, Bože můj, pročez jsi mne opustil? Všichni, kteříž mne vidí, posmívají se mi, pošklebují se, a hlavami potřásají... Nevzdalujž se ode mne, nebo soužení blízké jest, a nemám spomocníka... Což nesměl jsem k svému potěšení si připomínati: A nebojte se těch, kteříž mordují tělo, ale duše nemohou zamordovati..?

Nepřátelů Božích pořádků krásné církve jsem si nevšiml a málokdy někam jsem šel. Měl jsem tam jen několik lidí. Bývalý kurátor Václav Kobera a dědeček Kalousek, to jsou ti nejlepší lidé ve sboru. Starý Kalousek jest nejsčetelejší mezi Čechy, on sem přišel z Čech a znal Pelíška, Janatu, Kozáka, Císaře a jiné. Ti mně rozuměli a dávali mně za pravdu: Kdo přijímá proroka ve jménu proroka, odplatu proroka vezme; a kdož přijímá spravedlivého ve jménu spravedlivého, odplatu spravedlivého vezme.

Kopanec jest však tím bolestnější, pracuje-li někdo za hranicemi nehonorován, kamž ho vyzvali k práci, ale bez nároků a práv, závidějíce mu s pomstychtivou povýšeností i ten titul, více méně čestný...

Nu, jdi a pracuj. Již máš svou odměnu: Takovej

chodí světem, protože se nemůže doma uživit . . .
Věť raději ubírám . . . Po druhé tam ani nejezdí.

Faráři Streleczkému mohu děkovati, že mne vyhrabal z haraburdí demagogie, sprostáctví, jaké není možné ani mezi divochy . . .

Zůstanu-li na Heleně, záleží jen na finanční stránce. S mojí paní jsme na tu práci doplatili přes 20.000 lei nejméně (ročně).

Církev svobodně-reformovaná pod vedením evangelisty Petra Kýšky vyvíjela se samostatně. Navštívil jsem jej, abych mu vyřídil pozdrav od br. kaz. Do stála z Brna. Nenuceně dali jsme se do hovoru. Odmltl poznámku br. Potočka: „On chce kázat jen věřícím a světákům kázat nechce . . .“ „To jest obvinění nepravé. Já v kázání káži evangelium, kázeň konal jsem soukromně . . . Patnáct let to bylo pěkné, Pán dal probuzení i mezi katolíky, ale teď jsem si řekl: Ať si každý dělá, jak sám nejlépe umí . . . Pán Bůh mi dítky uklidil, nemám o ně strachu, svět by mi je zkažil, vím, že jsou u něho skryty, aspoň tam nebudu sám, až tam přijdu . . .“ „U něho jest velká citlivost, on bolest natahuje“, podotkl k tomu kazatel Potoček. Odpověděl na to smutně: „To jest má slabá, nedobrá stránka. Byl jsem tak soužen, že jsem prosil: Bože, vyprosť mne . . . Shromáždění nám úředně zakázali. Ustydla láska mnohých. Nemohli jsme se posilovat . . . Ale jak se dnes naši lidé chovají, nic jiného si nezasloužíme. Slyšeli jsme dost, Bůh nám slovo své ještě dává, ale mnozí z našich bratří jsou na nebezpečné cestě. Modlitebna jest nás všech, to jsme měli kontrakt z dřívějška. Teď šli někteří k baptistům a tak jsme s nimi po dobrém uzavřeli smlouvou, že modlitebnu nesmí zadlužit. Baptisté chtěli, abych jim kázal, ale nemohl jsem. Jak já

mám svým lidem, kteří mnou povrhují, slovo Boží kázat? Já žehnám jejich (baptistů) práci, ale ne tady, kde jest církev, slovo Páně! Pro Rumunsko jsou baptisté požehnáním . . .⁴⁴⁾

Tak ještě mi to nebe blíž, že už tam mám předdavek, tři syny . . . Jeden umřel večer, druhý ráno, a jeden na třetí den. Dostali jsme se sirotky soucit, že jsme byli tak Bohem navštíveni . . .“

Vzpomínky . . ? Jsou sladké, ale k posledu vše zhořklo tak, že to pro veřejnost není. Jsou to vzpomínky více církevní, vývoj a zánik svobodně reformované církve, a pak nynější stav.

Tělesný i duchovní život velice vážne. Lidé si většinou nelibují ve světle a pravdě, ale v tmě a nepravosti. Myslím, že mít čas jen pro časné věci nemluví o dobrém stavu duše. A mému srdci se stýská. Mám přání být uvolněn od lidí. Ani tušení nemůžete mít o stavu zdejších lidí. Všichni hledají jen věci tělesných. Spícím těžko přijde slyšet o probuzení a nemají mne rádi. Musí se dát veliký pozor, aby se o běžných hříších nemluvilo, osobně nekáralo, a co se děje, zvláště od mládeže, stydno i myslit na to. Upřímným duším přijde než trápit duši svou hleděním a slyšením nade vším a neří co jiného činit. Nenajde se nikoho, kdo by se proti všemu zlu ozval. A i to na mne působí skličujícím dojmem. Učím se tím větší závislosti na Pánu. On mne posiluje a je také osvítí a obživí. Na pohled se zdá všechno marné, ale my chodíme u víře a rozséváme semínka pro věčnou žeň. Hluboce se kořím před svým Pánem a stydím za takové životy. Cítím, že Bůh musí svým způsobem promluvit! Kéž již promluví a zastaví všelikou tu bezbožnost.

⁴⁴⁾ Nejvíce k baptistům přistupují Rumuni z řeckokatolické a pravoslavné církve.

Veliký jest rozdíl mezi prací Páně dříve a nyní. Ale už je to zde vše smutné, nebo se všechno obrací zády k Bohu a Jeho vůli, hledá se jen to viditelné, pomíjející. Kdybych neměl mého drahého Pána a Jeho slovo, příklad, nebylo by možno obstáti. On nesl, On mlčel, On zemřel.

V přítomné době bylo by mi snadněji do otevřené země se položití a skrytí očím lidským nežli slovo Boží hlásati. Ta bezbožnost, krivda, ubližování, spiknutí lidská nezná mezí. Dáblu nemůže se podařit mne nějak osobně zmýlit, tak snáší na mne potupu od všelikud, a že nemám tady ani jednoho upřímného bratra, jenž by v můj prospěch promluvil, není jináč než sehnout hlavu a trpět. Všichni mi dopřejí zlého. Pro mne je nejlépe hluchým i slepým i němým se učinit. Vy nemůžete mít ani tušení o nynějším duchovním stavu zdejších lidí. Stavem a divným jednáním se mnou našich lidí jsem v mysli nyní rozrušen. Ovšem osobně mému duchu to nic neškodí, než že všechny velice lituji a přemýšlím, čím mohl bych jim prospěti. Bůh zná, že potřebuji broušení. Ale v tom ve všem udatně vítězím skrze toho, kterýž mne zamiloval. On mne zná, pomůže a zachová. V té ruce Otce mého mám se nevýslovně dobře. Po čase to zas přejde, slunce rozrazí mraky a je dobře.

Co Pán kdysi vsel do duše, roste k Jeho slávě. To jinak nejde! Boží věci musí se jen rozmáhati. Ale ovzduší a okolnosti nejsou potěšné. Jen naděje slí. Kdo by přišel v neděli a podle toho soudil, ovšem by to přijal za duchovní pokrok a snad i duchovní život znamenal, ale kteří vidíme věci blíž, toužíme po něčem jiném. Ale nebudem se žalovat. Tak říkám: Jen v naději, v slzách sejeme drahé sítě. Snad kdo přijdou po nás, budou kliditi užitek. Cítím, že mám jen

obětavě sloužit. Vše vyžaduje opatrnosti, bedlivosti, víry, lásky a modliteb.

Krásnou vinici Boží, kterou r. 1904 oplotil kazatel Kostomlatský, okopával a šlechtil do n. evangelista Petr Kýška⁴⁵⁾ a přátelé z Čech, Urbánek a Porter z Prahy, Chráska, evangelista mezi Slovinci⁴⁶⁾, Kristina Royová, učitel Chorvát ze St. Turé, Roháček a Činčurák ze Slovenska, Dostál z Brna a jiní . . . vepř zryl ji, zvěř spásla ji (Ž. 80, 14). Jedna ze sester po večerní pobožnosti, šeptem si mně požalovala: Stýská se nám po takových shromážděních. Mělo by být víc lásky, kázně, mělo by se to zase spojit. Mladí nevidí příkladu. Ono se to tak stává . . . Když není vítr, není rosy . . .

Jak mi líto bylo pádu tohoto sboru. Proč ustydla láska mnohých, proč opustili tu svou první lásku? Jen ještě v některých rodinách tato první láska žije. A tyto rodiny jsou potokem vody živé na poušti vyprahlé: Člověk (muž, syn) mi umřel. Povídám jí: Neodcházej ode mne Bětka, buďme jako Rut a Noemi. Já jsem jí dala všecko kontraktně upsat, a ona mi neubližuje, nemá to srdce.

Ó soužená, vichřicí zmítaná, potěšení zbavená . . .

⁴⁵⁾ Kýška žil velmi správně, vedl svůj lid dobře a dobře se jim i vedlo, ale vlastní lidé uštvali Kýšku, že jim víc nekázal. Kýška zakazoval toulky mládeže, napomínal, chtěl, aby mládež vedla život příkladný, a tak se jim stal nepohodlný, začali proti němu reptat, až je nechal. Jeho to velmi trápilo. Říkám opět, Kýška žil podle písma, rodina jeho byla vzor pořádku, ale lidé ho též tupil. Nyní chodějí, jeden sem, druhý tam. Před 25—30 lety říkal hlavní služný, že Helena jest nejpořádnější obec v celém okrese . . . nyní, buď Bohu žalováno, lid není již moc hodný. I v těch nejlepších rodinách chtěli mne uctít pálenou slivovicí, což mne překvapilo . . . (Sch—ová.)

⁴⁶⁾ Nyní jest kazatelem Jednoty českobratrské v Kyjově na Mor.

tak možno psáti nejen o církvi, ale také o církevní škole na Heleně.

Mezi českými osadami v Banátě měla Helena první školu. Místnosti školní byly v obecním domě, v t. zv. Stráži. Vyučování bylo naznačováno zvonem. Mládež byla „upovědoměna“, že jest již čas býti ve škole. Učilo se brzy zrána a po poledni a od podzimu do jara.

Až do r. 1861 posílali reformovaní bratři svoje dívky do obecní školy, která vystavěna byla z příkazu velitelství hraničářského pluku v Temešváru. Reformovaná církevní škola zahájila vyučování v r. 1862. Vojenské velitelství s počátku bránilo postavení reform. církevní školy a katolíci rovněž. Zdálo se oběma zřízení reform. církevní školy v tak malé obci zbytečností. Dříve než škola, byl tu církevní reformovaný učitel Ignác Bukáček. Přišel r. 1862. Když škola byla postavena, bylo tu 27 čísel evangelických. Je to pravda, že ho ovládla kořalka, že musel dáti círk. úřadům revers, že zanechá pítí?*) Jeho žena byla sestrou Dra Tardý ve Vídni. Po něm přišel Bedřich Čížek z Libic, vzal si dceru hostinského za ženu, podkopal si zdraví a umřel, pak přišel Ferdinand Španiel. I peřiny prodal a propil. Pak přišel Antonín Kořen, byl spokojený, ale plat měl malý, pak Gustav Španiel, prohřešil se proti VII. přikázání, pro hanbu dal výpověď. Ve všech učitelích jsme se zklamali.

*) I v životě věřícího bývá dosti ostnů. Milý bratr vyprávěl, jak po leta trpěl ukrutnou bolestí hlavy. Vedle lůžka ve skříni byl otruštík, kterým přikrmovával koně. Báł se, aby si nezoufal. Pravil ženě: Dej to někam, abych o tom nevěděl. Dábel mu našeptával: Ty hloupý, nač by ses trápil? Stačí málo — a budeš z bolesti vysvobozen!

A tomuto bratru dán osten do těla, aby se nad míru nepovyšoval: první církevní učitel, sbírky pro círk. školu v Čechách a na Moravě a pod.

Nejkrásněji učiteloval Antonín Svoboda, vikář, a Jan Chorvát (1894), ale to již byl západ slunce pro reformovanou školu. Roku 1896 zanikla jednak nedostatkem učitelských sil, jednak peněz. Z církevní školy stala se fara.

A tak se děti reformované po letech zase vrátily do školy katolické. Musela býti rozšířena. Roku 1912 převzal ji uherský stát. Od té doby vyučovalo se v ní maďarsky. Pokud byla škola pod vojenskou správou učilo se v ní česky a německy, od vyrovnání s Uhrami pokud byla státem uherským podporována česky a maďarsky a po vydání Apponyiho zákona (Kdo žije v Maďarsku je Maďar a musí maďarsky znát), jen maďarsky. Tehdy zřízena byla také škola opakovací pro děti od 12 do 14 let v neděli a ve svátek!

Prvním učitelem na Heleně byl Kovářík, ale nebyl odborně vzdělán. Byl vyučen tkalcem a vyučoval dítky ponejvíce v zimě⁴⁷⁾. V českém jazyku neměl ani slabikáře, ani jiné školní knihy. Na lípová prkna vyrýl jednotlivá písmena, jednotlivá slova, ba i celé věty (příslovy). Tyto tabule sloužily k vyučování školnímu. Na půdě školy našel tato prkna jako dítě Alois Eliáš⁴⁸⁾, t. č. správce školy v Rimavské Sobotě.

⁴⁷⁾ Učil jen v zimě a děti sedávaly na zem.

⁴⁸⁾ Za uherské vlády, byv věrný svému národnímu původu, byl jako Panzláv pronásledován. Avšak i nyní, kdy jako správce maďarské chlapecké školy v R. S. na Slovensku vede mládež i učitelský sbor k oddanosti k Československé vlasti, jest odpůrci pronásledován, život jest mu strpčován, před úřady jest osočován. Vlivem zlých lidí byl jeho rodinný život po 25 a půl letech rozvrácen. Žena z návozu nepřátel našeho národa žádala ho, aby se zapřisahal, že více pro blaho Československé republiky pracovati nebude, pakli ano, aby žil sám. „Cítím se býti zde v tak nebezpečném kraji opuštěným, nemám, komu bych si postěžoval, kdo by mne vyvedl z těžkých myšlenek.“

Kovářík učil až do smrti r. 1849⁴⁹⁾. Do něm byl učitelem Fr. Kroupa, byl místa zbaven. Na to působil na škole učitel J. Holeš.

Od r. 1863 působil na škole (katolické) učitel Jindřich Schlögl⁵⁰⁾. Založil obecní knihovnu⁵¹⁾, pěstoval

Doctívým národním pracovníkům jest zdejší chléb velmi hořký a proto očekáváme od vás synů, kterým jest dopřán tišší život: dejte nám mravní podporu, rozehřejte naše srdce, které již pomalu zemdlivá, bratrskou láskou, a my se vám odměníme na poli národním. S námi se nedožijete hanby. Věrnost za věrnost, bratrství za bratrství, důvěru za důvěru!“

⁴⁹⁾ Karel Cerník a Hruža, učitelé-laici, učili děti evangelické, Sibal, rol., učil děti katolické.

⁵⁰⁾ Po zemřelém Matěji Kováříkovi následoval v r. 1849/50 učitel Frant. Kroupa, rozený v Jaroměřicích, a po jeho odchodu zkoušený učitel J. Holeš, který na Heleně působil od r. 1852 až do r. 1862, kdy vystřídán byl Jindřichem Schlöglem, roz., v Řetové u Ústí nad Orlicí. Tam děd i otec byli učiteli. Jeho bratr byl kaplanem v Sezemicích. Na přímluvu Františka Unzeitiga, t. č. děkana v Gerníku (patronát nad farou měla vojenská hranice = císařská vláda), rodáka z České Třebové, dostal se na osiřelou školu ve Sv. Heleně v hodnosti c. k. hraničářského učitele. Kromě svobodného bytu dostával 6 sáhů dřeva a 8 zl. 33 kr. měsíčního platu, 10 měr pšenice, 10 měr kukuřice, 10 měr bramborů. V r. 1874 po zrušení vojenské hranice byla škola podporována uherskou vládou a Schlögl dostával 300 zl. ročně s pětiletými přídávky. V r. 1879 dal podnět ku stavbě katolického kostela. Katolickou bohoslužbu v helenské filiálce vykonával farář Unzeitig, po něm farář Špaček z Gerníku třikrát do roka. Do Gerníku bylo 5—6 hodin, proto zvláště v zimě konával Schlögl křty, pohřby, nedělní a sváteční služby Boží. (Církevní katolické dva zvony, zavěšené u školy, byly darem Mandžárliho.)

⁵¹⁾ Lid jest milovníkem četby. Jelikož mládež navštěvuje nyní školy rumunské, jest obava, že potomstvo bude mluvit jednou rumunsky, bylo by proto velmi dobré, aby v obci byla zřízena veřejná česká knihovna. Jistě by se za tyto dárky nesla k nebesům nejedna modlitba z hor-

včely, zahrádku, ovocnou školku. Ve svém domě měl hostinec pro katolické občany a obchod smíšeným zbožím. Vyměřoval a dělával často práce, které spadaly v obor inženýra. Byl to jeho vedlejší příjem k malému platu učitelskému. Zemřel na Heleně r. 1897, stár jsa 56 let.

Dva vychovatelé v obci, učitel katolík Jindřich Schlögl a učitel evangelík Jan Chorvát — a přeshody mezi nimi nebylo. Názor na život a účel života je rozděloval. Naproti tomu mezi reformovaným farárem Vincentem Jauzou a katolickým učitelem Schlöglem (otcem) byl poměr přátelský: kdykoliv přijel Jauza na Helenu, vždy se sešli, pobesedovali si, zahráli si, porozprávěli o poměrech v obci, v katolické i reformované církvi — učitel evangelík Chorvát zůstával stranou. On takových zábav a besed nemiloval, ba on tím přímo pohrdal. Nepřátelství vzrostlo, když Chorvát žehral, napomínal, varoval před vášnivou láskou, volným manželstvím a pod. Věřící dali mu za pravdu. Hlas lidu odsuzoval zvláště toho, kdo dlouho žil v nežehnaném manželství. Byly z toho řeči po vsi . . . Je to ten náš člověk, co svou zákonní ženu zavrhl a s jinou se spolčil, aneb někdo mimo naši církev? Obec si ho vážila, škola ctíla . . .

Žaloby na Chorváta se množily. Jednou pro to, podruhé pro ono. Jouza odsoudil Chorváta k mlčení, ať čte z postile a nekáže více.

Přátelství mezi Jouzou a Schlöglem (otcem) sílilo, nepřátelství Schlöglovo k Chorvátovi rostlo. Vzájemný poměr se jen a jen přiosťroval a to tím více, že Schlögl (otec) byl od úřadů pověřen, aby zadržoval, otvíral a přehlížel došlé dopisy Chorvátovy.

natého kraje Karpat v české řeči za blaho a zdar národa Komenského a Husova. (Návrh krajana.)

Po něm stal se učitelem jeho nejmladší syn Jindřich, a když odešel do Nové Moldavy, učil jeho bratr Jan⁵²⁾. Pro své národní přesvědčení, školskou vý-

⁵²⁾ Po smrti Jindřicha Schlögla (15. prosince 1897) působil na škole v Heleně jeho nejmladší syn Jindřich, a když byl přeložen na státní školu novomoldavskou (t. č. v Temešváru profesorem na reálce), nastoupil nejstarší syn Schlöglův Jan, narozený na Heleně 1. května 1871. Nejprv chodil do školy k svému otci, později ztrávil 2 roky na škole v Bohdanči u Pardubic. Z rozkazu maďarské vlády byl otec přinucen odtud jej vzít a jelikož maďarského jazyka neznal, byl dán na vzdělání k reformovanému faráři Vincentu Jouzovi, rodem Čechu, v Klopodii. Po roce skládal zkoušku v Bělé Crkvi do II. tř. latinské školy. Učitel-ský ústav vystudoval v Áradě. Jako učitel působil na škole v Heleně od 1. srpna 1900 do 14. srpna 1914. Snažil se vyzbrojit děti pro zápas životní a probouzet a udržovat v nich lásku k národu, z kterého otcové vyšli. Lid a zvláště mládež učil katolickému církevnímu a národním zpěvu.

Za něho stará škola byla opravena a rozšířena, neboť pro velký počet dětí nestačila. Děti reformované chodily do školy katolické, neb svého učitele neměly a helenský sbor reformovaný vydržovat ho nemohl.

Notár Kugel s reform. farářem Némethem se všemožně snažili, aby škola byla postátněna, což se jim v r. 1912 podařilo. Németh prosadil, že i večerní vyučování českého zpěvu v místnosti školní bylo zakázáno. Učitel Schlögl učil nyní v bytě. Byl to život nesnesitelný, plný pronásledování a udávání, ale on setrval a neustoupil. Za vlastizrádu bylo mu pokládáno, že sousedům předčítal z českých novin a z dějin národa českého. Za velké provinění se mu kladlo, že svých pět dětí posílal do českých škol v Čechách.

Stará škola nestačila, prodal tedy svůj dům ku zřízení druhé obecné školy. Po zestátnění druhé školy byl na ni přidělen učitel Bak Aladár (padl u Sadagory v Haliči). Byl to mladík nezkušený, zuřivý Maďar, povahy výbojné, nesnášenlivé, v jednání neústupný, ba drzý. Usiloval jen o to, aby v krátké době udělal z helenských Čechů Magyar ember — jen Maďar jest člověk . . .

V roce 1914 byl návštěvou u Schlögla Pražan, jehož

chovu v duchu národním (učil po nášsky, nášským způsobem), mužnost a neochvějnost, byl uherskou vládou jako „Pansláv“ pronásledován, za války jako politicky podezřelý, byl pod vojenským dohledem. Do

otec byl dlouhá léta v Bělé Crkvi nadlesním ještě v době Vojenské hranice. Ve společnosti obou byl zdejší rodák Dvořák, který přijel z Bulharska. Vyprávěl o válce bulharsko-turecké, kterou sám prodělal. Učitel Bak pod okny naslouchal. Jelikož česky nerozuměl, vstoupil do světnice a učitel Schlögl mu vyprávěl maďarsky líčení Dvořákovo. Bak s Némethem a Kuglem udali na Schlögla; že se u něho konají protistátní schůzky, Schlögl byl místa správce školy na Heleně zbaven a přeložen do Senteše. Vyrozumění dostal o prázdninách v r. 1914, když dlel na letním bytě u dětí v Cechách. Po dlouhé jízdě dostal se do Senteše . . . avšak místo ve škole nastoupil na frontě — při vypuknutí světové války, jako pansláv z trestu vězen jako bývalý aktivní důstojník do armády v poli. Byl s pátým pěším maďarským plukem v Segedíně poslán k Užoku, později k Černovicím, k Dněstru a do Besarabie. Válečnými útrapami vysílen byl uznán za nezpůsobilého k vojenské službě. Vrátiv se po roce na dovolenou, prosadil u uherského ministerstva vyučování rehabilitaci, byl dosazen za zástupce školy ryze maďarského města Senteše pod podmínkou, že své děti, které navštěvovaly české školy v Cechách, dá do školy maďarské. Byl donucen vzít děti ze škol v Cechách do Senteše, jinak mu bylo pohroženo, že ztratí službu. V Senteši prožil v r. 1918—19 hrůzy maďarského bolševismu.

„Za bolševického násilí byl jsem o všecko okraden. Jako Čech byl jsem maďarským bolševikům v Senteši zrazen a měl jsem býti pověšen. Opustil jsem všechno a v zimní dobu na štědrý večer se svou ženou přes zmrzlou Tisu uprchl. Bůh jest mi svědkem, s jakým nadšením a jakou láskou jsem na Slovensko spěchal, bych má léta poslední věnoval národu, který od mládí byl mi tak milým a který jsem od svého útlého mládí tak miloval. Mohl jsem klidně žít v Maďarsku, kde jsem měl svoje domy, pole, celé hospodářství; prodal jsem to.“

Roku 1919 byl přijat do služeb našeho státu a pro znalost maďarského jazyka ustanoven do pohraničního městečka Čeklýsu u Bratislavy, odkud později pak jel do

horních Uher (na Slovensko) se z pochopitelných důvodů nedostal, ač o to žádal. Vzdržoval všem pronásledováním statečně, stál pevně a neoblomně. Ve své ženě měl mocnou oporu. Břímě života pomáhala mu nésti celou silou své šlechetné duše. V úředních maďarských záznamech byl veden jako živel méně spolehlivý a proto na Slovensku vyučovati nesměl. Ještě

Uher do Senteše, aby si přestěhoval bytové zařízení, které tam měl u své 85leté matky. Cesta tato stala se mu osudnou. Když tam byl zatčen a uvězněn v Segedíně a konečně propuštěn, byl uvězněn vlády po pětiměsíčním vězení propuštěn. Byl učitel Schlögl také krutě pronásledován, vznesen jen proto, že lnul k českému národu již v útlém věku největší láskou a úctou, že byl tělem i duší Čechem a panslávem, a že po 25letém maďarském útisku nepomaďarštil sebe a nedopustil pomaďarštit svých dětí. Když byl zatčen, roznemohly se z pěti dítek nezaopatřených čtyři a na dovršení této tragedie ulehla i jeho choť. Pět měsíců pověstného maďarského žaláře hlodalo na jeho zdraví a přec se nelekal ničeho, ani smrti, která na něj u Maďarů čekala. „Na růžích jsem neměl ustláno. Zažil jsem trpkostí dost a přece jsem zůstal tím, čím jsem až dnes.“

„O krásná, velmi krásná cnota jest býti dobrým vlastencem, ale doplácí člověk na to za svoje upřímné snahy. Byl jsem dost často ve stavu zoufání, žádná opora a žádné zastání, ještě mně i přitěžovali ti, od kterých jsem toho nejméně očekával. Bylo to utrpení a jen a jen pronásledování, a proč? Ze jsem byl Čech. Toho jsem nikdy a nikde nezapřel.“

Do odchodu Schlöglově byl učitelem na Heleně Jan Karban, dipl. učitel, rodák z Bigru, po něm nastoupili učitelé rumunští.

*

Pan uč. Karban už dva roky jest v Nadlaku učitelem. Zde byli minulý rok (1927) dva mladíci rumunští, kteří však nebyli zde oblíbeni. V r. 1928 byla zde učitelkou jedna dívka z Coroniny, jejíž matka jest Češka, tak česky umí. V r. 1929 přišel na Helenu český učitel Ladislav Šrubář.

po převratu byl uherskou vládou žalářován, za vlády bolševiků až k smrti ohrožen.

Praví-li evangelíci, že při odchodu Chorvátově padali lidé lítostí na zem, praví katolíci o učitelích Schlöglových, zvláště o synu Janovi⁵³), že zlatými slovy vryli své jméno do srdcí mnohých synů a dcer tamějších a jich jméno budou vždy s děkováním si připomínati. [Alois Eliáš⁵⁴).]

Zkoušky ve škole konaly se před komisí. S počátku chodili sem z Požeženy. Hejtman, děd Dra Auerhána, doktor s rychtářem chodili vyslýchat dívky. Kdo se učil, o tom říkali: Ten půjde do školy do Požeženy. Tam bylo velitelství setniny. Tam ho tedy vzali. Z Černíka se stal vrchní inženýr, měřil dráhu v Turecku, Karel Dobiáš byl při dráze přednostou stanice, v Segedíně se oženil. Na školy je nedali rodiče, to je dali ti vojenští páni studovat.

Ti měli ten život Jehčí⁵⁵). Co se tu namoří lidé i do-

⁵³) Schlögl se staral o obec, kde bylo potřeba šel prosit k úřadům. Když měli nějaké nedorozumění s úřady, pozval úředníky k sobě, uhostil je a věc se urovnala. Byl též v obecní radě, ale pak se helenští v r. 1912 přichytili notáře Kugla a faráře Németha a Schlögla z obecní rady vysadili a na jeho místo dali Németha; ten pak jim předpisoval a s notářem dělali, co chtěli.

Kugel žid byl na oko přívětivý, ochotný, ale úlisný. Přestěhoval se z Gerníku do Moldavy. Získal si lid. Důvěry lidu využil ve svůj prospěch. Byl prohnáný pokrytec a šidolid. Lid vydíral. Vyšší úředníky podplácel, takže lid ve válce se práva nedovolal. Byl po převratě lidem ztrýzněn a vržen do Dunaje.

Samuel Kugel, rodem od Myjavy, odrodilec a reform. farář Lajoš Bodnár, zuřivý čechožrout, byli nepřáteli Schlöglými.

⁵⁴) Studoval v roce 1899—1903 v Levicích. Na studie mu dopomohl učitel Jindřich Schlögl.

⁵⁵) Zpeněžit se nic nedá, vše spotřebujeme doma,

bytek⁵⁶). Taková stráň, že se nedá orat. To jsou muka, taková prudká stráň.

Večerní kázání těšilo se zvláštní pozornosti. Bylo poslední a proto nejvzácnější. Bratři a sestry⁵⁷) zahrnovali mne zvláštní přízní. Jeden bratr se nám nabízel, že nás zaveze vozem do Klopodie. Za svítání vyjedeme a večer již tam budeme. Rád bych užil jeho laskavosti — cestování hornatou krajinou od rána do večera by mne zajímalo — ale manželka moje putovala ve dvou osobách a obával jsem se, aby jí to snad neuškodilo. Již jen cestou z Heleny do Staré Moldavy zakusili jsme příhod dost . . . prudké zatáčky, cesta přímo podle rokle, vůz se často naklonoval . . . V hodinách odpoledních dojeli jsme lodí do St. Ršavy. Povšiml si nás kočí a zval nás rumunsky, maďarsky, německy, abychom jeli s ním a prohlédli si na ostrůvku v Dunaji tureckou mešitu. Drže hodinky v ruce,

a velice by byl vítán i nepatrný příjem, ale není kde vydělat. Mouku máme svoji, nemáme bídu, ale o peníze máme bídu tu největší. Nejen že tvrdá jest práce naše, ale i úřady neznají milosrdenství. Daně máme slíbené zvětšené o 20%. Mnohým již teď hrozí hlad, a což do nového! Lid by rád pracoval a nemá kde, proto utíká tam, kde se mu dveře otvírají.

Majer, t. j. velký dvůr, tu není ani jeden. Lid se živí chovem dobytka. Půda jest prostoupena žilami skal. Pěstuje se žito, pšenice, oves, brambory a kukuřice.

Druhý transport do jižní Ameriky se připravuje. Dnes již čekají svých vyslanců z Temešváru od agentů. Už to tu není za život. (Transport Američanů trhl se zpět.)

⁵⁶) Ženy a děti pracují na polích, muži chodí za výdělky na sáhy; na zádech nosí semena i mrvu.

⁵⁷) Sestry Pítrovy, co byly u Vás v poslední večer na návštěvě se mnou, jsou duše milující Pána a jsou to spolutrosečníci sboru Jednoty českobratrské. Vzpomínají s láskou a vděčností na službu Vaši mezi námi. To slovo Boží jim stále zní v mysli. 28. II. 1926.

rozmlouval jsem se ženou. Začal i on česky. Avšak doba odjezdu se blížila... Cestovali jsme vlakem celou noc — přes Lugož — a ráno za slunného dne dojeli jsme do

Clopodie, Klopotína.

Hrabě Kinský vyženil v Čakové⁵⁸⁾ (blízko Clopodie) panství. Vzal si Rumunku bohatou. Z Čech si zavolal řemeslníky. Usadili se v okolí.

V Clopodii byla panská půda. Rozdělovala se. R. 1840 přistěhovalo se tu 124 českých familií katolických a tři evangelické, kromě Němců z Vírtemberska (reform.) a Maďarů a Němců (luterských) z okolí (Sedmíhradska)⁵⁹⁾.

O minulosti Moravanů v Clopodii (Clopodia) žijících, jsem od těch nejstarších málo slyšel. Nebožka Řehořková vyprávěla p. učiteli G. Cincikovi, že ona okolo r. 1850, tedy po Košutově revoluci, přišla přímo z Moravy, z menší obce Hrušky u Břeclavi. Přijela vozmo až do Clopodie s rodiči jako dítě. Na otázku, co jich tak táhlo do Banátu, většina odpověděla, že laciná půda. Staří lidé vzpomínali jakéhosi pána, od kterého zemi koupili. Byli to skutečně hrabě Kinský či někdo jiný, nemohl jsem zjistit.

Před maďarskou revolucí r. 1848 byl celý kraj klopodský lesnatý. Les vykácen a půda se prodávala těm, kteří měli peníze. Tehdejší cena půdy není dnes

⁵⁸⁾ Do Čakové jede se přes Gataj, Birdu, Vojtky, Žebel, tam se přesedne do vlaku od Temešváru.

⁵⁹⁾ V Clopodii vojenská správa Vojenské hranice kolonisovala Němce (od r. 1716). Když připadl kraj Maďarsku (zrušením Voj. hranice, 1870), kolonisovala tam maďarská vláda Maďary i Čechy. Clopodia a celý kraj až po Temešvár byl po převratu 1918 pod Jugoslavií.

známa. Zvěst o této parcelaci roznesla se daleko široko. Došla i na Moravu.

Podle výpovědi krajanů vedla otce pozemková spekulace do Klopodie. Doma svoje nemovitosti dobře poprodali a za stržené peníze si tuto pětkrát až šestkrát tolik země nakoupili.

Půda byla úhorem, museli pně a kořeny vysekávat. Byla to mrtvá, tmavožlutá hlínačka, která se vždy tak těžko orávala, že se do pluhu museli čtyři koně zapřáhnout. Jen těžkou prací dobyli si úrodné půdy.

Příchodem katolických Moravanů do Klopodie vzrostla římsko-katolická matkocírkev v obci německé, t. j. Velký Zám, 6 km od Klopodie směrem k Vršcu, o filiálku (dcerocírkev) 650—700 duší čítající. Moravany nazývali jiné národnosti Čechy.

Klopodia (Clopod, rum. zvon) byla pravděpodobně založena rumunským obyvatelstvem, jak z názvu se dá usuzovat. Od ní na sever ležela Ferendia. Obě patřily do hraničářského pásma (videku). Maďarsky se jmenoval: határörvidék. Za tureckých vpádů do bývalého mocnářství Rakousko-Uherského, zvláště do Banátu, musely být obce obsazeny vojskem a to v ustavičné pohotovosti, aby turecké vojsko nemohlo tak rychle postupovat. Obyvatelé obcí hraničního pásma měli různé výhody. Neplatili daní a ještě v roce 1919 dostávali tabák, tak zv. Grenztabak, který se dostal jen v tomto kraji.

Katolíci měli svoji konfesijní školu po řadu let. Učitel býval z Čech. Náklad na školu byl značný a proto ji nabídli neradi uher. státu, aby se starostí zprostili. Státní škola je maďarčila a jen církevní život jim udržuje dosavad řeč. Do převratu maďarisovala státní škola uherská, od převratu porumunštuje státní škola rumunská. Chléb a co k výživě se

potřebuje, má lid v dostatečném množství, ale řeč mateřskou zapomíná.

V r. 1907—1919 byl na státní škole učitelem Gabriel Cincik. Byl zároveň kantorem, t. j. varhaníkem. Z Velkého Žamu přicházel každou neděli kaplan kázat a vykonávat katolické služby Boží. Dvakrát do měsíce konaly se služby Boží v řím.-katolickém kostele česky, jedenkrát německy a jedenkrát maďarsky.

O výročních svátcích při katolické bohoslužbě zpíval pan učitel G. Cincik dva verše česky, dva maďarsky, dva německy. To byl také důvod, proč byl ustanoven uherským ministerstvem osvěty a vyučování učitelem v Klopodii, jelikož byl s to vyhovět kantorským povinnostem v třech řečech.

Katolickým farářem ve Vel. Žamu byl Antonín Grosz. Přítelem Čechů nebyl, ač právě Čechové mají o stavbu kostela největší zásluhy. Rodem byl banátský Šváb (der Schwabe, Němec z bavorské krajiny Schwabenlandu). Kaplani byli: Konečný, Kantor; poslední řeč československou ovládal nedokonale. Po Groszovi stal se farářem Josef Míšenko, rodák od Prešova, který Čechům sarišštinou kázal a s nimi rozmlouval.

Učiteli na státní škole byli: Veselý (Čech), J. Krajčovič, Slovák z bývalé župy nitranské, Ferdinand Smetana (Čech), J. Filip, Gabriel Cincik. Po převratu, od 1. září 1919, byli dosazeni na školu rumunští učitelé. Učitel býval zároveň řím.-kat. kantorem (varhaníkem). Za to dostával ročně rak.-uher. 200.— K a štolu z pohřbů. Větší částka peněz sešla se z otčenášů, zvláště v neděli. To dostával kantor od lidí podle možnosti 20, 30, 40, 50 haléřů (rak. uher.). Avšak pan učitel Gabriel Cincik modlení otčenášů věřícím odpřel; odkázal je na faráře, pravě, že více jim prospěje

farář; neb on, učitel, může býti snad větší hříšník jako oni, a tak třeba modlitba faráře může býti Pánu Bohu příjemnější než jeho. Po takové řeči více kantorem nebyl.

Čechové snažili se vždy o české vyučování. Maďarská vláda povolití jim to nechtěla. A za vlády rumunské tato jejich snažnost naprosto polevila. Starší, dobří Češi pomalu vymírají, a mladí jsou v té věci již lhostejnější. Česká škola trvala jen 6 měsíců, od ledna do července 1919, pokud obec náležela do srbského demarkačního pásma. Rozdělením Banátu mezi Jugoslavii a Rumunsko připadla Klopodie Rumunsku a česká škola, jejímž učitelem byl pan Gabriel Cincik, zanikla. Pan učitel odešel s rodinou, dvěma dcerkami, na Slovensko, jelikož neviděl za vlády Rumunska lepší budoucnosti. Přišel ku svým (do Lučence); tento krok nikdy nelituje.

Každý Čech naučil se v obci plynně rumunsky. Hospodář Rumun s hospodářem Čechem vždy jen rumunsky rozmlouval.

Češi v Klopodii mají svůj hudební sbor s dechovými nástroji. Skoro každou neděli tančili v hospodě. Po poledni přešla hudba obcí a to bylo „aviso“, že bude tanec buď u Fridricha Burmana anebo u Rudolfa Parzchého. V obou hospodách piva a vína nepostrádali.

Našel jsem — mezi reformovanými Čechy — jen málo lidí, kteří něco znali z minulosti: „V 9 letech jsem sem přišel s rodiči od Semtěše.“ „... Její muž jest od Chotusic u Kutné Hory, přišli sem na polní práci a zakoupili se tu...“ „Můj otec byl z Brumovic, matka z Vacanovic, přišli do Klopodie r. 1863, před tím byli tu již Češi z Vacanovic od r. 1848...“ Konečný pocházel z Hrušek v Če-

chách⁶⁰⁾, Rosa od Olomouce, Dvořákové a Horákové z Vanovic, ti již vymřeli; Vedrové z Nosislavě, Prokopové též, Adámkové Bedřich a Josef . . . Josef a Robert Adámek, Filip Rosa, Vincek Blata, Jan Kubálek mají rodiny již poněmčené, muži ještě česky mluví, ženy a děti neumí. Děti Rossingrových (Dvořáčků), Kepplerových, Bedřicha Adámka, Zelenáka (Slovák) vzaly si (muže, ženu) z jiného národa a poněmčily se.

Duchovním pastýřem českých reformovaných byl Václav Mikulášek. Pocházel z Nosislavě, osadníci většinou rovněž. Řef. Čechy povolal hejtman Michal Valčko a to nejprve do Königsgnade, odtud pak někteří odešli do Klopodie, jiní do Velkého Srediště. Mikulášek přišel mezi svůj lid r. 1830. Církev byla malá a byl tudíž nejen kazatelem, ale i učitelem. Od každého dítěte dostával ročně 50 krejcarů. Do Klopodie přišel Mikulášek — úředně se psával Miklosy — r. 1848, podle jiné zprávy s rodinou 1851. Čechové tu žili již od r. 1840. Kázal měsíčně dvakrát česky, jednou německy, jednou maďarsky. Zemřel r. 1872. Jeho nástupcem se stal Vincenc Jauza. V letech 1868-1872 působil ve Vel. Središti a po smrti Mikuláškově, jehož dceru Kornelu měl za ženu, odešel do Klopodie.

Jouza (úředně Jauza) líčí se⁶¹⁾ jako přísný farář. Rossinger vezl jednou faráři Jouzovi desky. Cestou dvě schoval pod most. Probudilo se v něm svědomí

⁶⁰⁾ Pod „Čechy“ se rozuměly vždy země české koruny. Hrušky jsou u Mor. Nové Vsi u Břeclavi.

⁶¹⁾ Narodil se 9. března 1844, zemřel 7. července 1918. Na pomníku jest 7. června 1918. Žádal si, aby byl pochován obličejem k východu. Jeho žena Kornela, rođ. Miklosy, nar. 3. srpna 1856, zemř. 12. srpna 1917.

a šel proto odprosit. Jouza nosil dlouhou dýmku, obrátil ji a bil. Ani se nedíval, kam udeří. Rossinger svěsil hlavu a držel . . . Proč mně to jdeš povídat? Tak jsem tě vyučil . . .? Ženská u nich prala a ukradla mýdlo. Šla odprosit. Povídá jí: Pokání čiňte, abyste nevešli v pokušení . . .

Jouza byl povahou šelma, ale dobrý řečník. V Središti kázal česky, v Klopodii „odbavoval“ služby Boží v kostele česky, později německy, viděl-li tam Čechy ze Srediště, kázal česky. Naboženství učil po maďarsku.

Když byla slavnost posvěcení kostela v Klopodii⁶²⁾, pravil v kázání Jouza: Tady jest pokoj, a když sem člověk přijde, každá těžkost spadne s něj. Tady jest ten Eden. I senior nábožně kázal, ale nerozuměli jsme mu (maďarsky). I Němci kázali. On: Ticho, ticho, tady jest to místo pokoje . . .

A když sestaral, dva ho vyváděli na kazatelnu. Adámek Bedřich a Gruber ho vedli na kazatelnu. Když kázal, i židé plakali.

I Němci ho měli rádi. Měl, jak lidově se říká, dobré srdce. U Jouzů se mluvilo německy. (Druhá žena byla Němkyně.) Učil soukromně německy.

Karty hrál jen tak, ze zábavy, pil⁶³⁾ jen ve společnosti notáře, nikdy ne přes půlnoc, do hospody necho- dil, jen když byl banket⁶⁴⁾. Tancoval jen na Heleně, kde po něm zůstala, i jiná pamět, říká se, že ne pěkná.

Jouza měl v Klopodii dva domy a 56 katastrálních jiter pozemků. Děti ani s první, ani s druhou ženou neměl. Majetek dal vnukům od ženy sestry, dvěma

⁶²⁾ Byl postaven nákladem 25.500 zl. rak. uher. čísla.

⁶³⁾ Nikdy se neopil.

⁶⁴⁾ Při biskupských visitacích u pravoslavných, řecko- a římsko-katolíků.

chlapcům a děvčeti, stavení a 10.000. zlatých a celý nábytek bylo holky, ostatní a pole připadlo chlapcům.

Kromě Václava Mikuláška a Čeňka Jouzy byli tu poslední dobou faráři Daniel Kádár, J. Tarnóczy, Julius Kozdy, Karel Rácz. Nyní jest farářem v Klopodii Alexandr Strelecký z Oekoeritó, vesnice u Debrecína. Jeho manželka, rodem Anna Kepplerová, jest žačkou p. učitele G. Cincika.

Sbor reformovaný čítá 182 duše. Ke sboru patří filiálky:

Königsgnade, maď. Királyhegye, čes. Tiroly, Königsnát⁶⁵), blízko Füzése, 14 km od Klopodie, poslední Češi sem přišli r. 1860, 1873.

Füzes u Bogsán, rum. Bocsáni, 20 km z Klopodie a dřívější filiálky, nyní farní sbory:

Svatá Helena (od r. 1904 far. sborem),

Veliko Srediště, nyní v Jugoslavii, 15 km z Klopodie. V obci jsou kostely: reformovaný, pravoslavný, řeckokatolický, římsko-katolický, modlitebný: luterská, nazarení.

Hrstka reformovaných (182) a hrstka luterských (120) . . . a každá svůj dům modliteb! Farář Strelecký k tomu podotkl: Aus einem Bettler macht man zwei . . . z jednoho žebráka udělají se dva . . .

K nazarénům hlásí se většinou Němci, reformovaní. Bratr Bedřicha Adámka, Josef, Čech, jest s rodinou též nazarén. Nazaréní tvoří svůj sbor, světí jen neděli, do hospod nechodí, nepijí (doma prý pijí?), nekouří, v karty nehrají, v zimě mívají shromáždění ve čtvrtek a v neděli, děti nekřtí až od 12 let, až mají rozum,

⁶⁵) Češi v Königsgnade se pomíchali s Němci, poněmčili se (Holeček, Jeřábek). Není už tam jednoho domu, kde by se to nepomátlo. Z Königsgnade do Srediště jest 30 km.

nad sborem jsou starší, mrtvých neoplakávají . . .
pochovává je „pančula“.

V Klopodii byl panským učitelem Eberhard (křestní jméno neznámo). Bydlel v panském stavení. Do něm byli učitelé Němci a Maďaři: Wiesner (Maďar), Gossmann (Němec), Leblanck (Němec), Smetana (Čech). Na státní škole byl v letech 1890—1896 učitelem katolíků František Veselý. (V Klopodii učil též Jaskovič.)

Po převratu usiloval učitel Gabriel Cincík založit v Klopodii českou školu. Ale jest žalostno k tomu dodatí, „ . . . starí lidé nechťeli platiti, říkali, že krejčí Lašek to také zastane . . .“ „Cincík jest nyní učitelem v Lučenci, a naše děti musí chodit do rumunské školy . . .“ (R. 1930 jest učitelem v Klopodii Fr. Pavlát.)

Večerní naše shromáždění (7. X. 1925) bylo ve sborové místnosti velmi čteně navštíveno. Místnost nepostačovala. Starým lidem postupovali mladší svá místa. Mnoho jich u zdí stálo. Přišli i potomkové faráře Mikuláška . . . stará paní, jeho vnučka, tuším vdova po poštmistru v Klopodii, doznala, že mnohemu českému slovu ještě rozuměla!⁶⁶⁾

S far. S. Strzeleckým stiskli jsme si ruku.

„Můj milý bratře, pamatujte také jindy na nás a na opuštěné bratry. Nechť neztratí se ani jeden z těch, kteří očekávají na Pána s důvěrou, nadějí a věrou.“

Bůh odměniž Vás korunou života. Vaše skutky, Vaše dobré činy, nechť přinesou stonásobný užitek. Mat. 13, 8. Vy jste skutečně nejen misionář, ale učedník Páně, neboť Vy obětujete všechno jen pro Pána. Vy jste vykonal na nás dobré dílo a my Vám

⁶⁶⁾ V Klopodii nepřevládá ani z 20% česká řeč, snad jenom dva umí řádně česky, ostatní jsou poněmčeni i po maďarštění.

zvěstujeme, že zůstává, že říci můžeme na Vaši památku. Mar. 14, 9. Vaše práce mezi námi jistě nebude nadarmo.“⁶⁷⁾).

Druhého dne, 8. října 1925, za poledne čekal nás na náměstí před reformovaným chrámem povoz. Lidé navíkol stáli na prahu svých stavení . . . Petru Benešovskému bělá se na hlavě vlas . . . S usměvavou tváří přistoupil k vozu . . . Podal nám svou mozolovitou, tvrdou ruku . . . V očích se mu koulely slzy . . . Libám Moravěnku, Polešovice, Násedlovice, Šardice . . . Pozdravujte tam ode mne . . . Já, já . . . Petr, Petr Benešovský . . .

Vůz se pohnul. Lidé od stavení kynuli nám rukou . . . Jeli jsme opodál hřbitova . . . Mikulášku, Jouzo . . . ach, není toto zde Egypt? Hrnce masa . . . páda, trochu blahobytu, toť vše, co zde mají . . . ale svoboda, rozvoj v duchu Páně, to jim chybí! Za jednu věc musí býti dnes však Pánu přece vděční — farář Strelecký jest věřící, obrácený muž . . .⁶⁸⁾.

Dojeli jsme do Velkého Zámu. Lid byl shromážděn na návsi a očekával příjezd řecko-katolického biskupa na visitaci. Ráno byl v řec. kat. kostele v Klopodii. Muž vysoký, vyzáblý. Kost a kůže. Lícni kosti vysedlé. Oči vpadlé. Mluvil vážně. Lid s něho oka ne-

⁶⁷⁾ Údové pilně navštěvují kostel. Chodí po cestách Božích a žízni po vodě života. Vy jste mými údy velmi chválen a naši Čeští bratři nikdy Vašeho kázání nezapomenou. Vy jste získal jejich srdce. (S. Str., 18. III. 1926.)

⁶⁸⁾ Pozdravuji Vás ve jménu svého Spasitele, myslím na Vás opět ve jménu svého Pána a na Vaši krásnou práci. V církvi není nic nového. Staří lidé se starými hříchy Adámovými. Zen jest zajisté mnohá, ale dělníků málo, to zůstává i dnes pravdou (Luk. 10, 2). Mnozí pomáhají satanu a jsou překážkou pro Ježíše a jeho učedníky. Mnozí žijí ještě světu a neslyší hlasu Spasitelova. (Z dopisů faráře Streleckého, 25. října 1927.)

spustil. Ze slušnosti byl též za reform. sbor v obci uvítán. V kostele nás vyvedli ze zástupu a uvedli v lavici hostů. Mohli jsme jít na faru na banket... ale nás to táhlo do Srediště, do Srediště...

Za Velkým Žámem odbočili jsme kratší cestou do polí. Tam byla rumunská pohraniční stráž. Náš vozká byl rád, že nás dále již nepoveze. Ve Velkém Žámu nechali nás při zavazadlové prohlídce skoro hodinu čekat... Už odtud chtěl se vrátit... Ztrácí čas... kdo mu to vše zaplatí? Byl to Němec. Znal cenu času! Dovedl i časem hospodařit! A teď se rád obrátil k domovu...

Prošli jsme pohraničním pásmem. Po břehu mělkého potůčku v polích vraceli se dva vojáci z pochůzky. Před stanem konal službu jugoslávský voják, vysoký, krásný, štíhlý jako jedle. Náš československý pas vykouznil mu na tváři úsměv. Potřásli jsme si rukou... Jsme bratři... Nazdar! Živio!

Před sebou viděli jsme

Veliko Srediště⁶⁹⁾.

Kdyby nebylo těžkého zavazadla, nebylo by sem daleko. Rádi jsme si sedli na vůz. Sváželi „tuluzinu“, kukuřičnou slámu (slaňca). Slunce zapadalo.

U Dobšů byli překvapeni. Zašli jsme na faru. Nový farář Michal Gergovits z Tordinců — mluví chorvatsky a slovinsky — nebyl právě doma. O velikonočních svátcích vysluhoval svatou Večeři, po velikonočních za 14 dní přijel. „Pán Lát dostal dekret, proč ten

⁶⁹⁾ Viz spis: Za půdou, o čes. osadnících v král. SHS. Stran 80, 22 obr., Kč 8.—. Nákladem Biblické jednoty v Brně, ul. K. Vávry č. 26.

k nám nepřišel? Dali bychom mu 12.000 dinarů hotově . . .“

Na Jouzu⁷⁰⁾ mají ve Središti pěkné vzpomínky. Přišel sem r. 1868, byl tu dva roky (podle jiných čtyry, 1868—1872). Církev byla slabá. Držela si konfesijního učitele. Bylo nám těžko faráře a učitele platit. Jouza nám povídá: Jen se nezdráhejte, to dáváte na království Boží . . . A když učitele nebylo, tak byl Jouza farářem i učitelem⁷¹⁾. Kázal nám tu česky.

Jednou pozval Jouzu notář do veselé společnosti. Seděli kolem stolu. V rohu stála postel. O půlnoci najednou přistoupil notář k posteli a poručil, aby z ní vyskočila ženská⁷²⁾. Jouza ihned vstal a odešel.

Ó toho žaluji (po Jouzovi toužím)! Děti vyučil pěkně, lidi napomínal, když byly děti přijímány, celý sbor plakal.

Po Jouzovi dojížděl do Srediště farář Kádár z Klopodie. V roce 1915 měli jsme již vlastního faráře, Tóth Jánose (Jana).

⁷⁰⁾ Ve Središti prvním reform. farářem byl Lukl z Noslavě. Dojížděl sem Mikulášek z Klopodie, působil tu i Jouza. Zdá se mi — museli kázat i maďarsky — že to byli odchovanci, též farář Bedřich v Semlaku u Arađu, bohosloveckého reform. učiliště v Šaryšském Potoku, kde byl po tolerančním patentu založen fond ku podpoře reform. bohoslovců z Čech a Moravy. Tento fond trvá dodnes.

⁷¹⁾ Učitelé ve Središti: Jan Opočenský, Eduard Švanda, Čeněk Jouza, farář, Ferdinand (Nandor) Španiel, Dvořák — musel být Slezák podle řeči jeho, byl tu dva roky, zemřel plicní chorobou — Josef Macháček, Gustav Španiel, Jula (Gyula) Cavar, státní učitel. Potom místo učitele zastávaly Češky, jedna byla z Krušic, 30 km, katolička, jedna z Bělé. Crkve, potom přišel učitel Halda.

⁷²⁾ Pan učitel Kaván na Heleně vyprávěl, že na jeho dřívějším působišti přivedla mu matka dceru . . . a žádala po něm 2 decilitry kořalky.

Ve Središti — před příchodem Čechů reformovaných — (ještě dříve se tu nastěhovali Češi katolíci, kolem r. 1820) — bylo tu 40 familií reformovaných Maďarů, před Maďary byli tu Srbové (pravoslavní) a Rumuni⁷³). Když se Maďaři po vpádu srbských vojsk v roce 1848 vystěhovali, vrátili se sem opět Bugaři, od těch a zbylých Maďarů koupili naši majetky. Bugaři⁷⁴) to byli katolíci. Mluvili slovanskou řečí, bylo možno s nimi se domluvíti, žijí ještě v Brešti u Deltý v Rumunsku. Maďaři ze Srediště se vystěhovali do Végvár (Riperk) a do Skulje.“⁷⁵).

Ranním shromážděním rozloučili jsme se s Velikým Središtěm. Za poledne shromáždilo se u Dobšů několik starších a přátel. Trochu přšelo.

„Měl jsem tuluzinu na poli a ztratil jsem čas, myslel jsem si, že ji odvezu, ale nepláči o to . . .“
„Práci ještě podělám, ale takové kázání bych ne-

⁷³) V Malém Središti — kostel s dráhy vidět — tam žijí Rumuni, v Prňavě žijí rumunští cikáni. V Kudrici (Kudrica), v nejbližší obci za Središtěm, žijí Češi, katolíci. V Lafonoši jsou unitáci (řec. katolíci).

⁷⁴) Bugaři, t. j. Bulhaři z okolí Plovdiva, jinak Pauličiáni, nastěhovali se do Banátu za Marie Terezie. Přišli prý z Arménie a byli prý v Bulharsku pro svou víru pronásledováni. V Uhrách byli pokatoličeni. Snad jich potomkové nelpěli tak na své víře a proto nezdráhali se přijmouti katolicismus, jak vláda žádala. Jméno své mají po zakladateli svého náboženství Paulovi. Žijí ještě dnes v okolí Velkého Svatého Mikuláše u Segedína (v Rumunsku) i v Deltě u Aradu. Nový zákon do paulitánštiny přeložil Ivan Bratan, archivář v Temešváru. Učitel Jan Chorvát ze St. Turé po několik týdnů překlad tento porovnával.

⁷⁵) Obec Végvár a Skulja jsou na trati Vršac-Lugož (Lugož). Od Klopodie na severovýchod jsou stanice: Ferendia, Velký Šemlak, Gatája, Végvár. Od Végváru na východ jest Skulja.

slyšel . . .“ „Mám co rozvažovat . . .“ „Takové kázání jest mi milejší než má práce. A i jsem plakal . . .“ „Já to mám ještě v malíku, ale z našich dětí budou oslové . . .“⁷⁶⁾.

Z Vel. Srediště odjeli jsme do Pančeva a lodí do Bělehradu. Ráno jsme prošli městem. Bělehradskou pevnost měli do r. 1870 Turci v rukou.

Pod pevností jest synagoga židů španělských, nedaleko mešita. Nápis na stěně hlásá, že v mešitě dlel král Alexandr a jeho nákladem byla opravena. Evang. luterský sbor v Bělehradě byl založen kolem r. 1850, kdy Bělehrad byl ještě pod panstvím tureckým. Místo pro kapli s okolím (v nádvoří jest též německá evang. škola) darovala srbská vláda.

Sedím na Kamelegdanu a stále nahlížím dō dopisů, které na svůj dotazník obdržel Československý svaz v království S. H. S. v Bělehradě. Zvou mne na kázání do sboru a. v. v Staré Pazové, do Potisk Sv. Nikoly, do Binguly (Srem), do Gáje . . . Derventu . . . Připomíná mi můj slib Pleternica, Bjeliševci, Uljanik, Hercegovac, Karlovac, Zagreb . . . ale necítím se zdráv. Odříkám a dodnes lituji . . . Sloužím, to bylo a jest heslem mým — a mohl jsem ještě a neposloužil jsem! Odjždím . . .

Petře Benešovský . . . Rozesílám tento spis po vlasti Tebou milované, aby tlumočil Tvůj pozdrav lidu našemu na všech a v městech státu Československého. Petře Benešovský teď mluvím já ve jménu Tvém za Tebe:

„Líbám Moravěnku, Polešovice, Násedlovice, Šardice . . . Oko se Ti zalilo slzami a hrdlo Ti sevřela

⁷⁶⁾ Staří lidé rádi čtou časopisy z Čech. Pravidelně dochází časopis Československá republika. Život ve svobodné vlasti se jim líbí: Republika jest lepší než království.

bolest . . . Řekl bys více . . . věřím Ti . . . Láskou svou chtěl bys obsáhnouti celou naši svobodnou vlast a zlíbat její lid, pokochati se pohledem na stráně a řeky, vesničky a města . . .

Petře Benešovský . . . jako učedníci Kristovi dočkali se zmrtvýchvstání Pána a Mistra, tak dočkal jsi se nového zrození národa československého i Ty . . . Buď, věrný synu vlasti, i v cizině oddán svému lidu a své rodné zemi . . . A bohdá dočkáš se Ty i potomkové Tvoji ještě velkých věcí . . . Není ukrácena ruka Hospodinova . . .

Církev Sv.-Helenská h. v. ve Vojenské hranici v Temešském Banátě.*)

Obyvatelé Sv. Heleny pocházejíce z mnoha evang. ref. církví v Čechách, z Velímské, Hořátevské, Libické, Kšelské a Nebudželské a jiných, které již k vypátrání nejsou, nejdříve přišli do nějakého místa Alibég. Vlast svou opustili, poněvadž se jim skvělá budoucnost v Banátě předpovídala, kteráž se jim potom však takovou býti neukázala.

V roce 1820 najmul totiž nějaký Řek, jménem Manzary všecky císař. lesy 14. pohraničního pluku, kterých se za těch dob velké množství u nás nalézalo, a dal z nich samé sáhové dříví dělati, ku kterému dílu množství lidí potřeboval. Poněvadž ale Banát málo lidnatý byl, viděl se nucen i dále o lid se ucházeti, tak že i do Čech tak zvaný „kontrakt“ zaslal, v kterém podotknuto bylo, pod kterými výminkami lid se přijme. Chudý lid se tedy na cestu vydal, obzvláště takový, který snad ani neměl v Čechách, kde by hlavy své sklonil, a vydal se tím ochotněji na cestu, poněvadž se mu v kontraktu povědělo, že kdyby se přistěhovalcům u Manzaryho znelíbilo, každý 2 jitra pole obdrží, aby se v Banátě usaditi mohl. Obyvatelé čeští z Čech odebravše se tedy do Hranice vojenské šťastně sem se dostali v roce 1824.

Do nedlouhém ale čase je tato lesní práce a tento život neusazený omrzel a opustivše svého pána, žádali u vysokého císař. král. generálního velitelství v Temešváru, aby do Hranice za hraničáry přijati byli, což se i stalo. Za sídla jim vykázána byla dvě místa, jedno jménem Elisabeta a druhé Sv. Helena, v kterémžto posledním místě sami evangelici se usaditi si umínili. Pro nedostatek ale vody v Elisabetě odešlo mnoho tamních příchozích částečně zase zpět do své vlasti české, částečně do Uher. Těch pak málo hraničářů, kteřížto ještě ostali v Elisabetě, prosilo potom slavnou císař. král. setninu v Srbské Požeženě, by jim do Sv. Heleny přesídliti se dovolilo, což se později také stalo roku 1847.

Obec Sv. Helena novým příchodem tímto rozmnožená,

*) Vyšlo v Hlasech ze Siona, roč. VIII., vycházejících v Libiši r. 1868.

počítajíc nyní 60 čísel domovních, kdežto dříve osidlenců Helenských bylo asi 30, měla se za dosti mocnou, aby školu pro své děti sobě založila. Však ale i plukovní ouřad, dozvěděv se skrze setninu, že v Sv. Heleně tolik obyvatelů jest, vydal rozkaz, že osadníci Helenští školu beze všeho meškání stavěti musejí. I počali tedy stavěti. Kdežto ale evangelíci, jichž bylo a jest dosud tolik, co katolíků, svou vlastní školu si vystavěti chtěli, bylo jim nyní nařizeno stavět s katolíky katolickou školu, a to s takovou rychlostí, že když nějaký katolický svátek byl, zedníci evangeličtí pracovati museli, kdežto později, když evangelíci svou školu stavěli, na katolický svátek pracovat nesměli. Školu římsko-katolickou začali v roku 1850 stavěti a téhož roku ji také dostavěli, při kteréž i kaple pro katolické služby Boží přistavěna byla, kteroužto též my jsme s nimi stavěli i všechny výlohy na tuto společně nésti musili. Nebylo snad na tom dosti, že jsme museli katolickou školu a kapli stavěti ve Sv. Heleně, nýbrž také v Gerniku (Weitzenried), kdež katolíci kostel a faru stavěli, donuceni jsme byli jim pomáhati potahy svými. Až z Bílých Kostelů na osm mil od Gerniku vzdálených museli jsme dříví k té stavbě potřebné voziti.

Tuto však práci jsme jistě z bratrské lásky, jak naše sv. náboženství velí, činili, domnívajíce se, že katolíci z Gernika ten náhled míti budou, až jedenkráte naši školu evang. stavěti budeme, že nám také pomohou. Neboť se tamní řím.-kat. děkan vyjádřil, jak budeme nějakou církevní budovu stavěti chtíti, že i nám svou pomocí přispějí. Ale bohužel — když jsme se pokusili o to, naši evang. školu stavěti, místo aby byl onen děkan pomohl, on ještě, kde a jak mohl, se nám protivoval.

Takto jsme již oběma těmto církvím katolickým školní a kostelní jejich budovu stavěti pomohli, tak že oni služby Boží v řádném stavení vykonávají a své děti do řádných škol posílají mohou, ano i učitele, kterého si povolali, my s nimi poskytováním polovice platu vydržovati jsme museli.

My ale neměli jsme ani školu ani učitele, který by nám slovo Boží přečetl a s námi nedělní služby Boží vykonával, a obzvláště naši mládež v náboženství cvičil. O tuto poslední jmenovanou službu se nám nejvíce rozcházel, protož usnesli jsme se mezi sebou jedno stavení po

zemřelém spolubratru našem koupiti, kteréž jsme také za sto zlatých rak. čís. obdrželi (na kterémž místě později nynější škola vystavěna byla), abychom své nedělní služby Boží tam společně vykonávati mohli. Než však jsme toto stavení koupili, mohli jsme se jen ledakdes v kterém domě některého našeho spoluvěřícího shromažďovati. První náš duchovní správce byl dvp. Nádor z Debeláče, ve vojenské Hranici, který nám též v takových domech svátost večere Páně rozdával po 15 roků, ale jen jednou za rok. Tento duchovní byl vyzván od pana superintendenta, aby k nám na Sv. Helenu dojížděl, což i přijal, maje náhradu cestovní od superintendence. V celku nás dvp. Nádor 22 roky navštěvoval. Po něm přijal tuto službu dvp. Václav Mikloš^{*)} ev. ref. farář v Clopodii, který k nám nyní čtyřikráte do roka přijíždí a svátost večere Páně vysluhuje. V roce 1862 cestoval náš presbyter p. Josef Boháček za příčinou svého obchodu do Pruska. Na železné dráze od Brna k Pardubicům vedoucí setkal se s dvp. Nešporem, i stěžoval si mu, že nemůžeme se nikterak zmoci, abychom svou vlastní školu a učitele měli, poněvadž naše filiálka velmi cnudá jest, ačkoli snaha a toužení našich oudů evangelických veliké jest, abychom se od katolické školy odděliti mohli. Dvp. Nešpor radil, abychom jen činili, co bychom mohli, a školu si postaviti hleděli, on že se nám o učitele postará, který by rád k nám šel. Pan Boháček vrátiv se ze své cesty, hned o to pracoval, abychom se usjednotili a školu svou stavěli, anať prý naděje, že i učitele dostaneme. Ze 30 hlasů přihlásilo se jich však jen asi 12, ostatní pravili, že církevka naše nemůže býti s to, aby to podstoupila. Nicméně však chuť k stavbě rostla, až konečně k tomu dozrála, že ustanoveno ode všech odděliti se od katolické školy a stavěti svou vlastní, nechť již se děje podle vůle Boží.

I psali jsme hned po stálém se usjednocení p. učiteli Bukáčkovi, jestli by naši školu přijmouti chtěl, my že se co možná o jeho živobytí postaráme. Zavázali jsme se panu učiteli dáti 100 zl. r. č. ročně na hotovosti, k tomu 10 měr pšenice, 10 měr kukuřice aneb žita, 10 měr bramborů, 1 jitro pole, které my obdělávati budeme, a 10 sáhů tvrdého dříví. Nenadáli jsme se však, že nám za zlé vykládáno bude povolávat již učitele a školu ještě nemít.

^{*)} Mikulášek.

P. Bukáček nemeškal a na dopis náš na cestu se vydav, dne 24. června 1862 šťastně do Sv. Heleny se dostal, a tak nepomyslivše ještě stavěti, učitele jsme již měli, nikoliv ale školu. Dali jsme se tedy do stavby, ačkoliv bez povolení, poněvadž jsme tušili, že je tak brzo neobdržíme. Bývalý představený obce naší Karel Černík odebral se k slavné setnině do Srbské Požeženy, aby pana Bukáčka tamějšímu úřadu představil a oznámil, že jsme si jej za učitele zvolili. Pan setník nemile to slyšel, rozkázal představenému Karlu Černíkovi, by 1. července 1862 všickni občané jak evangeličtí, tak i katoličtí na obecnou stráž sv. helenskou se dostavili, chtěje takto našemu předsevzetí překážky činiti, když se vyjádřil, že to není možné, ani zapotřebí, aby obec dva učitele vydržovala, an prý jen několik nespokojených helvétů tomu chce. Byla to zajiště veliká rána pro nás, museli jsme snášeti posměšky od katolíků, že prý pan Bukáček musí zase zpět od nás a my že budeme uvězněni. Znajíce prudkost pana setníka, jménem Bachofena, s bázní jsme očekávali den 1. července. Bůh však pohlédl na naše trápení a naši ouzkost a naplnil na nás své zaslíbení: „Vzývej mne v den soužení, vytrhnu tě, a ty mne budeš slaviti.“ (Žalm 50, 15.) Právě dne 30. června přijel důst. p. senior Abel z Hajnal z Bekeš-banátského seniorátu s dvojct. p. Václavem Miklošim, farářem v Klopodii, naši církev visitovat. Na to 1. července byla vysluhována sv. večeře Páně, kteréžto jsme již po dvě léta účastní nebyli, poněvadž žádný duchovní správce k nám nepřišel. Téhož dne přijel i p. setník s vícero důstojníky na Sv. Helenu, když jsme my právě službám božím v kostele obcovali. Vstoupiv i s ostatními do chrámu, promluvil několik slov s p. seniorem a zase odešel, zanechav však přísný rozkaz, aby se všickni evangelíci dne 3. července k c. k. setnině dostavili. Pan senior zavedl s námi protokol stran určení kontraktu pro p. učitele a doložil, abychom se vždy v této záležitosti, kdykoliv by nám nějaká překážka činěna byla, k němu obrátili. Měvše plán na školu hotový i přichystaný stavební materiál, dali jsme se s pomocí Boží ihned do díla, položivše základní kámen ~~ku~~ stavbě školy dne 2. července. Dostavivše se druhého dne na to k setnině, byli jsme od p. setníka vlídně přijati, který se nás otázal, zdaž všichni volni jsme učitele si vydržovat a započatou stavbu školy řádně dokončit.

K otázce pana setníka učiněné jsme jednohlasně odpovídali, že jsme hotovi, jak svého vlastního učitele vydržovat, tak i školu dostaviti. Uslyšev však p. setník, že jsme již se stavbou školy započali, aniž bychom ještě povolení ku stavbě v rukou měli, zase se velice na nás rozhořčil, pravě, že ani na kámen ruku položit nesmíme, dokud plán školy stvrzen nebude a my se řádným povolením ku stavbě nevykážeme. Vědouce dobře, že se nám překážky se všech stran klásti budou, použili jsme příslibu p. seniora, oznámivše jemu, co se děje.

P. senior psal ihned slavnému pluku v Bílých Kostelích, žádaje za povolení ku stavbě naší školy, dokládaje v žádosti své, že by v pádu záporném k vyšším úřadům za povolení se utéci musil. K této jeho žádosti vyslána byla k nám ihned komise, pozůstávající z c. k. podplukovníka a několika jiných důstojníků. P. podplukovník nám domlouval, proč jsme prý hned žalovali, mohše se po prvním odmrštění opět po druhé k slavnému pluku obrátiti. Tím se věc naše ukončila a my jsme povolení ku stavbě naší školy obdrželi. Mezitím se p. podplukovník katolíků z naší obce otázal, zdaž by nám při stavbě naší školy nápomocni býti chtěli; načež oni se vyjádřili, že, poněvadž evangelíků ze své školy nevyhánějí, jim též i ku stavbě jejich školy pomáhati nemínějí. Ano nejen, že nám ničím nepřispěli, anobřz ani nijaký příspěvek z obecné pokladnice nám poskytnouti nechtěli.

Vystavivším však školu, povolil nám c. k. erár, jakož byl i katolíkům učinil, tříletý příspěvek na vydržování našeho učitele, tak že jsme my toliko po 25 zl. ročně připláceli. Od r. 1866 přestal však tento cís. příspěvek a my od této doby platíme svému učiteli sami, poskytující mu 100 zl. r. č. z obecné pokladnice. Takovýto dar byl nám velice milý, nebo v těchto třech posledních letech jsme se zase poněkud zotavili. Mimo toho daru (spr. tento dar) obdrželi jsme od p. Alex. Tulöpa, majitele vápenice, 250 měr vápna ku stavbě naší školy, jakož i od obchodníka z Nové Moldavy p. Alex. Rističe církevní pečeť, za kteréžto dary tímto vřelě díky vzdáváme.

Však vzdor těmto vzácným darům by nás byl ještě velký nedostatek tížil, kdyby nám dobrotivý Bůh byl nevzbudil dobrodince mezi našimi bratřími v Čechách, kteří nám v čas velké potřeby vydatnou pomocí přispěli, tak

že jsme nápotom bez všelikých velkých nedostatků školní budovu svoji dokonati mohli. Nyní máme již svou vlastní školu, která jest 9½⁰ dl., 4⁰ 1' šir., 5⁰ vys. a k osvětlení učírny, jakož i modlitebnice pět velkých oken zaděláno jest. Veškerý náklad na tuto školu obnáší 2000 zl. r. č., což bychom my sami nikdy nebyli mohli podniknouti, anto nás toliko 30 poplatebních oudů stává a přece žádný dluh na této naší škole nelpí. Celá církev naše sestává z 235 duší; všední školu navštěvuje 35 dítek a nedělní 27.

Nyní každý z nás radostně pohlíží k nebi a chválí Boha předobrotivého, že nám dal tak blažených dnů se dočekati; neboť nejsme již jako ztraceni mezi cizím národem, nejsme již zcela opuštěni. Osvědčilo se na nás, že máme Pána laskavého a milosrdného, kterýž božskou svojí ochranou jest při nás, jenž nad námi bděl a dosud otcovsky se nás ujímá.

Vám pak všem, drazí bratři v Kristu, kteří jste se při stavbě naší školy a modlitebnice laskavou pomocí zúčastnili, budtež tímto za vaše dary lásky nejvřelejší díky vzdány. Ještě bychom arcitř zapotřebí měli zvonů, na něž jen malou částčku peněz pohromadě máme a my se důvěřujeme v Boha, že i k docílení tohoto našeho díla nám některé laskavé dobrodince sešle, tak jako až doposud nám byl skrze své vyvolené nástroje pomáhal. Učiniž s námi Bůh tu milost, abychom odevzdávajíce toto dílo své svým dítkám a potomkům a berouce se z tohoto pomíjejícího života k svrchované milostivé odplatě svého Pána a Spasitele Ježiše Krista, zvolati mohli potěšeně: „Boj výborný bojovali jsme, běh jsme dokonali, víru jsme zachovali; již zatím odložena jest nám koruna spravedlnosti, kterouž dá nám v onen den Pán, ten spravedlivý soudce; a netoliko nám, ale i všechněm těm, kteří milují to slavné příští jeho.“

Psáno na Sv. Heleně v měsíci prosinci 1867.

Bed. V. Čížek,
ev. ref. učitel.

Matěj Urbánek,
církevní kurátor.

Události, začátek a vývoj Sv. Heleny.*)

Naše obec založena r. 1824. Prvním učitelem na Sv. Heleně byl Matěj Kovářík, katolík. R. 1847 obec Eliza-beta přišla k zničení pro nedostatek vody. Někteří přistěhovali se do Sv. Heleny, jiní do Střediště, Sordoku a Ablianu. Načež katolíci i evangelíci mívali nedělní shromáždění pospolu nějaký čas po domích, ale to netrvalo dlouho; pak chodili každý zvlášť. Katolíci měli tu výhodu, že jim z Nové Moldavy katolický farář křtil i oddával. K němu o tuto službu i my evangelíci jsme chodili. To trvalo do r. 1858. R. 1849 Matěj Kovářík umřel, pak bylo nějaký čas bez učitele. Potom přišel p. učitel Kroupa. Mezitím obec vystavěla školu obecní a vedle kapli, kamž měli chodit katolíci, kdežto my evangelíci shromažďovali jsme se po domích. Kázání se předčítala z postily; vždy se někdo našel, kdo uměl trochu lépe číst a nějakou tu píseň zazpívat. Měli jsme velký kancionál Cithara Sanctorum, z něhož se předpovídalo při zpěvu.

Učitel Kroupa byl suspendován. Po něm přišel učitel Holeš. Ten byl tolerantní, dosti dobře učil; měl jen jednu vadu: rád hrál v karty, prožil smutnou historii rodinnou a po 15.letém úřadování odešel.

První kazatel dvp. Karel Nádor začal k nám jezdit jednou za rok a vysluhovat nám Večeři Páně. Od r. 1862 jezdil k nám dvp. Vencel Mikloši.***) Za něho koupili jsme dva ocelové zvony. Po něm následoval jeho zef Vincenc Jouza až do r. 1893.

Musím se zmínit o těch učitelích. Ignác Bukáček byl náš první z Čech přijatý učitel ev. ref. S jakou láskou byl přijat! Každý byl by s ním srdce dělil než ho poznali. Jeho paní byla správná učitelkou z rodu Tardyho. Ale žel Bohu, kořalka jej ovládala, musel dát revers církevním úřadům, že zanechá pití; a když to nepomohlo, musel z Heleny pryč.***)) Skrz jeho ruce dostalo se nám z Čech

*) Opis záznamů P. Kováříka, nejlepšího znatele paměti.

**)) Václav Mikulášek z Klopodie.

***)) Kdo jest z vás bez hříchu, nejprv hoď kamenem. A oni uslyševše to, a v svědomích svých obvinění byvše, jeden po druhém odcházeli, počavše od starších až do posledních. I zůstal tu Ježíš sám. Jan 8, 7—9. (Pozn. vyd.)

podpory na školu. Po něm přišel Bedřich Cížek, mladík 19 letý. Ten neuměl ještě pít, ale vzal si šenkýřovu dceru za ženu a pak hospodská společnost připravila jej o domácí pokoj, podkopal si zdraví a předčasně zemřel. Po něm přišel p. uč. Španiel. Ten tuze dobře učil, obzvláště zpěvu; vzal si za ženu Němkyni z Klopodie, ta jej odsud odvedla. Po něm přišel pan Anton Kořen; s tím jsme byli také spokojeni, ale malý plat zde a paní jeho z Čech, jej naposled odvedla zpět do Čech. Pak následoval Gustav Španiel. Ten to nejsmutněji provedl. Pro hanbu dal výpověď a odešel z Heleny. Na přímluvu dp. V. Jouzy dali jsme mu dobré vysvědčení, aby prý mohl dostat ještě školu. Tedy za 30 roků vystříдалo se 5 učitelů, a mezitím ještě jeden zdejší občan delší dobu učil.

Katolíci dostali učitele též z Čech r. 1863, Jindřicha Schlögla. Z ohledu na jeho potomky, dosud žijící, mlčením pomínu soukromý jeho život. Svého velikého vlivu užíval ku osobním zájmům a když odebral se za věkem otců svých, netoužili po něm. Naplnilo se: Vše do času, Pán Bůh na věky. (Srovnej: str. 58.)

Jest s bolestí mysliti, že i církve evangelická tolik učitelů vystříдалa a ve všech se zklamala. Byli to samí světší lidé, reformovaní, ale o duchovním životě ani zdání neměli. A my jsme sami lepší nebyli. Zakládali jsme si na dobrém evangelickém učení, ale život náš byl proti evangelium. Do roka jsme čtyřikrát k sv. Večeři Páně přistupovali, žel Bohu, však život náš byl úplně v nevědomosti, bez bázně Boží. Hospody jsme měli dvě, jedna katolická a druhá evangelická. Od večeře Páně rovnou do hospody se šlo, mladí k tanci, starší ke kartám. I sám pan farář V. Jouza si s námi zahrál v karty a vydržel až do půl noci s námi sedět při víně. A což posvícení, kateřinky, obžinky, masopust — tu se nerozeznalo, kdo je evangelík a kdo katolík. Tak to šlo mnohá léta za těch reformovaných učitelů a farářů, obzvláště Vincence Jouzy. I zde je lépe mlčením vše pomínout až den poslední to zjeví.

Po odchodu posledního ev. ref. učitele G. Španiela vyučoval opět jeden z presbyterů, aby dívky nebyly zanedbávány. Uvažováno o tom, co volit, učitele, nebo kandidáta farního úřadu, který by v neděli slovem Božím sloužil a ve všední den dívky vyučoval. Zadali jsme tedy žádost do Vidně k dp. Dr. z Tardy, možno-li, aby nám

na Heleně nemožno pracovati s prospěchem, jelikož farář závisí od církevních údů a když káže proti hříchu, nadělá si samých nepřátel. Též nám před svým odchodem radil, abychom se obrátili po jeho odchodu na církev svob. reform. do Prahy. Nastal konečně den loučení s milým p. farářem, při němž museli jsme všichni plakat. Dojat řekl nám: „Kdybych byl věděl, že tolik budete želeť, byl bych přece neodjel.“

Po jeho odjezdu obrátili jsme se na dp. dr. Clarka, kazatele cirkve svob. reformované v Praze, mohl-li by nám poslati učitele neb evangelistu pro uprázdněný náš sboreček. On nám odepsal, že právě vychází z chrisonského ústavu pan Jan Chorvát, má kurs odbytý jako kazatel; při tom že má učitelský diplom v maďarském jazyku, rodem Slovák, mocen také jazyka českého. Začalo vyjednávání; oznámeno to farnímu úřadu do Klopodie. Bylo nám odtamtud příznivě odpověděno, aby totiž pan učitel hned poslal svá vysvědčení farnímu úřadu. Potom se brzy přistěhoval. 15. září 1894 začal vyučovati dítky a v neděli nám kázal slovo Boží z ev. Mat. 13, 1—9 o rozsévači. S velikým napjetím jsme čekali, co bude mluvit k nám tento nový pan učitel. Ale musím říci, že způsob řeči a ten výklad působil na všech nás nevýslovně hlubokým a vážným dojmem. Tak zvláštně mocně dotýkala se ta slova srdcí všech. Jeden ze starších při východu ze shromáždění se vyjádřil: „Tento člověk je nade všecky učitele!“

Tak pokračoval v práci věrně: v neděli dopoledne hlásal nám všem slovo Boží, odpoledne měl s dítkami nedělní školu. Když nastala zima, zavedl biblickou hodinu, kdež se scházeli všichni muži i ženy i mládež, při čemž držival *) s námi i modlitební hodiny, při nichž se klekalo. Pak jeden večer v týdnu věnován byl učení zpěvu. A tak se to střídalo celou zimu k spokojenosti celé cirkve.

Ale jako mezi 12 apoštolů byl jeden Jidáš, tak byli i v církvi někteří, kterým se to zdálo něco nového, když se kázalo proti tanci a karbanu, proti opilství a znesvěcování dne Páně; nejvíce proti sobě podráždil jednoho z církevníků, jenž byl napomenut, že hřeší velice, když se svojí zákonní ženou se rozešel a s jinou žije. Bouře proti p. učiteli se rozmáhala od vlastních členů cirkve. I o život mu uklá-

*) Konal.

dáno, ovšem tajně. Pak šly žaloby na něho k farnímu úřadu do Klopodie, že zdejší učitel začíná novoty, které nejsou dle reformovaného způsobu, ale že je to nazarén.

Dp. farář z Klopodie přijel na ty zprávy k nám se přesvědčit, co je na těch zvěstech pravdy. Také se p. farář součastnil modlitební hodiny. Všichni poklekli a jeden po druhém jsme se ze srdce modlili, pan farář však nebral účasti na ničemž, ale brzy se zdvih a odešel.

Na druhý den držán byl konvent,*) kdež dp. farář vyslovil mnoho námitek proti panu učiteli, a ač celá církev, vyjma jednoho presbytera, vyslovila úplnou spokojenost s p. učitelem, p. farář nebral na to ohled, ale žádal p. uč. Chorváta, aby jen dívky vyučoval a nedělního času jen z církevní postily kázání četl. Biblickou a modlitební hodinu aby vynesl. Pan učitel Chorvát to však nepřijal, ale rozhodně prohlásil, že za souhlasu celé církve od započatého způsobu upustití nemíní. Na to se vyjádřil dp. Jouza, že věc oznámí seniorátu a že ručí za to p. uč. Chorvátovi, že potvrzen nebude. Na to dp. Jouza odjel a věc skutečně seniorátu udal. Od seniorátu přišla p. učiteli jeho vysvědčení zpět nepotvrzena a odpověď, že si může jinde místo hledat. Že jsme právě toho času začali kostel stavět a stavba byla v největším proudu, tak presbyterstvo málo dbalo záporné odpovědi seniorátu a v stavbě pokračovalo.

Dlužno připomenouti, že p. učitel, chtěje učiniti dobrodiní jednomu nemocnému známému, pozval si ho z horních Uher k sobě na změnu povětří, 18letého P. Kýšku. Též chtěje p. učitel zde v chudém kraji zavést průmysl a zajistiti nějaký příjem a užitečně zaměstnati mladý lid, pozval sem z Čech tkalcovského mistra Šnejdárka, aby tomu řemeslu zdejší lid přiučil. Oba tyto skutky p. uč. Chorváta byly skutky lásky k bližnímu. Byl to krásný výhled do budoucnosti. Církev začala se probouzet k opravdovému životu. Lid začal poznávatí vůli Boží a ji činiti. Za večera všude po domích bylo slyšení nábožné písně. I já, pisatel těchto zpráv, drže**) po více let hospodu, zanechal jsem ji po poznání, že se takový skutek Pánu Bohu nelíbí. Vůbec začínal zde nový život prokvétati. Těšili jsme se všichni na nový kostel, který jsme

*) Konvent — církevní shromáždění.

**) maje.

všichni s velikou chutí a obětavostí stavěli a netušili jsme nic zlého.

Ale 8. prosince 1895 přijel dp. Jouza vysluhovat Večeři Páně. Když jsme mu všichni i s p. učitelem — dle zvyku — šli za ves vproti za zvuku zvonů a přivítali ho, první slova dp. Jouzy k p. učitelí byla: „A vy jste ještě zde? Já myslil, že jste dávno pryč. Ale však se o to postarám.“ P. učitel se vymlouval, že je církev s ním spokojena a že ho nechce pustit. „Nepůjde-li to po dobrém, musí jít po zlém,“ odpověděl pan farář.

Na to dp. Jouza ve spojení s katolickým učitelem a jeden presbyter namluvili několik katolíků, aby šli žalovat k okresnímu úřadu, že je na Sv. Heleně nepokoj, který působí evang. učitel Chorvát, tkadlec Šnejdárek a P. Kýška. Na to kurátor s presbyterstvem šli jsme též k tomu samému úřadu s prosbou, že to není pravda, že se věci jinak mají.

Na to pan farář odjel a na cestě sešel se s p. okresním hejtmanem, kterému p. farář pravil, že je na Heleně revoluce, že tamější ev. učitel Chorvát je nazarén a že má následovníků mnoho. P. hejtman telegrafoval na všechny strany a do 4 hodin ráno přijelo na Sv. Helenu 18 četníků.

Strážmistr od nich hned s jedním ještě šel do školy.*)

Služebník p. uč. Chorváta si právě svoje rány na obou rukou v teplé vodě máčel a převazoval, aby mohl býti k denním službám, pojednou byl ve své práci vyrušen buchotem na okno ode dvoru, v němž bylo viděti blyštěti se bodáky. Venku ozval se hrubý hlas: Rychle otevřít! Vyhověno hned. Dovnitř vešel četník s nasazeným bodákem vpřed a za ním jeden presbyter. Druhý četník venku stál na stráži. První s hřmotem se táže maďarsky: Kde starý? Bylo hned silně zaboucháno na dvěře ložnice p. učitele, který hned seskočil s postele, otevřel a před nasazeným bodákem se oblékal.

*) Následující odst. je dle zkušeností, o kterých pisatel těchto poznámek, p. Kovářik, nemohl tak vědět, jako já, očitý svědek, neboť to jsem byl já ranový. To se dalo v tom pokoji, co jste i Vy (br. M.) v něm seděl na faře. (Poznámka Petra Kýšky.)

Já Petr Kovářík byv kurátor, přišel jsem do školy asi v tu hodinu, kdy byli četníci v prohlížení knih a ukládání jich do beden. Četníci zvěděli od přítomného presbytera, kdo jsem, byl jsem hned vzatý pod dozor a nesměl se víc vzdálit. Když celá knihovna přehlídnuťa, do beden uzavřena, zapečetěna a na vůz naložena, pak p. uč. Chorvát, P. Kýška a já museli na obecní dům. Tam my dovnitř museli, kde kolem zástup četníků s nasazenými bodáky a my uprostřed nich, a knihy naloženy před obecním domem, pokud nebylo vyšetřování ukončeno. Mezitím, co toto se dalo, dva četníci a ten jeden presbyter šli pro tkalce Šnejdárka na byt k jisté rodině, kterýž také nic netuše, z postele byl vyburcován a na obecní dům přiveden.

Pak začal výslech. P. učitel na požádání strážmistra podal svůj učitelský diplom. Pak byli všickni církevníci jeden po druhém předvoláváni a ptáni, kterak učitel vyučoval dítky, co kázal v kostele, jestli kázal proti vládě, proti králi, nebo proti maďarské národnosti, či není socialista, nebo nazarén, či nebrání lidem — vojínům brát zbraň atd. Na všechno to téměř všichni jednomyslně vypovídali jsme, že pan učitel vyučoval naše dítky dobře, učil je poslušnosti, spravedlnosti, čistotě, aby nelhaly, ani ovoce ze zahrady žádnému nebraly; v kostele nás učil, abychom byli opravdovými křesťany, abychom zanechali hříchu, hospod, kouření, pití, tanců, klení a všech marností, a den Páně abychom světili atd. Přes 40 hlasů hlasovalo, že jsou s ním spokojeni, jen dva hlasy ho nechťěly.

Pak se vyjádřil strážmistr: „Byl jsem poslán, abych p. učitele sebral i s knihami a postrkem jej odehnal odtud, ale právě jsem se přesvědčil, že jest nevinný. Divím se, že jako má diplom on, nemá takový žádný ve vůkolí, nehledá si lepší místo než je zde. Jsem nucen psát panu okresnímu hejtmanovi o radu, co činiti s člověkem, když jest nevinný.“ Hned musel jít posel k okresnímu hejtmanství a čekáno na odpověď.

Na samý večer přijel pan okresní hejtman nejdříve ke komunálnímu učiteli, jehož vůle rozhodovala ve všech obecních i církevních záležitostech a po poradě s ním začal opět výslech nanovo. O 12. hod. v noci byl rozsudek vynesěn následovně: P. uč. Chorvát, když není od seniorátu potvrzen, že školy se vypovídá, může být v obci v privátním domu tak dlouho, než si jinde místo najde.

Petr Kýška, že nemá služební knížku a Šnejdárk, že nemá občanské právo a tak sám pro sebe řemeslo provozovat nesmí, oba tito postrkem domů poslat se mají. Pak jsme šli spát a ráno se četníci rozjížděli na svá místa s reptáním. Tak byl poslední učitel četníky ze školy odstraněn za to, že nás učil Pána Boha znát a k němu se modlit. To nám zařídil dp. Vincenc Jouza.

Pak jsme se radili, co dělat dále. Celá církev se ujednala na sepsání prosby a dva členové, jako deputace, aby ji odnesli k p. superintendentovi do Debrecína. Důst. p. superintendent slíbil poslati komis k vyšetření těch věcí k nám. Stalo se, ale bez výsledku. Pan učitel Chorvát více do školy přijat nebyl.

Oudové církve vidouce, že nás jen církevní ev. ref. ouřadové znepokojují a přonásledují, začali se vyprodávat a stěhovat do Bulharska. R. 1897 se jich vystěhovalo 13 rodin a později zas několik, tak že v krátkém času bylo jich tam 25 rodin. Tam zvěděli o církvi methodistické, požádali ji, aby se jich zaujala, což i učinila; posílá jim kazatele a pečuje o ně, takže mohou dle nejlepšího přesvědčení svého svobodně Pánu Bohu sloužiti. A nás co tu hrstečka zůstala, byli jsme jako ovečky svým pastýřem rozehnané.

Do kostela jsme již nechodili, ani k večeri Páně, když dp. Jouza přijel. Až v r. 1898 jsme se začali scházet v mém domě, jakožto v bývalé evang. hospodě, a četli jsme si slovo Boží a výklady dle evangelií a epištol z postily, v zpěvích a modlitbách oslavovali jsme svého Pána v naší slabosti. Pán přiznával se k nám a rostl houfeček věrných Páně, nebo duše toužily po novém životě, a posílal nám i věrných svědků pravdy; jednou navštívila nás s. Julie Manicová, misionářka na Slovensku, jindy misionář a evangelista Jan Roháček a někdy i náš milý pan učitel Chorvát. Bývaly to vždy pro nás krásné chvíle. Až konečně roku 1904 v únoru povolali jsme si k pomoci br. P. Kýšku, který nám hned začal vypomáhat v nedělní škole, s biblickou a modlitební hodinou a zpěvem.

My však nevěděli o úmyslech dp. Jouzy, který poslal sem p. faráře Bodnár Lajoše, pouhého Maďara, který právě v tentýž týden přijel, kdy br. Kýška. Tušili jsme nové nepokoje. Dp. Vincenc Jouza měl se vyjádřit: „Já helenským zapíchnu trn do nohy, že ho jaktěživ nevyn-

Petr Kýška, že nemá služební knížku a Šnejdárk, že nemá občanské právo a tak sám pro sebe řemeslo provozovat nesmí, oba tito postrkem domů poslat se mají. Pak jsme šli spát a ráno se četníci rozjížděli na svá místa s reptáním. Tak byl poslední učitel četníky ze školy odstraněn za to, že nás učil Pána Boha znát a k němu se modlit. To nám zařídil dp. Vincenc Jouza.

Pak jsme se radili, co dělat dále. Celá církev se ujednala na sepsání prosby a dva členové, jako deputace, aby ji odnesli k p. superintendentovi do Debrecína. Důst. p. superintendent slíbil poslati komis k vyšetření těch věcí k nám. Stalo se, ale bez výsledku. Pan učitel Chorvát více do školy přijat nebyl.

Oudové církve vidouce, že nás jen církevní ev. ref. ouřadové znepokojují a přonásledují, začali se vyprodávat a stěhovat do Bulharska. R. 1897 se jich vystěhovalo 13 rodin a později zas několik, tak že v krátkém času bylo jich tam 25 rodin. Tam zvěděli o církvi methodistické, požádali ji, aby se jich zaujala, což i učinila; posílá jim kazatele a pečuje o ně, takže mohou dle nejlepšího přesvědčení svého svobodně Pánu Bohu sloužiti. A nás co tu hrstečka zůstala, byli jsme jako ovečky svým pastýřem rozežnané.

Do kostela jsme již nechodili, ani k večerň Páně, když dp. Jouza přijel. Až v r. 1898 jsme se začali scházet v mém domě, jakožto v bývalé evang. hospodě, a četli jsme si slovo Boží a výklady dle evangelií a epištol z postily, v zpěvích a modlitbách oslavovali jsme svého Pána v naší slabosti. Pán přiznával se k nám a rostl houfeček věrných Páně, nebo duše toužily po novém životě, a posílal nám i věrných svědků pravdy; jednou navštívila nás s. Julie Manicová, misionářka na Slovensku, jindy misionář a evangelista Jan Roháček a někdy i náš milý pan učitel Chorvát. Bývaly to vždy pro nás krásné chvíle. Až konečně roku 1904 v únoru povolali jsme si k pomoci br. P. Kýšku, který nám hned začal vypomáhat v nedělní škole, s biblickou a modlitební hodinou a zpěvem.

My však nevěděli o úmyslech dp. Jouzy, který poslal sem p. faráře Bodnár Lajoše, pouhého Maďara, který právě v tentýž týden přijel, kdy br. Kýška. Tušili jsme nové nepokoje. Dp. Vincenc Jouza měl se vyjádřit: „Já helenským zapíchnu tm do nohy, že ho jaktěživ nevyn-

dají.“ Tím trnem byl myšlen tento p. farář, a byl jím opravdu. Asi měsíc nám dal pokoj. Až jednou odpoledne přišel ke mně s katol. p. učitelem Janem Schlöglem a osloví mne:

„Kováříku, víte proč jsem k vám přišel?“

„Nevím.“

„Přicházím k vám po dobrém vyzvati vás, abyste vaše stavení zavřel a nedržel v něm shromáždění více; pakli mne neposlechnete, dám vás do soudu a vaše jmění vám prodám, protože církevní oučty za vašeho kurátorství nejsou v pořádku.“

„Já jsem si jist, že moje účty jsou v pořádku, a také je tak předal, a moje stavení k vůli tomu nezavru.“

„A což jste vy farářem, nebo já?“

„Vy jste pan farář v kostele a já ve svém domě.“

„A tady p. učitel v jeho domě je také farářem,“ odpověděl pan farář. „Jen tolik vám pravím, pakli zavřete váš dům, tak oučty vaše dobře dopadnou,“ načež odešli.

V ten samý den večer, měli jsme učení zpěvu. Bylo nás asi 18 pospolu. Pojednou se otevrou dvěře a v nich objeví se opět pan farář s dlouhou fajfkou, v průvodu církevního zpěváka, který mu nesl biblií a kancionál.

„Máte tu kostel?“ ptá se německy a hodně napilý.

„Kostel ne, ale učíme se zpívat.“

Na to začal do mne strkat a maďarským jazykem zlodějů mi spílat, čemuž víceří přítomní rozuměli. Já mu udělal místo, aby sedl a nedělal výtržnost. On našel žalm 42 a chtěl, abychom všichni zpívali, my, ač měli jiné zpěvníky, přece pohledali jsme několik starých a udaný žalm jsme přezpívali. Po zpěvu začal teprv nám všem spílat a vyhrožovat, že se nám scházeti nedá, abychom chodili k němu do kostela, načež s hřmotem odešel. Co dále následovalo, jak ho opojný nápoj převrhl vedle cesty do šance, a jaké bylo jeho celé chování, nechám minulosti. Už ani jeho církev nemohla s ním obstát pro hanbu, musel být odstraněn.

Než však k tomu došlo, což nebylo hned, žaloval nás u úřadu, následkem čehož bylo nám zakázáno se shromáždovati. Byli jsme nuceni panu okresnímu hejtmanu věc vysvětliti, že my do kostela chodit nemůžeme, a co je naším cílem, tak nám dovolil se shromáždovati pod podmínkou, že mu každé shromáždění písemně oznámíme, aby do něho

mohl poslati někoho ze svých důvěrníků. Tím se stalo, že proti své vůli musil být přítomen našemu shromáždění buďto katolický p. učitel, nebo p. starosta anebo jiná úřední osoba. Od těch se pan okr. hejtman dozvěděl o průběhu našich shromáždění, takže jsme konečně byli zproštěni každého oznamování shromáždění a svědkové nuceně přítomnosti.

Když ale těžkosti a protivenství se strany evang. církve se neustále množila, byl nucen můj služebník P. Kýška, opatřen služební knížkou, na radu bratří se zde usaditi, nebo pan farář opět zkoušel ho vyšupovat. Jeden bratr, již starší, máje jedinou dceru, přijal ho za zete, čímž bylo předejito úmyslu nepřátel. A též abychom jednou mohli se bez překážky scházeti k slovu Božímu, v naději, že budeme míti od církevních úřadů pokoj, rozhodli jsme se vystoupiti z církve evang. ref. Určili jsme si den a 42 dospělých osob obého pohlaví šli jsme k p. faráři ohlásit svůj výstup z církve. Že jsme maďarsky neuměli, napsali jsme svoje přání německy, že proto vystupujeme, když ev. ref. církve sesvětačila a je bez kázně. „Vím skutky tvé, že máš jméno, že jsi živ, ale jsi mrtev.“ Zjev. 3, 1. To pana faráře tak popudilo, že nás udal k velkému soudu do Bílých Kostelů.

Netrvalo dlouho, byli jsme předvoláni k soudu dne 6. května 1904 všichni. Matky musely si malé dívky s sebou vzíti. To bylo radosti od nepřátel pravdy Boží! Již u naději dobrého výsledku začali jíst a pít v hostincích, posmívajíce se nám hrdě, že to všechno my zaplatíme. A my zkroušeně a na modlitbách očekávali v postu nastávajícího dne. Konečně nastal nový den a s ním dlouhé vyslyšení nás. Ale páni soudcové, znajíce i charakter pana faráře, měli lepší pojem o té věci. Já P. Kovářík byl jsem ptaný, či jsem myslel p. faráře, nebo presbyterstvo tím, že jsou mrtvi. Pravím: Nikoliv, ale v církvi je dost takových, kteří nežijí dle slova Božího, beze vší kázně, a tak, že je to církev mrtvá.“

Pak soudce rozhodl: „Nepochybuji, že je dost opilců, lhářů v církvích; když to odvoláte, že jste nemysleli pana faráře Bodnára a jeho presbyterstvo, budete žaloby zproštěni. Do kostela chodit nemusíte; shromažďovat zvláště je vám dovoleno, jen abyste jedni druhé nechali na pokoji

jako sousedé a občané.“ Pak jsme byli propuštěni všickni domů v pokoji.

Jaké měl p. farář a církevníci pocity, když pak si musili ze své kapsy hradit všechny útraty na nás vypočtené!

Dne 13. srpna 1904 jsme u okresního hejtmanství úředně svůj výstup z církve ev. ref. oznámili. Pak jsouce s tím hotovi, byli jsme dne 16. října přijati do církve svob. ref. dvp. Josefem Kostomlatským, kazatelem z Brna, kterého nám misie dp. Clarka a dvp. Portera z Prahy na prosbu poslala. Byl to pro nás radostný den, kde směli jsme po dávném času opět z ruky svědka Božího večeri Páně přijímatí a se ve víře Boží vzdělávatí.

Br. P. Kýška byl stanoven za prozatímního kazatele a tak pod věrnou péčí o nás našich milých bratří z Čech sboreček náš zkvétal a byl mnohým duším k požehnání.

Já níže podepsaný končím tímto vývoj a úpadek ev. ref. církve. Psal jsem z vlastní zkušenosti a ze starých zpráv. Ví Bůh, že jsem nepřehnal, ale dost mírně dle možnosti věci ve známost uvedl. Křivdu, kterou snáším od ev. ref. církve, jsem vynechal.

Ve Sv. Heleně, r. 1904.

Petr Kovářik.

Ze vzpomínek evangelisty Petra Kýšky.

(Doplněno poznámkami vydavatele.)

Radost naše byla veliká ze svobody evangelia. Sloužili jsme si sami Slovem Božím. Měli jsme radost z vysvobození, ale neznali jsme obtíží další cesty. Pan farář dal nám už pokoj, ale nepřál nám ho ten starý nepřítel s a t a n. Nakolik byl každý jednotlivec duchovně založen a dal se slovem Božím vésti, natolik byl šťastným vítězem.

Naše malá shromáždění prospívala. Slovo Boží působilo. Proto nedal nám nepřítel pokoje. Pan farář žaloval nás u úřadu, že naše dívky navštěvují nedělní školu a tím, že jsou stavěny překážky maďarštině. Ve všední škole byly a v posměch vydávány naše děti proto, když se někdo z katolíků v našem shromáždění objevil. V podobných zkouškách přišla nám vhod návštěva milého kazatele Portera z Prahy, jenž zdržel se několik dní u nás a slovem Božím

i svátostmi nám sloužil. Všechny členy v jejich rodinách ponavštěvoval bez ohledu na deštivé počasí. To mluvilo o jeho veliké lásce k nám.

Dověděli se o nás již i v sousedství ve Středišti (nyní v Jugoslavii), že jsou na Heleně věřící; přišli nás navštívit. Bylo to pět duší z baptistů. Měli také nás za své členy. Ztrávili jsme společně požehnané vánoční svátky r. 1905. Na jejich přání jsme jim s radostí návštěvu odplatili dne 16.—20. ledna.

Scházivali jsme se u staršího bratra Petra Kovářika. Jako bývalý hospodský měl prostrannou místnost a z lásky k slovu Božím neprijal za to peníze, maje radost, že je místnost plna posluchačů. Volati mezi nás bylo nám zabráněno, ale ani nebylo toho potřeba. Lidé přicházeli, jsouce žádostivi slyšeti slovo Boží, které se jim v kostele slyšeti nevidělo od Maďara faráře, poddaného vlivu opojných nápojů, a jenž až k smíchu vyslovoval česká slova; tak přicházeli raději mezi nás.

Místnost nám již nepostačovala, proto pomýšleli jsme na stavbu modlitebny a pomálu jsme sháněli prostředky na ni. I z Ameriky nám milý bratr přispěl na ni.

Za dřívějšího života zdejší občané bez rozdílu vyznání slavivali hlučně a s velikými oběťmi masopust. Umínili jsme si jej nyní trávit, jak se na dítky Boží sluší — a to bylo radosti! A jako dříve vydávali jsme peníze za marnost, tak nyní učinili jsme sbírku ve prospěch Božího díla.

Častěji byli jsme návštěvami milých bratří počtění od všelikud, z Čech, ze Slovenska, z jižních Uher i z Bulharska. Rodina Boží se znala. Tak jsme žili tiše a snášeli všeliké břímě pokušení, nestarajíce se tolik o věci církve evangelické, jen když někdy si pan farář vzpomněl nějakou žalobou proti nám, byli jsme přinuceni vystoupiti na veřejnost.

V květnu r. 1906 přišel konečně k vyrovnání spor br. Kovářika s církví evangelickou (reformovanou), kterýžto spor už dva roky trval. Církev ho totiž obviňovala ze zpronevěry 1800 korun, z času jeho kurátorství před 10 lety. Když dne 13. května r. 1905 přijel sem p. farář z Klopodie i s p. seniorem a s jejich advokátem k vyšetření té věci, shledali, že bratr Kovářik má všechny účty v pořádku a žádné chyby nenašli, jenže neměl vypláceti pana uč. Chor-

váta od toho času, co n byl uznán, což činilo 140 korun za tři měsíce. Zádali na něm, aby ty peníze vrátil a jim útratu hradil. Dali mu na rozmyšlenou jednu hodinu. Bratři mu radili, aby nedával žádných peněz, pokým (pokud) soud neskončí. Ale on mysle, že bude mít od nich už jednou pokoj, když jim dá, co chtějí, tak jim dal, řídě se radou Pána Ježíše: „Kdož by chtěl sukni tvou vzít, nech mu i plášť.“ (Mat. 5, 40.) Ale chybil. Advokát Kovaříkův řekl pak: „Když už měli oprátku na krku, jen ji zatáhnout, vy jste jim to dal a podepsal? To jste neměl dělat, ale odvolati se na svého advokáta, on že za vás vyjednává. Nyní zaplatíte i moje útraty ze své kapsy!“ A zaplatil. Šálo ho to všechno 400 korun, a to ve vědomí vlastní nevin. K tomu dopomohli mu páni faráři.

Za nedlouho byl pak zdejší pan farář Bodnár Lajoš kamsi přesazen. Někteří říkali, že pro opilství. Náhradu za něj dostala církev reform. zanedlouho v osobě dvp. Németh Sandora, pouhého Maďara, ale rumunsky dobře znal, takže se mohl dobře dohovoreti s lidmi, nebo zde každý rumunsky zná, zvláště mužští. Byl to tichý člověk, silného těla, skromný a konal v kostele službu, jak uměl. Jen čtení otčenáše na papírku vypsaneho a tekstu z postily vypadalo takřka k smíchu, ale to mu všechno od církevníků prominuto bylo, majících radost z duchovního. Vždyť je nic nestál, nic od nich nežádal, maje plat od státu. Dle dalších našich zkušeností seznali jsme, že ta jeho tichost má přece jen svůj hrot, že je důvěrníkem maďarským a že je tady hlavně pro pěstování maďarské idee. Všiml si také nás, našeho shromáždění, časopisů, sbírek a ze všeho sbíral pilně látku v prospěch své pochvaly a uznání od státu. Proto jsme dostávali častější návštěvy četníků a jejich pozvání na obecní i vyšší úřady. Tyto však zevnější přehánky a vichřice nebyly nám nikdy ke škodě, spíše k užítku a k požehnání. Ale ty vnitřní škodily velice. A tak jsme museli přijíti k zkušenosti, že příslušnost i k církvi sebe lepší duchovnosti nepřidá, ani pravidelné užívání svátostí, a že jedině osobní víra v Pána Ježíše a zachovávání Jeho slova dává sílu, radost a pokoj.

Bratr Kovařík prodal svůj dům státu pro „ovodu“^{*)}

^{*)} Ovoda, t. j. dětská opatrovna od 3—6 let, která měla sloužit za přípravu k maďarisaci, neb již od útlého dětství se do dětí cizí řeč sela, aby již ve škole lépe se pokračovalo. Óv = maď., odvrátiti, přechovati, ostříhati; oda = maď., tam.

kdež se jako do státní budovy přestěhoval stát. učitel, Bak. *) Po dvě neděle nechal nás tam pan učitel sejít se ještě. Na radu br. Kovářika st. prosili jsme školdozorce v Lugoši o dovolení k dalšímu scházení ve škole té k slovu Božimu. Pan školdozorce odvolal se na dobré zdání zdejšího dohlázeatele nad státní školou, totiž na pana faráře Németha. Ten nám odpověděl, že maďarskou státní školu nám nemohou povolit pro české shromáždění.

Radost přátel nepřejících věci Boží byla veliká, že jsme bez místnosti. My vše přenechali péči Boží. Jeden z bratří vyprázdnil v svém domě pokoj a asi po tři neděle scházeli jsme se tam.

Z nenadání přišla nám nabídka od jednoho ev. ref. církevníka, že by nám k našemu účelu jeden ze svých dvou domů pronajal. Přijali jsme to jako Boží pokyn a smluvili za 5 korun měsíčně.

Snad okolnosti té, že jsme byli ve společné místnosti, dlužno přičísti, že jsme se všichni cítili nějak příliš dobře, volně, po dlouhé stísněnosti. Právě se trefil navštívit nás bratr Samuel Činčurák, slovenský evangelista i se svojí chotí, kteří nám oba sloužili slovem Božím. Jsou to nezapomenutelné chvílky. Po rocích zní tam v sluch slova z ep. k Zidům, 11, 1—6, že víra jest trojí.

Byla to r. 1910, 11.—14. října, když tito milí svědkové Boží se nám obětovali.

Na to hned 1. listopadu přijel k nám milý bratr Chorvát. Jeho bdělému zraku neušla naše duchovní nouze, proto hleděl nám v ní pomoci ze svých bohatých zkušeností. Mluvil z I. Tes. 3, 13 a I. Kor. 10, 1—12: Čeho se dopouštěl lid Boží: modlářství, nečistoty, nevěry, nevděčnosti. — Jak výstražné to bylo pro nás! —

Pronajatá místnost nám nestačovala.

Nezapomenutelná jest nám neděle odpoledne 17. listopadu, kdy dvě dívky při rozjímání textu z Domůcky pustily se v srdečný pláč, když pocítily tíhu svých hříchů, a pro ten pláč nemohly ani mluvit. To působilo zvlášt-

*) Příčina prodeje byla roztržeseny dům příležitostně výhodně prodati a též — pozbaviti nás místnosti pro shromáždění. Dům náležel staršímu br. Petru Kovářikovi. U něho v bývalé hospodě jsme se více let scházeli k pobožnostem. Nebyli jsme mu za tu laskavost dost vděčni — zhořklo srdce jeho proti bratřím.

ním dojmem na celou nedělní školu. Byl to počátek dlouho čekaného probuzení, zvuk deště nebeského. Následkem toho počínala pak býti naše shromáždění vždy živější a slovo Boží mocněji působilo.

Majitel prodal nám domek bez zahrady za 1250 kor. Proto dne 10. prosince dali jsme se do bourání příčky a komínu, takže místnost zvětšila se o kuchyň, kteréžto místo opatřeno též podlahou, čímž celá místnost obdržela krásný vzhled. Jaká byla nás všecky radost v neděli ve zvětšené místnosti. Jen bratři Kováčkové byli zamlklí a to jsme nedovedli pochopiti.

Avšak radost naše byla brzo zkoušku postavena zákazem úřadu, že se nesmíme scházeti, ani kázání, předčítání a modlitby vykonávati. Dobře jsme cítili, kdo a proč se o nás stará. Jiné pomoci nebylo, než vše do rukou Božích poroučeti. Dva bratři se ptali v N. Moldavě na úřadu po příčině toho zákazu. Řekli jim, že nevědí, kdo nám to zakázal, ale večer že se scházeti nesmíme. Abychom úřadům nedávali příčin vystupovati proti nám v tomto „válečném“ napětí, nescházeli jsme se večer.

Dne 19. prosince znovu byl nám vyřízen zákaz všech shromáždění. Jednou setkal se náhodou br. P. Kýška na ulici s kostelníkem ev. ref. církve a neví dodnes, proč přišlo mu říci hned: „Prosím vás řekněte panu faráři, ať nás neočerňuje u úřadů, ať nám dá pokoj.“

Přes všechny zákazy shromáždujeme se ve dne v každou neděli. Shromáždění jsou čteně navštěvována. Duše opouštějí starý, hříšný život a rozhodují se pro nový. Blížkost Boží jest nám patrna.

Roku 1913 dne 23. ledna obdržel br. Kýška pozvání k soudu do Bílých Kostelů, že p. farář žaluje. Šel hned s jedním bratrem k p. faráři optat se, proč ho žaluje. Odpověděl, že prý mu utrhal na cti. Br. Kýška uváděl mu zákaz vrchnosti a že má více svědků, kteří dosvědčí, kterak se p. farář vyjadřoval, že nám musí shromáždění zabránit, nuž proto chtěl pana faráře upozornit, že nemá práva shromáždění nám zakazovati. On že na nás nežaluje a že nám neškodí. Nuž prosil ho tedy, aby mu odpustil, když on nám neblíží. Řekl, že mu dá v neděli vědět. Pak v neděli po poradě s církevníky poslal mu cedulku, že to není tady k srovnání, musíme jít k soudu. Bylo mu líto, že p.

farář se nechtěl smířit a že musí k soudu, a tak poručil vše Bohu.

U velikém napětí čekali jsme všichni 28. leden. Br. Kýška neuměl se v cizím jazyku vyjadřovat, a řekl proto vše v lámané maďarštině advokátovi a dal mu cedulku od p. faráře. Vše na modlitbách Pánu poručil. A díky Jemu, On spomohl. Pan farář odsouzen byl k zaplacení mu 6 korun a 6 korun svému svědkovi. Pan farář apeloval.

Mezitím duše přicházely k obrácení a mocné vanutí Ducha svatého bylo patrné. Všudy v domácnostech ozýval se nadšený zpěv a chválení Boha. Nebylo nám dost na neděli, ale každý večer — bez oznámení úřadům — scházeli jsme se po domích houfně, nedajíce si překážeti ani náledím a kluzkou cestou, což jest u nás v kopcích a kameních dost nebezpečné. Žádnému nebylo za těžko jíti od jednoho konce vesnice na druhý do společnosti. Mnozí evangelíci i katolíci brali účast na těchto domácích pobožnostech, takže jsme se ptali samých sebe: „I což toto bude?“ Mnozí vyznávali hříchy své a v pokání k Bohu se obraceli a v srdcích všech vládla zvláštní radost a odhodlanost a vnitřní klid.

Avšak dalo se očekávat, že nepřítel duší našich též nebude zaháletí.

Dne 21. února dali nás tři četníci volat na obecní dům. Ptali se na sbírku, kterou — jako každý rok — i letos jsme na masopust pořádali ve prospěch naší modlitebny. Byli jsme žalováni, že jsme ty peníze poslali do Bulharska. Bratři řekli pravdu, k jakému cíli peníze sháníme. Četníci připomněli nám opět zákaz všech shromáždění, dokud si neopatříme písemní dovolení.

V neděli sešli jsme se opět a Pán nám zvlášť požehnal. Duše jedna po druhé hlásily se k novému životu.

Dne 11. března byli jsme předvoláni na obecní dům všichni návštěvníci shromáždění. Četníci jednoho po druhém se ptali, kdo je svádí do shromáždění. Každý odpověděl, že ho Bůh táhne. Pak se ptali, či známe časopis „Národní noviny“. My zde o nich nevíme. Dále se ptali, jaké odbíráme noviny. Řekli jsme, že nejvíce Betanii a vysvětlili jsme jim to. Ptali se nás na nějaký „panslavismus“. Tady — mimo br. Kýšku — žádný nevěděl, co pan-slavismus je.

Na druhý den opět přišli, že kde běřeme tolik peněz na dům, atd.

Na třetí den znovu přišli časně z rána a my byli znovu předvoláni. Přišli do domu pokladníka a celý dům i hůru mu prohledali, vzali církevní peníze (asi 34 korun) i knihu příjmů a vydání.

Lid Boží nemůže se vyhnouti své Golgátě; kčž dovedeme přes ni jíti směle až na ten svůj kříž, aby na něm zemřelo to naše „já“, které se tak často k životu hlásí ke škodě duše.

Nepřátelé velice zesají, že nám už je konec, ale není. Bůh neopustí dům svých, dokud ony neopustí jeho cestu.

Ve čtvrtek odpolodne přišli dva mladí páni, cizinci, na obecní dům, kdy ráve nosí se pošta z Moldavy pro naši obec. Kdo měl ani na poště z nás, byl pozván na obecní dům a muse každý svoje psaní nahlas přečísti. Moje dopisy — praví r. Kýška — musel pan učitel Schlögl překládat na maďarsky a jeden z cizinců si vše zapisoval. Potom si i moje dopisy podrželi. Pak v průvodu četníků šli oba cizinci do mého bytu na prohlídku. Na dvoře zůstal jeden číník na stráž a druhý — strážmistr, rodem Srb z Uher — šel s cizinci dovnitř. Na stole našli otevřenou českou bibli i maďarskou i konkordanci. Ptali se po významu a obsahu těchto knih. Maďarskou bibli však hned položili, konkordanci bylo potřeba vysvětliti, nač je. Když jsem s nimi skrz flumače, netušili, že jsem maďarsky. Jeden z těch cizinců byl Slovák, ale byl tuze urputný proti mně, ač jsem též Slovák; to přitomněji jednal Maďar. Prohlédli knihy na stole, pak ten Maďar řekl: „Dle všeho my asi nenajdeme to, co hledáme.“ Ptali se, proč nechodíme do kostela. Bylo nutno vysvětliti svědectví pravdě a i na chyby pana faráře poukázat, že pije nad míru a že děti fluče v náboženství holí, co jim chůzi užívá. Cizinci podívali se na sebe tázavým pohledem. Pak se mne ptali, z čeho káží a se modlíme. Podal jsem jim maďarský Nový Zákon, vzali si ho, žili si ho na bytě u pana uč. Schlögla prohlédnou. Pak se šli do prohlížení knihovny, zvláště časopisů, ze kterých vyžádali po jednom čísle: Betanie, Křesť. listy (které n. knižník Gay v Americe předplácel), Světlo, Mladý křesťan, maďarský „N. csüggedj el“ (Nezoufej). Při

východu z pokoje uviděli viset na zdi knihu s nadpisem: „Mir“. „Co je to?“ ptají se strážmistra. „Csend“, odpověděl Srb, který cizincům vysvětlil název, a že je to kalendář. Na dvoře hlídající četník zatím důkladně prohlížel každý roztrhaný papírek, který vítr ze záchodu sem tam zavál, či nenajde něco podezřivého. My však na štěstí v celém domě nikdy nic podobného jsme neměli a proto marně z vnitřku i z venčí pátrali.

V následující den opět se tuhý výslech opakoval. Konečně na třetí den odpoledne, po mnohém vyzvídání vrátili mi zpět N. Zákon se slovy, abych se jen i dále z něho modlil, to že je kniha, kterou smí každý číst. Pak se mnou jednali nadmíru laskavě, což mne mile překvapovalo.

Po jejich odchodu pozval mne p. uč. k sobě a řekl mi, že jsou to dva detektivové schválně k vůli mně z Budapešti poslaní; že však on, pan učitel, jim vše o nás z jasné stránky pověděl, a oni vezmouce dobré o nás svědectví na vědomí, v pokoji odešli. My víme, že nás to náš drahý Spasitel zkouší jen skrze pana faráře, a věříme, že Pán se k upřímným upřímně zachová a s převráceným po zásluze naloží.

Četníci při svém odchodu mi řekli, že z vyššího nařízení mají právo kdykoliv můj dům prohlédat a dopisy kontrolovat, což i činí. I rekomandované (doporučené) psaní musím jim vydat, jenže při mém dobrém svědomí nepůsobí mi to nesnáze.

Jednou jsem si dovolil četníka i poškádliti, když mi dopis doručen byl správně. Po přečtení dopisu, dal jsem jej k uschování k sousedům. Ti ovšem nic netušili. Když četník přišel na obecní dům; dal mne zavolať. Četník začal: „Jak se vám daří po odchodu těch pánů?“ „Stále dobře“, odpovím. „Dostal jste zas dopis, co vám to kdo píše?“ „Můj známý, těší mne v mých těžkostech.“ „Přineste mi ten dopis!“ „Prosím, to je můj soukromý dopis.“ „Tak? Však já ho najdu v stolíku!“ „Prosím, jděte si ho najít!“ „Ten je asi pepřový, že mi ho nechcete dát číst. Dobře, však si to zapamatuji. Do tohoto času bral jsem ohled na vás, ale nyní budu jednat jinak s vámi!“ Já nedbal mnoho, jen když nebylo nic horšího.

A tak jsme se vzdor těžkostem scházeli dále a Bůh nám schválně žehnal. Nebo kdo může zabrániti proždům

Božím a je zastavití, když On je vysílá na vypráhlá srdce lidská? Shromáždění začala se vždy více rozmáhati, že nám ani zvětšená místnost nepostačovala. Není div, že satan zuřil a štvál.

Dne 29. března byl jsem opět v Belocrkvi (Bílé Kostely) na soudu skrz apelaci p. faráře, kdež opět prohrál a nezbylo mu nic než vše hraditi. Už pak se více neosmělil nás tam udávati, ale vše se vyřizovalo v Nové Moldavě.

V střed týdnu navštívil nás neznámý host, jménem Zelinka, a hned na druhý den odešel. V neděli na to byl ten bratr, u něhož host přenocoval, vyslýchán skrz cizince na obecním domě, jakož i já skrz rekomandovaný dopis.

2. června obdržel jsem vzkaz z pošty v Moldavě, že si mám přijít pro dopis z Ameriky. Nešel jsem myšle, aby mi ho pošta doručila obyčejnou cestou. 13. června opět přišel vzkaz a opět jsem nešel. Konečně 16. června přišlo pozvání z pošty, že se mám osobně pro dopis dostavit a protokol podepsat. Nutno bylo tedy pilnou hospodářskou práci nechat a jít. Poštovská dala mi v Budapešti razítkem opatřený dopis k otevření. Při otvírání bylo poznat, že už byl jednou, snad i víckrát otevřen a čímsi hustým zalepen. Ve vnitřku byl dopis od br. Gaye z Ameriky, který jsem letmo přečetl a nic nevěděl, co v něm je. Poštovská se mne ptala: „Je všechno v pořádku?“ „Je“, odpovídám, jen už abych byl venku. Dala mi podepsat protokol a já utíkal domů.

V tom čase obdrželi jsme pěkný dárek od kazatele Portera — harmonium pro shromáždění.

12. června byli dva bratři dělat kontrakt na modlitebnu, který byl psán na 16 bratří — bez Kováříků, kteří si nepřáli mítí podíl na modlitebně.*)

*) Všeobecná slabost lidská byla příčinou, že jsme si k posledu neporozuměli. Nejhuře bylo vždy mně jako správci sboru. Když se vyskytla nevěle, obyčejně se to svezlo po mých zádech a sváží doposud. Chci o všem mlčet, trpět a čekat na vysvobození. Zatím prosím jen Pána, aby mne naučil počítati dnů mých . . . Už to parno přílišně příliš zemdlivá a výsledků není zřít. Uznávám za užitečnější ztíšiti se a svěřuji svůj život cele Pánu. (Z dopisu Kýškova ze dne 22. ledna 1931.)

Mnozí lidé mají číslo 13 za nešťastné, ale my bychom si přáli mítí všechny roky tak požehnané jako byl tento 1913 rok. Mnohé těžkosti a bolesti bylo nám zkoušet, ale jen když se v nich zrodily mnohé duše k životu věčnému.

V lednu roku 1914 byli jsme vybidnuti ke sbírce na státní školu v Lugoši. Aby naši páni viděli, že nejsme proti státu — jak stále zdejším ref. farárem udáváno, sesbírali jsme na ten cíl 17 kor. 72 hal. a sami do Lugoše odeslali.

25. ledna bylo nám rozloučení se se s. L. C., kterou Pán po krátké nemoci k Sobě povolal. Byla příliš dobrá pro tento svět. Památka její zůstává požehnanou. Litujeme, že přes všechno úsilí nedostihneme podoby jejího charakteru.

10. února byl jsem volán na obecní dům, kdež se mne četník ptal, proč tolik sektářských časopisů odebírám, a začal mi je z archu jmenovat. Pak mi v dobrotě domlouval a radil, abych se jich zřekl, že však je odbírat smím, ale ne rozšiřovat (chodilo totiž asi 20 čísel Betanie na mou adresu). Abych — prý — mu řekl, co je v těch ničemných novinách. Nabídl jsem mu z každých novin jedno číslo, ať si je dá přeložit a tak se přesvědčí.

22. února na večer opět jsem byl pozván na obecní dům, kdež mi četník řekl, že jest mu uloženo vyříditi nám zákaz všech shromáždění. Ale sešli jsme se večer opět k učení zpěvu jako obyčejně. Čekali jsme četníky; nepřišli.

Sešli jsme se i na masopust. Mnozí z našich byli sestrašeni, nebo výhrůžky mnohé docházely se všech stran. I před samým počátkem již přišla výstraha, ale sešli jsme se přece a měli jsme pocit, jako stádo oveček, které cítí, že jsou vlky obklíčeny. U velikém napětí očekávali jsme návštěvu četníků, ale nepřišli. Sbíрка na dobročinný cíl ovšem tentokrát vystala.

15. března (v památný krajinský [zemský] svátek, den svobody), museli se všickni školáci, pěkně oblečení, ozdobení pentlí státních barev, shromážditi na obecní dům, kdež i představenstvo obce, i kdož z občanů chtěl, brali účast. Tam p. uč. Bak plnými ústy — ovšem maďarsky — za překladu p. uč. Schlögl, řečnil o významu tohoto dne, a zdůrazňoval, že maďarský stát přeje svobody všem a každý smí Bohu sloužiti v mateřském jazyku. Posmělen tím, shromáždil se náš pěvecký kroužek v počtu 36 duší

v soukromém domě. Jaké však bylo naše překvapení, když náš starosta přivedl četníky na nás s omluvou, že musí svoji úřední povinnost konat. Darmo jsme četníkům připomínali dnešní den a řeč p. učitele; sepsali nás a museli jsme se hned rozejít.

21. března navštívil nás p. kazatel Urbánek ze Žižkova. Přijel lodí a hned v Moldavě představil se u p. notára.*) Při prohlížení jeho pasu dlouho mluvil telefonem s p. hejtmanem (zde ho jmenujeme „Oberstuhlrichter“). Pan notár oznámil, že podle nejnovějšího nařízení má se podat prosba o povolení shromáždění okresnímu úřadu před 48 hod., podepsaná nejméně čtyřmi členy. Veliké bylo naše napětí: dostaneme povolení k neděli či ne? V půl jedné hod. odpoledne vyjeli jsme z Moldavy s rozhodnutím, že to oznámení napíšeme, podepišeme a odneseme hned do N. Moldovy. O půl čtvrté hod. už běžel jsem s ním přes hory-doly do N. Moldovy a o 6½ hod. večer měl jsem už povolení v ruce, s kterým v dešti s větrem o závod běžel jsem radostně zpět. To bylo radostí! Večer nebylo nám povoleno se scházeti, jenom ve dne, v neděli, pondělí a úterý. Shromáždění byla četná. Jak dobře padlo nám slyšeti ty radostné zvěsti o lásce Boží k nám!

Odpoledne, když jsme měli již do shromáždění jít, přišli pro nás oba obecní poslové, že máme hned se dostavití na obecní dům. Tam četníci znovu prohlíželi kazatele Urbánka cestovní pas a povolení od úřadu. Z toho povolení vyčetli četníci, že náš host nemá práva kázat, jen účast brát na pobožnostech. A též hledali v jeho pasu, kde má naznačeno, že prošel hranici — z Čech**) do Maďarska!!! Pak naše písmo od úřadu si podrželi s poznámkou, že ho vrátí a my jsme odešli do shromáždění. Jeden z četníků se vyslovil, jestli se p. kazatel nevzdá odsud, že ho dá vyšupovat. Pak odešli nejspíš do fary na radu, kdež my se sytili slovem Božím z Malach. 3, 10, kde nám bylo na srdce kladeno, abychom to jen zkusili s Bohem svým.

V pondělí mluvil nám milý náš host na slova k Žid. 2, 3.; „Kterak my utečeme, takového zanedbávající spasení?“ Pak mluvil zvláště k věřícím z Nehem. 5, 9., že při všech příležitostech máme počítati s Bohem. Které jsou to věci,

*) Státní úředník, zvláště daně vybírající.

**) Rakouska.

co zastavují nás na cestě k Bohu? Domýšlivost. Rozdělnost srdce. Citlivost. Závist. Podrážděnost. Jak přemoci tyto překážky? V moci Ducha svatého. — Pak ponavštěvoval pan kazatel všechny rodiny.

Do tohoto krásného ovzduší rušivě zasáhla návštěva bratří z Bulharska, kteří svůj kraj vychvalovali a vzbudili žádost mnohých po vystěhování se odtud. I ten chudý náš kraj i soužení od úřadů napomáhají touze po vystěhování, když naši bratři mají v Bulharsku úplnou náboženskou svobodu, a my tu tolik zkoušíme. Už jsme se zanášeli myšlenkami o přípravě pro stavbu modlitebny, a těmi starostmi o stěhování zase jsou ty myšlenky posunuty.

15. července navštívil nás bratr kazatel Chráska. Všichni těšili jsme se na hojné prostření slova Života, když pojednou odvedli nám četníci milého hosta a šupem poslali zpět na pokyn p. faráře.

16. července měli jsme požehnané chvíle u slova Božího. Celá ta svatá neděle byla nám zvláštním dnem. Přijali jsme do svého středu více duší a slavili jsme Večeři Páně. Jakýs divný, tísnivý pocit vládl všemi a pojil nás. Odpoledne jsme se všichni odebrali do naší zahrady, kde zrála ranní jablička. Jeden z mladíků vylezl na strom, zaklepal a kdo chtěl, sbíral. Starší muži pohřížení byli ve vážnou rozmluvu, že na Dunaji prý stříleno bylo na lodě. Jako by cítili mraky zavisati nad sebou. A nemýlili se. Hned v tu noc byl jsem častějším zaklepáním na okno vyrušen a hlasy drahých bratří se ozývaly: „S Bohem, bratře, už musíme jít!“ Ach, byly to bolestné chvíle loučení. Teprve jsme porozuměli, proč jsme všichni po celou neděli zvláštní tíseň pociťovali. A kterak to Pán zařídil, že jsme ještě naposledy mohli slaviti Večeři Páně!

13. září, neděle, jest pro nás v smutné paměti. Ve shromáždění v modlitební hodině četli jsme si Žalm 93, kde čteme, že trůn Boží jest utvrzen přede všemi časy a že k trůnu tomu smíme i dnes jíti se vším, co nás tíží a rmoutí, a že i ty naše bratry u vojska smíme Bohu poroučeti. — Od jednoho z bratří jsme i dopis četli, když pojednou vešlo dovnitř pět četníků a několik jich venku stálo i s vícero vojáky. Pak jeden z nich řekl mi, že jsou poslání oznámit nám, abychom se šli do kostela modlit, tam že je zákonem povolené místo k modlitbám, a ne tady. Jestli neposlechneme a nerozejdeme se hned, udají

nás a se mnou jakožto vůdcem naloží tak, že se mi duše zatřese. Pak řekli ženským, aby šly napřed, pak nás mužských každého zapsali a jednoho po druhém domů propouštěli.

19. září byli dva bratři prosit v N. Moldově o povolení shromáždění. Pan hejtman jednal s nimi laskavě a radil jim, aby posečkali než válka projde.

20. září byla první naše neděle bez shromáždění, kde každý měl se sám doma modlit, jak nám četníci řekli. Jak smutné pro nás, když v jiných zemích každý pobízen byl k modlitbám v tento vážný čas, tak že každá modlitebna byla přeplněna, jen ta naše stála prázdná pro zákaz četníků, aby jednou byla svědkem proti panu faráři.

Každý z jeho církevníků se divil, proč ten dvojctihodný pán tak často do N. Moldovy jezdívá, odkudž vždycky v rozjařeném stavu přijížděl. Jednou se ho přece kdosi osmělil optati se na to. Odpověděl: „Za úřední povinností“. Pak jsme porozuměli, že tou úřední povinností je na nás u vrchnosti žalovat a u prostřeného stolu se i napít. Ale všechno do času . . .

V tu vzpomenutou neděli chodili skutečně četníci s vojáky po našich domích, voděni „bandurem“, který znal, kde kteří bydlíme, či nejsou někde sejítí lidé k společným modlitbám — za naše bratry na vojně a za jejich zarmoucené rodiny. Bandur je neopomněl zvláště ke mně přivést. Do zaklepání na dvěře hned vešli do pokoje se slovy: „Přišli jsme se podívat, kde jste a co děláte? Mysleli jsme, že vás najdeme shromážděných jako minulou neděli a jako jsme i dnes ráno tam dole některých našli. Kdybychom vás nebyli našli doma, anebo aby někdo byl zde u vás, byli bychom vás z místa odvedli. Doma si dělejte co chcete, jen se nikde neshromažďujte.“ Po tom opustili dům. Avšak na špehouních nescházelo. O tom svědčí i to, kterak lidé mluvili, když jsem odejel na návštěvu k svým rodičům na Slovensko: „Už ho četníci vyšupovali odsud!“ Jiní zas roztrušovali zvěsti, že jsem si šel na St. Turu zoufat, když jsem nemohl snášet ustavičné trápení od úradů. Co si ale pomysleli, když po pěti nedělích vrátil jsem se šťasten a zdráv zpět!

Měli jsme být dne 5. prosince na soudu v N. Moldově, ale soud byl odložen na 21. prosince. Proč měli jsme být souzeni, nevíme.

Dne 10. prosince byli na soudu naši zpěváci, kteří byli od četníků sepsáni dne 15. března v památný den svobody.*) Avšak četníci nesepsali přítomných dětí, ale jejich rodiče, a proto soud se odložil, až - prý - se dostaví četníci, kteří zpěváky sepsali, pak že znovu všichni obdržíme pozvání k soudu.

Hned po mém odchodu na Slovensko přišla za mnou smutná zpráva, že st. bratr Kovářik zachycen byl kolem v svém mlýně pod vesnicí a usmrčen. Jak pravdivé jest slovo, že nezná člověk času svého! Pro mne byla tato zpráva tím smutnější, že před svým odchodem chtěl jsem se ještě se všemi rozloučiti v myšlence, že se může všelicos přihoditi; sezval jsem je všechny do sousedství téhož bratra, abychom se společně rozloučili. Přišli všichni, jen ten bratr nepřišel a proto jsme se ani nerozloučili. Lítost svou jsem nemohl ani vysloviti. Proč se mi vyhýbal, proč jsem si nemohl udržeti jeho přízně, jest a bude mi hádankou. Už se tady neshledáme až ve věčnosti.

Tak chýlil se rok (1914) opět k svému konci a že jsme se nesměli shromažďovati a navzájem posilovati u víře, mnozí začali slábnout, chladnout a ukazoval se jejich víry základ ne na skále, zvláště u mládeže. Otcové ve válce většinou, a matky shovívavější, neovládaly dítek svých a tak jsme vkročili smutně do nového roku 1915.

10. ledna toho léta (1915) byli u mne opět dva četníci přesvědčiti se, či jsem doma a či není někdo u mne.

20. ledna byli na soudu naši zpěváci v N. Moldově. Pozvání byli, ale k výsledku připuštění nebyli, ani s nimi vůbec žádný nemluvil. Nechali je dlouhý čas v studené chodbě státi bez povšimnutí. Konečně vyšel soudce ven říci jim, že jsou odsouzeni již, že nepřišli včas (kdežto to není pravda). Když obžalovaní čekali, že přece budou na něco vyptávání, pohrozili jim, že je četníky odtud vyženou. Nuž pak odešli.

21. ledna poslali četníci obecní patrolu ke mně, sami zůstali na ulici státi, aby se podívali či někdo u mne není; i do sklepa se měli podívat.

30. dubna konečně obdrželi naši zpěváci rozsudek úředně, že do 15 dnů má každý z nich položit 7 kor. 18 hal. Odsouzení neměli se hned k placení pokuty a žádný ji

*) uherského státu.

od nich násilně nežádal. Avšak ke konci roku při vybírání daně si to vše pan notář připočetl.

28. května stál br. Kýška opět na soudu pro pochování dítěte jednomu z bratří.

O veřejné záležitosti jsme se nestarali a tak nevěděli jsme ani, proč p. uč. Schlögl musel odtud a byl přestěhován do Senteše na státní školu a tam pod policejní dohled postaven. Pak jsme se dozvěděli, že se o to postaral zdejší pan farář Németh Sandor, který obvinil ho z panslavismu. Tak naše škola zbavena byla na čas českého učitele. Takovými skutky zavdčoval se náš pan farář státu.

Jeho přičiněním vzráhala se maďarská dětská opatrovna, kterou on zde zařídil. Už hlásal směle, že za pár let budeme zde všichni Maďary. Měl radost, když tři-, čtyřleté děti uměly žvatlat maďarsky a pranic ho nebolelo, že rodičové nesmírně trpěli, když děti z opatrovny puštěny byvše, bez dozoru zůstávaly, než se rodičové z pole vrátili, a že děti, nezvyklé jsouc cizím lidem, musily přece do školky odnešeny být a že to některé i v strachu životem zaplatilo, pravím, to pana faráře nebolelo. Kterí rodičové měli doma babičky k opatrování dětí, neuznali za nutné dávat děti do školky, tak byli přísně pokutováni. Tak i já jsem musel dát pokutu za tříleté dítě 108 kor. 12 hal. To byly v ten čas veliké peníze.

Konečně přišel k pokutě i pan farář. Přihodilo se mu totiž, že zase jel do N. Moldovy po „úřední povinnosti“. Bylo to zimní dobou, k večeru, když kostelník uslyšel vůz hrčeti a tak v naději, že jede „dvojtíhodný pán“ — jako byl zde nazýván — vynesl ven z fary židlici, aby snadněji mohl tělnatý pan farář sestoupiti s vozu — a čeká až vůz zastaví.

„A kde máš dvojtíhodného pána?“ ptá se udiven.

Kočiáš se ohlédne za sebe teprv nyní a vidí, že vůz je prázdný. „A co já vím, kde je? Měl mne neopít!“ odpovídá kočiáš.

To bylo věru veliké překvapení a nemilé pro členy církve; lidé smáli se, neboť bleskurychle se to po vesnici rozneslo. Bylo všem záhadné, co se s dvojtíhodným pánem stalo, vždyť ho v N. Moldavě měl kočiáš na voze, když si „úřední povinnost“ a „ostatní“ vyřídil. Nepozůstalo staršovstvu církve

jiného než vzít lucerny a jít ho hledat, neboť se chýlilo již k večeru a k tomu byla sobota. Hledali až na půl cesty, dlouho do noci — ale po dvojčíhodném pánu ani stopy; museli se vrátit bez něho. Ach to byla trapná noc! Zato ale na druhý den ráno v neděli, za slunného jasu nastala radost, když po silnici jede pomalu ze sousední vesnice Rumun a veze dvojčíhodného pána v hnojníku; vůz krátký, rozvora dlouhá vyčnívala za vozem, a na něm sedí usmátý pan farář a všem, kdož zvědavě z oken vyhlíželi, se uctivě, usmívavě klaní. Lidé však, když zahlédli p. faráře, couvají studem od oken, aby je neviděl. Nyní nebyla zahanbena židlice kostelníková, posloužila s vozem panu faráři. Za krátko zvonili již do kostela. Mimo ty maličko panu faráři nejbližší, nebyl nikdo v kostele. Pak se teprve během dne zvědělo, že pan farář, máje hlavu těžkou, při přejíždění cestou přes potok vylítl z vozu, ani nevěděl sám kterák, a kočíáš jel dále, máje také hlavu těžkou. K domovu bylo do kopce, a ještě dost daleko a on trochu tlustý, tak vstal a šel po rovině do nedaleké rumunské vesnice k popovi, kdež přespal; ráno pak přijel.

Tuto skutečnou událost neopomenul vyličiti panu učiteli Schlöglvi jeho sused, který bydlí naproti kostelu a všechno na vlastní oči viděl, a p. učitel udal to na vyšší církevní soud. Na tento soud pozváni byli i odtud svědkové, kteří usvědčili p. faráře z opilství a že má ve zvyku mladé muže znepokojovati. Tím se stalo, že byl roku 1916 odstraněn z fary. Církevníci pak sloužili si v kostele sami.

Takovýto život a jednání ‚duchovního‘ pomáhalo plnit naše shromáždění, které on, pan farář, zase násilně potlačoval svými žalobami u úřadů. Jeho přičiněním my nyní nesměli jsme se scházeti.

Dne 16. dubna r. 1916 sešlo se nás několik bratří a sester k jednomu bratrovi. V rozmluvě vyslovily se dvě sestry, abychom šli prosit naši vrchnost o povolení shromáždění. Jeden z bratří řekl, že má právě cestu do N. Moldavy, staví se v té věci u pana hejtmana. Ty dvě sestry, že by šly též prosit, ale přály si, aby jich bylo více. Jedna řekla: „Já vím určitě, že budete darmo prosit, proto nepůjdu s vámi.“ Druhá řekla: „Prosila jsem Pána o vnuknutí, mám-li jíti; On mi dal vnuknutí, že by to i tak bylo nadarmo!“ Třetí řekla: „Máte kdy courat?“ Čtvrtá: „Což není starších sester k tomu, než vy mladé?“ Na všechny tyto pochybovačné od-

povědi vybraly se tyto dvě sestry samy na druhý den nejdřív k p. notáři do St. Moldavy, aby on se u pana hejtmana přimluvil za nás. Pan notár dal jim naději a poslal je do N. Moldavy.

Na třetí den vystrojily se k panu hejtmanu. Měly potíže s řečí, když neznají jinak než česky. Řekly své přání srbsky, nakolik uměly, jednomu úředníku, který to pak maďarsky panu hejtmanu přetlumočil. Dostaly odpověď, že až po válce. Milé sestry viděly, že není jim porozuměno, není div, že nebyly spokojeny a tak utrápené vyšly na ulici. Divným řízením Božím sešly se právě s naším novým starostou, jenž jest lepšího charakteru, jehož poprosily, aby šel s nimi na úřad. Šel a pěkně rumunsky mluvil:

„Pánové, tyto ženy jsou od nás a přišly vás prosit o povolení pro bohoslužebné shromáždění, které jim bylo na počátku vojny zakázáno!“

„Avšak ony chtěly povolení na taneční zábavu!“ řekl ten pán, co s nimi srbsky mluvil.

„To není pravda, pánové,“ vysvětloval pan starosta, a ač byl sám katolík, posloužil v této věci sestrám velice dobře.

Pak řekl pan hejtman: „Byl už tady jeden člověk od vás a tomu jsem řekl, že v pátek přijde odpověď z Lugože na vaši žádost a pan notár vám pak tu odpověď oznámí.“ Tak se spokojenějším a vděčným srdcem opouštěly kancelář.

V sobotu pak vybrali se dva bratři na úřad a radost jejich i nás byla nevýslovná, když přinesli nám zprávu, že se smíme přes svátky velikonoční shromážditi. Zvláště bratři a ty sestry, jež se o toto povolení přičinily, měly velikou radost.

Pak zase nastala pomlčka. Blížily se svátky vánoční. Otázka, jak budeme je trávit, hýbala mocně námi. Už nebylo odvahy jít prosit o povolení. Tím větší bylo moje překvapení, když přišel jeden bratr ke mně se slovy: „Bratře, připravte se, smíme se po všechny tři dni shromážditi.“ Tak jsme užívali té milosti a sytili duše své pravdami Božími i Večeří Páně.

Pro nový rok nebylo nám dovoleno shromážditi se.

Rok 1917 byl pro nás smutný bez společného shromáždění. Je pochopitelné, že to mělo neblahé následky zvláště na mládež. Scházeli jsme se jen občas někde.

Roku 1918 dne 17. dubna pozval mne pohraniční strážník z Baziáše na obecní dům. Přijda tam, nalezl jsem ho v roz-

mluvě s našim starostou. Byl jsem ptán, či se shromažďujeme. Řekl jsem, jak věci stojí. Starosta — už zase jiný — jmenoval některé naše sestry, které se někdy sešly a které nyní tento strážník zapsal. Po ostrých hrozbách a domluvách směl jsem se vzdát.

Dne 13. července přijel k nám pan hejtman soudit nás dle té žaloby pohraničního strážníka, i s p. notárem. Pan starosta rád se přivděl se žalobou, že se ještě scházíme. Mne museli silou do té žaloby vtáhnout i když nebylo příčiny v přesvědčení, že jsem zde všeho vůdcem. Tak nás 28 osob posoudili každého k zaplacení 10 korun, dva dni zavření a 70 korun společně platit dietu panu hejtmanu.

Dne 22. července dva bratři šli apelovat za všechny. Čekali jsme rozsudek, ale nepřišel, nebo jsme konečně za pomoci bratra Chorváta psanými prosbami o povolení totéž i obdrželi a dne 27. října měli jsme první shromáždění. Pak zakrátko přišel převrat, páni se rozutíkali a tím se stalo, že více jsme té pokuty platit nemuseli.

Vracející se vojáci přinášeli i zbraně a u vědomosti volnosti, začali v sousedních obcích loupiti, zbíjeti.

9. listopadu slyšíme pojednou bubnování ve vsi, že jsou zde srbští vojáci, máme všichni na znamení míru bílé šátky vyvěsiti; a každý hospodář na obecní dům k volbě nové vrchnosti se dostaviti. Vykonáno všechno. Jsou dnové vážní, plní obav, ale jsme pod ochranou Páně.

Všechny tyto zkoušky zvenčí sloužily nám vždy k dobrému. Ale ty vnitřní škodily a zhoubně řádily. V té volnosti okolní dovolily si duše i volnosti duchovní. Lakomství, pýcha, sobectví, závist, nenávisť, milování mamonu, ba i horší ještě věci vzrůstaly a rozmáhaly se měrou úžasnou, takže co nedokázaly všechny námahy lidské, podařilo se několika zlým žádostem: zeslabiti duchovní život. Úcta a láska se ztratila, život odumíral a zůstávala pak jen nežádostivá forma. A když srdce začne jednou duchovně chladnout, nepřijímá napomenutí, protiví se a škodí práci Boží. Tak to již začalo choditi u nás. Měli jsme naději v bratry, až se z vojny vrátí a pomohou, že půjde dílo vpřed. Ale oni místo toho hleděli dohánět, co v hospodářství zameškali a království Boží pustlo. Když jsem poukazoval na to a napomínal, zneprátelil jsem si mnohé milé bratry a sestry. Těžko bylo po vrchu pak hojit, když zvnitřku rány kysaly.

Duch svatý nepřestal se u nás projevovat a svou milost nám nabízet, ale srdce začínala se proti němu zatvrzovat.

Ke konci roku 1919 byl náš kraj Srby opuštěn a Rumuny zaujat, čímž přerušeno bylo spojení naše se západním světem. My jsme se sice scházeli společně, ale duchovní život již nebyl ten, co býval, a stával se k nesnešení. Každý chtěl to mít po svém. K tomu začala se mládež ženit, vdávat. Avšak civilní úřady na čas přerušily oddávky a tak vynášeli si ženbychtiví jinou cestu: vyjednali si to s rumunským popem v sousední vesnici. Aby naši bratři, svobodní, nebyli tam nuceni jíti, usnesli jsme se mezi sebou sami jim posloužiti. Bylo dojemné, když první oddávky byly v shromáždění.

Tu se stalo, že jeden pár snoubenců, děti členů církve, který sliboval státi se též členy co nejdříve, žádal, aby byl oddán. Stalo se. Ale nehlásili se více k nám. Toto byla příčina roztržky ve sboru. Mně je lež největším hřichem. Je samozřejmé, že jsem potom odepřel službu nečlenům. Tím ovšem zneprátelil jsem si více milých rodičů, když zdráhal jsem se neobrácené jejich dítky sevzdati. Jen ten, kdo zná naše poměry a život naší mládeže, může posoudit naše těžkosti a bolesti.

Mnozí vracející se z vojny, měli tam styky s baptisty. V sousední rumunské vesnici začali pak takoví, kteří u vojška přišli k obrácení, doma pracovat a Pán dal a dává jim zdar a požehnání. Jest u nich život dle slova Božího. Mají vliv, takže už hnedle půl osady jest pod mocí evangelia. Pracují horlivě na vše strany. Z toho máme velikou radost. Jednu věc u nich těžko nesu, že kdo není v jejich církvi, i kdyby andělem byl, není uznán věřícím, kdežto když je členem církve, nepadá tolik na váhu jeho charakter. Tak my je u nás známe.

Tím se stalo, že někteří z našich bratří, byvše v ruském zajetí, také otázku biblického křtu přinesli. A že se baptisté vůkol šířili a s otázkou křtu také k nám přicházeli, nutno bylo jí se zabývat. Abychom zvěděli mínění členů v té věci, zadrželi (svolali) jsme schůzi. Byly hlasy pro křest velkých i proti. Nechali jsme tu věc uzrát. Zatím bratři Rumuni hleděli nám své biblické stanovisko silou vštípati. Mne zvláště přemáhali a když jsem hned nepovolil, měli mne k tomu, abych si přečetl a přivlastnil první verš z ev. Jana 10. kapitoly. Pak beze všeho začali přesvědčovat

jednotlivé bratry a ti vidouce možnost ukázat mi svůj hřbet za to, že jsem jejich děti neoddal, odplatili se mi za dosavadní službu tím, že bez vědomí kohokoliv z bratří, dali se Rumuny pokřtíti a tak s nimi splynuli. Chodili pak ještě nějaký čas s námi, ale pak na radu svých bratří začali se zvláště scházeti asi čtyři rodiny. Dá se očekávat, že tato roztržka mezi bratřími nebude předzvěstí požehnání. My všelijak dávali na vědomí tomu bratru, jenž nás — říkalo se — ze msty opustil, že nejednal dobře, ale on to nikterak neuznává. Co byl život dosud, byl, ale od té doby práce helenských baptistů záležela v tom, — s lítostí to pravím — že potupovali nás a na křest ukazovali.

Dne 8. srpna 1921 byl jsem opět pozván k p. notáři, který mi oznámil, že podle nového nařízení od rum. ministerstva zakazují se všem sektám a církvím státem neuznaným jejich shromáždění. Dle našeho zacházení se slovem Božím si jiného ani nezasloužíme než ten Izrael, jenž rozmetán jest po všem světě. Kdy, ach kdy přijde tak žádoucí obživení?

18. srpna r. 1923 přišel dopis ze Srediště (Jugoslavia) od p. Pavla Potočka některým našim obyvatelům, kdež v jednom přiložen byl i lístek pro mne, kdež pan Potoček, dle jeho podpisu kazatel československé církve, na svých misijních cestách Rumunskem a Jugoslavií rád — prý — by se podíval i k nám, jelikož již v Praze o naší obci slyšel, že je moc zvědav na život zdejších lidí a zdali se nezapomněli na svou víru Beránkovu. O týden na to byl již zde. Při prvním setkání učinil na lidi různý dojem. 25. srpna sloužil slovem Božím v naší modlitebně. Slova působila. Na druhý den (v neděli) vybavoval služby Boží v taláru v kostele; po nich vysluhoval večeří Páně a jednomu mužskému. Odpoledne po shromáždění pokřtí 7 dítek. Večer v modlitebně. Další večer v kostele přednášku o Husovi, kdež bylo nazýváno skutky Říma, při čemž byli všichni, v hojném počtu přítomní katolíci, pobouření. Kostel byl vždy naplněn a pozornost veliká.

31. srpna odejel zpět do Peregu, kdež mezi tamními Čechy působí. Jest zvědav, jaký dojem zanechalo na lidi jeho působení zde. Kdyby tak viděl do mého srdce! Byl u nás na bytě a mohl jsem ho trochu blíže seznati. Škoda, že

ho nemohli seznati dříve i ostatní církevníci, nebyli by se s ním tak zavázali a mohli si ušetřiti mnohou bolest.

Z mnoha našich soukromých rozmluv jen něco málo vzpomenu. Přišel jednou z návštěvy po vsi a praví:

„Vy jste pokřtil jedné rodině dítě, která nepatřila k vám, proč jste to učinil?“

„Prosím, matka by byla dala výstup a byla by k nám přistoupila, ale nebyla možnost, jelikož tu není duchovního a aby nemusila jít k Rumunům *), posloužil jsem jí; co jsem tedy měl učinit?“

„To jste ale neměl dělat! Či nevíte, že vám mohu zle učinit?“

„Prosím, ale co jsem měl dělat?“

„Já vám jen tolik mohu říci, že kdybych chtěl, velice bych vám mohl uškodit,“ a neřekl mi, co jsem měl činit. Nyní mi bylo jasné, co můj host činí, když naše rodiny navštěvuje.

A tu mi hned napadlo: Být ten člověk zde farářem, už vidím, jak brojil by proti nám! A nemýlil jsem se, i dožili jsme se toho brzo a zakusili dost. — To bylo jen něco málo z našich mnohých večerních rozmluv, dle kterých bylo mi možno nahlédnouti na dno této duše a nebyl div, když jsem se ho bál jako žádného ještě na světě. Musím říci, že jsem ho velice litoval a daleko se ho vzdaloval.

Za tři neděle po jeho odchodu navštívil nás jiný host, pan kazatel Urbánek. To je rozdíl. Ale hned s ním zde i jinak jednáno. Při hlášení u úřadu oznámeno nám, že my jsme nazaréni a tento náš host, že je nejnebezpečnější; tak zněla žaloba na nás. To však měly úřady spletené. Zdejší katolíci chtěli se mstít p. Potočkovi za přednášku „proti nim“; udali ho u úřadu, a teď když přišel p. Urbánek, měli za to, že je to druhý Potoček. Avšak věc byla vysvětlena a že bylo prošeno, dáno bylo nám povolení k společnému shromáždění. Slovo Boží skrze něho hlásané jinak působilo na srdce.

Milý bratr kazatel měl možnost z blízka posouditi náš smutný stav, i moje stížnosti a touhu vyslyšeti. Uznáváme, že v jiné zemi nesnadno dá se pro nás co učiniti. Jsme ve všelijakých nesnázích, neboť nám vrchnost naše stále překážky činí a rumunští bratři baptisté stále za připojení

*) pravoslavným.

k nim žádají. Někteří by rádi připojili se k baptistům, jiní zas, že nemohou, když také nevidno zvláštní duchovnosti na nich. A že otázka křtu nabývala vrchu, usnesli jsme se požádati svých bratří v Čechách za takového bratra, kterýž by posloužil křtem všem těm, kdož by si toho přáli.

A tak dne 21. srpna r. 1924 dočkali jsme se milého bratra kazatele Dostála z Brna, který apoštolským způsobem pokřtil 27 osob. Skrze tohoto bratra stalo se, že bratří baptisté opět se s námi do shromáždění scházejí.

Před příchodem bratra Dostála přijel opět pan Potoček, nevím, jak se to stalo, kdo ho zval, ale církevníkům lichotilo, že je kněz, Čech, že bude dobrý pro ně. Za pobytu bratra Dostála byl pan Potoček opět v Peregu. Když pak 11. září přijel opět na Helenu a zvěděl o pobytu br. Dostála a o jeho práci zde, velice litoval, že tady nebyl, že nebylo by se stalo, co se stalo, byl by totiž znemožnil pobyt br. Dostála zde.

Co všechno se pak u nás dalo dopodrobna, jest velice mnoho a všechno smutné. Jen tolik v krátkosti možno říci, že baptisté i pan farář Potoček znali, že je vrchnost proti nám a že se neudržíme. Jedni i druhí hnali silně k tomu, abychom se připojili k nim. Nuž každý měl svobodnou vůli.

Koncem roku 1924 byli jsme v shromáždění vyrušeni příchodem četníků. Zavřeli modlitebnu a klíč vzali.

Na prosbu některých bratří byl jim úřady klíč vrácen. Ale četníci pilně dávali pozor, aby kázali jenom baptisté, kteří museli svoje modlitebny dát označit. Proto též došlo k tomu, že za souhlasu všech modlitebna naše označena jest u úřadu jako baptistická. A z té příčiny nesmí v ní žádný nečlen slovem Božím sloužiti. Tím byl jsem konečně uvolněn a seděl jsem v lavici jako posluchač. Jenom na jejich zodpovědnost směl jsem hlásati. Ale hlásání evangelia za takových poměrů bylo pro mne něco neobyčejně strašného, to nemůže si představit žádný, nebo se podobně sotva komu na světě přihodilo: svým odpůrcům hlásati slovo Boží, kteří každé slovo, každý pohyb údu křivě posuzují.

Rok 1925 zůstane v dějinách církevních u nás památný proto, že došlo ke konečnému rozdělení a zakončení práce v rámci Jednoty Českobratrské příčinou z odporu se připojení některých členů k baptistům rumunským a též příči-

nou přísného zakročení civilních úřadů oproti církvím státem neuznaným. Jak nesnadné bylo postavení nás věřících, zná jen Pán. Z tohoto našeho těžkého postavení chtěli hojně kořistit baptisté i p. farář Potoček; obě strany měly naději na naše k nim se připojení, a všechno to bylo nesnadné, neboť se vidělo, že jedni i druzí hrají jen církevní politiku. My však všichni nebyli jsme tak potřební připojení se k jedné z těchto stran, jako blížeji se přivínořit k Pánu Ježíši a mít dost na Něm. Bez tohoto jednoho potřebného marné jest úsilí zdržovati duše od připojení se k viditelné církvi. Proto jen čekám, kdo se z nich kam připojí. Můj úmysl jest čekati na jasný pokyn Páně a využití co nejvíce tento vyčkávací čas k osobnímu prohloubení se v duchovním životě.

Jeden z bratří kazatelů nám v dopise radi vyjednávati s církvi ev. reform., že by nám dovolila ve své církvi tvořiti kroužek věřících, který by sobě sloužil svátostmi, ale jinak by do té církve každý přispíval — to pro ten pád, jest-li by helenská církev byla bez pastýře. Poněvadž však p. farář na jistou dobu vzdálen, přišel zpět, o němž se myslelo, že se více nevrátí, a dle doslechu, zůstane ještě jeden rok zde, máme obavu s ním o povolení kroužku v církvi jednatí, jelikož podle naší zkušenosti nezdá se být obrácen a jest známo, že by to nedovolil, leč pod podmínkou úplně se jeho péči svěřiti. A to nemožno. Nechci se ničím trápit. Pán vše zná a dobře spraví. Dítčám Božím vždy na zemi bylo v trpělivosti vládnouti dušemi svými, tak skládám vše na Něj a v trpělivosti vše od Něj čekám.

V církvi baptistů, utvořené z našich slabých členů, není to, co v církvi Boží býti má; těžko by i tam bylo srdci, nebo by nepřijímali ode mne slovo Boží, proto zůstanu zatím stranou. Až Boží čas přijde, On si dítě své opět do práce povolá. Jemu buď čest.

Koncem srpna navštívili mne někteří milí bratři, jimž podobný žal srdce svírá. Vzpomínali jsme zašlých krásných dob a posilovali se slovem Božím a modlitbou.

Začátkem září byl jsem překvapen milou nenadálou návštěvou svého strýčka Jana Roháčka, misionáře v Jugoslavii. Bylo to právě v neděli. Do odpočinku projevil přání pana faráře navštíviti. Stalo se. Pan farář požádal ho o službu v kostele, což on rád učinil. Večer opět mluvil v kostele četnému shromáždění z V. Mojž. 33, 3. o té

bratří Alois Bílý ze Smíchova a br. Alois Erlich ze Srediště v Jugoslavii. Tolik se za nešťastné počítáme, že v rozpočtu padnou ty vzácné návštěvy nám vždy jen na všední dny, kdy lid má mysl práci roztržitou. Br. Bílý mluvil na text Skut. 10, 33. Obíral se tím, jak může se přivoditi požehnání. Pokřtil 9 dítek. Ve čtvrtek večer mluvil br. Erlich. V pátek odjeli.

V pátek 29. srpna 1930 přijel br. Frant. Novák z Prostějova. Měl každý večer shromáždění v kostele. Neděle byla zvláště vyplněna. Dopoledne kázání slova Božího, křest dítek, vysluhování Večeře Páně, odpoledne nedělní škola, účast na ženské schůzi, večer přednáška o práci mezi mládeží. V pondělí večer měl na rozloučenou rozjímání otázky Pána Ježíše k učedníkům: Zdáliž i vy chcete odejít? V úterý odebral se do Srediště. V Klovdii byl 20 hodin, ze dne 3. na 4. září 1930. Měli tam pěkné československé shromáždění.

Dodatek 1.

V Heleně na Sv. Trojici slavili jsme tichými bohoslužbami obnovení našeho českého chrámu Páně. To byla veliká chvíle po hořké minulosti. Světlo však bývá i při večeru. Lidské proroctví bylo: „Tam budou jednou sovy houkat“, ale my věříme v ono Boží proroctví, jebož rozjímání slyšeli jsme s naší pěkné kazatelny: Větší bude sláva tohoto domu posledního než onoho prvního; nebo na tomto místě způsobím pokoj, praví Hospodin zástupů . . . Nyní naše česká svatohelenská farnost se svým chrámem jest v celém Rumunsku jediná, ačkoliv velmi chuděcká v horách nad Dunajem při starých srbských hranicích. Kostel náš jest větší nežli ve Středišti (v Jugoslavii). V bohatém Peregul-Mare mají jenom starou školu.

Sboreček náš čítá asi 300 duší! Účast při shromážděních jest pěkná: průměrně 100 posluchačů, při zvláštních příležitostech až do 200, takže často nezbývá ani dosti místa.

Kostel s věží (dva zvony) jest větší a hezčí, než zdejší katolický, ač katolíků jest více.

V naší škole se nevyučuje, poněvadž nejsme oďnikův podpořeni. Ačkoliv jsme prosili nejednou česko-bratrskou evang. církev ve staré vlasti o podporu ze zahraničního fondu — nedostal ani náš farní úřad, ani naše presbyterstvo žádnou odpověď.*) Opravu kostela a částečné vydržování

*) Byla dána později?

(Pokrač. na str. 120.)

Soupis posledních

Stav	Jména rodičů	Léta	č. domu	Nábo- ženství	Kdo odkoupil stavení
muž	Karel Klepáček	41	114	ev. ref.	Stroja Jan, Rumun z N. Moldavy
j. ž.	Anna roz. Pitra	34		"	
muž	Václav Štěpnička	25	4	řím. kat.	Jan Klepáček, jeho švagr, zde, katolík
j. ž.	Kateřina roz. Eliáš	25		ev. ref.	
muž	František Mudra	32	128	řím. kat.	Václav Plachý, katolík, zde
j. ž.	Marie roz. Rot	30		"	
muž	František Hrůza	36	214	baptista	Stojí prázdné
j. ž.	Kristina r. Křivánek	25		"	
muž	Jozef Mocek	36	16	řím. kat.	Fr. Mocek, jeho bratr, zde
j. ž.	Marie roz. Hrůza	30		ev. ref.	
muž	Alois Hrůza	28	223	"	Fr. Filander, katolík, zde
j. ž.	Barbora r. Kovářík	26		"	
muž	Štěpán Boháček	29	166	"	Alois Klepáček, katolík, zde
j. ž.	Kateřina r. Hrůza	31		"	
muž	Jozef Klepáček	39	24	"	Alois Boháček, jeho švagr, zde.
j. ž.	Olga roz. Boháček	32		"	
muž	Václav Ochotz	32	64	řím. kat.	Stojí prázdné
svob.	Adolf Filip	20	77	ev. ref.	
svob.	Štěpán Kovářík	20	111	"	
svob.	Jozef Kovářík	27	33	"	
svob.	Alois Klepáček	25	133	"	
vdovec	Jozef Hrůza	29	62	"	

Tito všichni rozloučili se se Sv. Helenou dne 13. ledna r.
se nesnadného živo

vystěhovalců z Heleny.

Děti a jejich věk	Staří rodiče
Alžběta 14 let, Ráchel 7, Jakob 5, Etelka 3, Da- niel 1	Jakob, Alžběta roz. Černík
Alžběta, 1/2 roku	Jozef, Alžběta roz. Urbánek
Jozef 9, Václav 7, Alois 3	Václav, Sofie roz. Gönyi
Jaroslav 7, Karel 5, Sofie 3	Jan, Marie roz. Černík
Olga 9, Marie 7, Rudolf 1	František, Anna roz. Kůna
Rozalie 5, Rudolf 2	Václav, Marie roz. Štěpnička
Václav 5, Jaroslav 3	Karel, Olga roz. Černík
Jaroslav 9, Rudolf 7, Marie 4	Ferdinand, Sofie roz. Boháček
	Štěpán, Anna roz. Paneš
	Karel, Olga roz. Černík
	Václav, Anna roz. Hruza
	Alois, Kateřina roz. Eliáš
	Václav, Marie roz. Pitra
	Pavel, Anna roz. Černík
	Jakob, Alžběta roz. Černík
	Václav, Marie roz. Pitra
	Matěj, Anna roz. Křikavova*)
	Karel, Marie roz. Čermák
	Rudolf, Kateřina roz. Dobiáš
	Jozef, Anna roz. Gerda
	Štěpán, Marie roz. Šnajder
	Antonín, Barbora roz. Pitra

*) (muž je zde přiřazen v Bigru;
žena s dětmi je zde u rodičů)

1929, aby v Argentině snadněji chleba dosáhli a zprostředkovali ve všem ohledu.

Pavel Dufka	Zemřel(a) v(e)
Anna Elišek	Klopodii
Veronika Strachoňová	Klopodii
Josef Šebesta	Vel. Središti
Josef Dufka	Vel. Središti
Anna Konečný	Klopodii
Jakub Pleška	Klopodii
Josef Šebesta	Klopodii
Maria Bohatec	Vel. Središti
Anna Konečný	Vel. Središti
Jan Elišek	Klopodii
Fr. Konečný	Klopodii
Anna Trojanová	Klopodii
Václav Trvalovský	Klopodii
Josef Krupica	Klopodii
Josef Matějček	Vel. Središti
Anna Vodičková, svob.	Vel. Središti
Jan Hrabovský	Königsnade
Eliška Jelínková	Klopodii

(Roku 1852 70 osob zemřelo.)

Od úmrtí pod čís. 52 v r. 1852 se píše rodiště:

*

Rok 1852.

	Narozen(a) v(e)	Zemřel(a) v(e)
Vít Elišek	Opatovicích*)	Klopodii
Fr. Trvalovský	Nosislavi	Klopodii
Fr. Strachoň	Kloboukách	Središti
Tomáš Bohatec	Noviči*)	Klopodii
Fr. Strachoň	Kloboukách	Središti
V. Trvalovský	Nosislavi	Klopodii
Jan Urbán	Martinicích**)	Središti
Veronika Dunajová	Heršpicích	Klopodii
Fabián Hronek	Sudicích*)	Klopodii
Marie Sirná	Kloboukách	Središti
Josef Smolík	Kloboukách	Središti
Veronika Marek	Nikolčicích	Središti
Matěj Drhlík	Vel. Hostěhrádkách**)	Središti
Barbora Drhlíková	Morkůvkách**)	Središti

*) sbor Vanovice.

***) sbor Klobouky u Brna.

	Narozen(a) v(e)	Zemřel(a) v(e)
Jan Elišek	Opatovicích*)	Klopodii 28 l.
Jan Elišek	Opatovicích*)	Klopodii 3 l.
Fr. Ševčík	Štěpánově, Mor. (sbor Prosetín?)	Klopodii 24 l.
	Rok 1853.	
Terezie Kučerová	Heršpicích	Klopodii
Jan Urban	Pusté Kamenici (sbor Krouná)	Središti
Anna Odstrčilová	Kloboukách	Središti
Václav Staněk	Kobyli**)	Središti
Frant. Bilovská	Kloboukách	Središti
Václav Vamberský	Semteši	Središti
Fr. Tučka	Vel. Rottka*) (Vel. Roudka)	Klopodii
	Morkůvkách**)	Klopodii
Josef Dufka	Heršpicích	Klopodii
Josef Kučera	Kloboukách	Vel. Središti
Ant. Odstrčil	Morkůvkách**)	Klopodii
Anna Střítecká	Morkůvkách**)	Klopodii
Magd. Zamlik	Borotíně*)	Klopodii
Frant. Nechuta	Nosislavi	Klopodii
Tomáš Rosa	Kloboukách	Klopodii
David Krupica	Borotíně*)	Klopodii
Frant. Nechuta	Vinohrádkách (sbor Nosislav - Přibice?)	Središti
Anna Blažková	Světlý (Světlá***)	Središti
Marie Konečná	Morkůvkách**)	Središti
Josef Dufka	Borotíně*)	Klopodii
Anna Dufková	Kloboukách	Središti
Matěj Hoták (Huták?)	Kloboukách	Središti
Pavel Strachon	Opatovicích*)	Klopodii
Jan Striegel	Nosislavi	Königsnade
Mat. Hudec	Kobyli**)	Središti
Václ. Staněk	Soboluskách†)	Moritzfeldu
Marie Horák	Pusté Kamenici	Središti
Anna Urbanová	Kloboukách	Središti
Josef Ondra		

*) sbor Vanovice.

***) sbor Klobouky u Brna.

***) sbor Vanovice neb Hor. Dubenky?

†) sbor Semteš neb Močovice-Čáslav?

	Narozen(a)	Zemřel(a)
Mařd. Čamlík	Morkůvkách*)	Klopodii
Anna Štřítecká	Kašnici*)	Klopodii
Matěj Sirný	Kloboukách	Vel. Žámu
Marie Hájková	Borkovanech*)	Središti
Jan Lajgot	Kloboukách	Središti
Jan Hudec	Bloha(?)	Königsnade
Josef Kučera	Heršpicích	Klopodii
Ter. Navrátilová	Borkovanech*)	Klopodii

O r. 1854 udělal jsem si několik poznámek.

Do Klopodie se přistěhovali a tam zemřeli: z Uhřic, Přebic, Násedlovic (Valchář), z Pohory**) Dufka.

Do Srediště se přistěhovali a tam zemřeli: z Nikolčic, Dambořic, Telecího (Opočenský).

Do Königsnade se přistěhovali a tam zemřeli: z Bělušic. (sbor Kolín?)

Roku 1855/6 zemřel ve Središti:

Smejkal z Čáslavě, Adámek z Přisnotic***), Smrček z Kuklíku (u Nov. Města na Mor.).

V témž roce zemřel v Klopodii:

Krbálek z Miroslavě, Kernleitner z Libenic.

V dalších výpisech z knihy zemřelých jsem nepokračoval a ponechávám zevrubné studium českých vystěhovalců do býv. části již. Uher některému našemu církevnímu historiku na Husově evang. bohoslovecké fakultě v Praze.

Několik poznámek ke knize „Za půdou“.

V Uljaniku bylo pole za laciný peníz. To táhlo mnohé. Večeři Páně vysluhoval v Uljaniku reform. farář z Brekinska, pouhý Maďar. Učitel Ptáček z maď. školy v Brekinsku překládal, kdykoliv farář z Brekinska Večeři Páně vysluhoval. Naši bratři dostali se mimo dosah mateřské církve, strádají duševně.

Ivanovo Polje, jinak Demie, osada založena byla r. 1810. Statkář Jankovič povolal z jižních Čech lidi ku

*) sbor Klobouky u Brna.

**) sbor Vanovice.

***) sbor Nosislav.

kácení dříví (katolíky). Každý dostal 9 jiter polí, robotou si je směl splácat. Chorvaté říkali Čechům pémaci. Dnes se již pochorvatštili.

Končanica vznikla podobně jak Ivanovo Polje (Selo). Hercegovac ležel poblíž vojenské hranice. Obyvatelé Hercegovce měli též povinnost hraničářů. Zrušením vojenské hranice r. 1870 byly pozemky lacino na prodej. To přivábilo lidi z Čech (Proseč, Sloupnice, Krouná, Otrádov, Hronov a Tis) i Moravy (Rovečné), aby se tu zakoupili.

Frklevac — br. Hlaváček jest ze sboru prosetínského. Pleternica, Slavonie. Dne 14. října byl zde s choťi českobratrský kazatel Vladimír Míčan z Brna. Vykonal ve zdejší modlitebně českobratrského sborečku navečer shromáždění narychlo sezvaných zdejších spoluúdu i přespolních za účelem povzbuzení jich z lhostejnosti, jak náboženské, tak národní. Kázání přes hodinu trvající na téma o vinaři a neúrodném fíkovém stromu působilo mohutně, nebo něco podobného zde je nebývalé. Přátel jest si jen, aby si to vzali přítomní k srdci a nebyli planými stromy na vinici národa, z kterého vyšli a nebyli vyřati a vrženi na oheň spalující k věčnému zavržení. S přátelským pozdravem
Karel Hlaváček.

Z časopisu Čechoslovák v Daruvaru ze dne 13. listopadu 1924, roč. III., čís. 46/118, str. 441. Dopisy.

*
Viz též zprávy o českých osadnících v Jugoslavii a Rumunsku v časopise Světlo a pravda, ročník I. až VII. (1925 až 1931).

*

Číslo 1691/1924.

S velkou radostí přijal jsem Váš milý list ze dne 28. srpna. Pokládám to za radostnou událost, že rozhodli jste se navštívit naše české reformované sbory.

Z Vaší návštěvy budou se obzvláště těšiti naši souvěrci českého původu, neboť v této zemi jest nám nemožno takové kazatele získati a v úřad uvést, kteří by jim mohli slovo Boží v řeči mateřské zvěstovati.

Vpravdě bych vítal, kdybyste něco učiniti mohl pro tyto naše souvěrce asi tak, že byste vyslali z Československa kazatele aneb levity (jáhny), kteří by jim v řeči mateřské sloužili. Až vše shlédnete a podle slibu své zkušenosti mi popíšete, prosím, abyste mi také o této věci něco napsal, zda nám v tom můžete a chcete býti nápomocen.

Očekávám se zájmem dalších Vašich zpráv, příkládám a děkuji za obě přílohy Vašeho dopisu a trvám s bratrským pozdravem u víře a s úctou veškerou

Petr Klepp, senior, vl. r.

V Torži (v Báčce, SHS), dne 1. září 1924.

S. H. S. királyságbeli
református esperesi hivatal.
Reformiertes Seniorats-Amt
im Königreiche S. H. S.

Dodatek II.

Česká emigrace v Polsku a na Volyni. (Z dopisu Františky Horákové, 355 E Bessamine Str., St. Paul, Minn.)

O té naší vysílce jsem před mnoha lety psala již v Křesťanských listech, Pittsburgh, tak jak to bylo skutečně. Já jsem nikdy nechodila klepat v noci na okna a prosit o podporu. Nikdy jsme hlad netrpěli na té naší vysílce v Gorodle. Měli jsme svůj majetek a dosti k našemu žití. Vždyť jsme žádnou rodinu neměli, až po několikaletém pobytí tam jsme si vzali sirotka, děvče ruské, které jsme vychovali, adoptovali a u které jsem dosud.

Dodatek III.

Ve vyhnanství. Text pod obrázkem na str. 16: Na zelném poli (Husinec) laskavě si oprav: Podzimní sklizeň v poli (Husinec).

Poznámka vydavatelova.

Čtenář se zajisté zarazí nad těžkými rozpory, které byly mezi lidem a duchovními na Heleně. To bolí a velice. Avšak uváží-li se, že tu šlo m. j. o podstatné rozdíly v povahách lidí dvou naprosto odlišných národních kmenů, lze si mnohou věc snáze vysvětliti.

Přesto však věříme, že v Kristu Ježíši i lýtý had nač děrou pohrávati bude s dítětem prsí požívajícím, a dítě ostavené směle sáhne rukou do díry bazališkovy.

Ani u nás neobešlo se to bez tragedií za maďarských duchovních tolerančních. Karel Nagý, vrstevník prvních duchovních reformované církve v Čechách, píše: „Ježto

*první pastoři v těchto zemích ponejvíce byli ze studentů, kteří buď již byli učitel, anebo měli se jimi státi, a až na několik ctihodných mužů, měli literárně i morálně málo co vzácného a bylo při nich málo vzdělání i vkusu...“**

Vážil jsem si velice Vegha. Jeho modliteb užíval otec i matka. Od Krameria učil se v Libiši česky za byt, stravu a dukát měsíčně. Kromě Horlivých a nábožných modliteb křesťanských vydal Agendu, Krátkou přípravu k sv. Večeři Páně, Krátkou historii Písem svatých, Malý heidelberský katechismus; v rukopisu zůstal spis Hřbitov a přemýšlování. Posloužil tudíž znamenitě reformovanému lidu českému, avšak jsa „poněkud hrdé povahy, národ, z něhož vycházel, nikdy nezapíral“, Čechy, mezi nimiž působil, vlastně pohrdal, nenáviděl: „S těmito dětmi zasloužilých, v utrpení osvědčených maďarských duchovních, s jich vzděláním a mravním charakterem, nemají tyto české selské děti, pastevci volů a hus, ani společného stínu.“ Farář z českého venkova jest mu „z bahna a hnoje vyhrabaný, zapáchající hnojem“. A koho míní on „českými psy?“

Avšak ať již důvodem příchodu maďarských duchovních byla čistá láska ke Kristu a Jeho slovu, ať nové hledání východiska z těžkostí doma, jejich ochota přispěti rozplašenému stádcí Božímu u nás musí býti vyzdvižena a oceněna. I z toho co seli byla sklizeň — třeba ne všude hojná.

Stíny jsou všude — žádný z nás nedosáhl, aniž do-

*) Doplně: převzali z Uher tento zvyk (t. j. pohřební loučení), a co v Uhrách kazatelé pokládají za nedůstojno pro ně a co tam jen učitel dává lidu k lepšímu jako věc vedlejší, to uvádějí zde na kazatelnu.

konalým jest — proto nesme se k dokonalosti . . . až uchvá-
ceni budeme Kristem Ježíšem.

A vizme vedle stínů — i světlo . . .

V. M.

Pravidla pro církevní práci.

První presbyterní církev v Seattle ve Washingtoně
řídí se zásadami:

1. Jest dost práce pro každého a každý musí dělati.
2. Každý musí vyplniti své místo podle svých schop-
ností a příležitostí.
3. Nikdo nesmí zasahovati a míchati se do práce jiného
dělníka.
4. Pro každou práci zvláštního muže.
5. Práce někomu určená má býti udělána tak, jak
jí nikdo jiný nevykonal.
6. Ve sboru není místa pro trubce, příživníky, zahalec-
lhovské lidi, a pro ty, kdož trpí nevyhléditelnou lení-
vostí.
7. Církevní pracovníci musejí pracovati z lásky k té
práci, ochotni jsouce ustavičně pracovati, včas i nevčas,
bez naděje na odplatu a beze strachu.
8. Není žádného nižšího, podřadného stupně v církvi:
služba jest pravidlem všech.
9. Není žádného vyššího, důstojnějšího místa v církvi:
služba, toť pravidlo pro každého člena.
10. Práce musí býti roztríděna, aby všichni byli zaměst-
náni, od nejmladšího až po nejstaršího.
11. Církevní práce jest v podstatě prací všech.
12. Každý musí pracovati, obětovati a přispívati, uzná-
vaje Krista jako Hlavu církve, Ducha sv. jako Vůdce
a Zjevovatele a Boha Otce jako svrchovaného Pána
a Vládce.

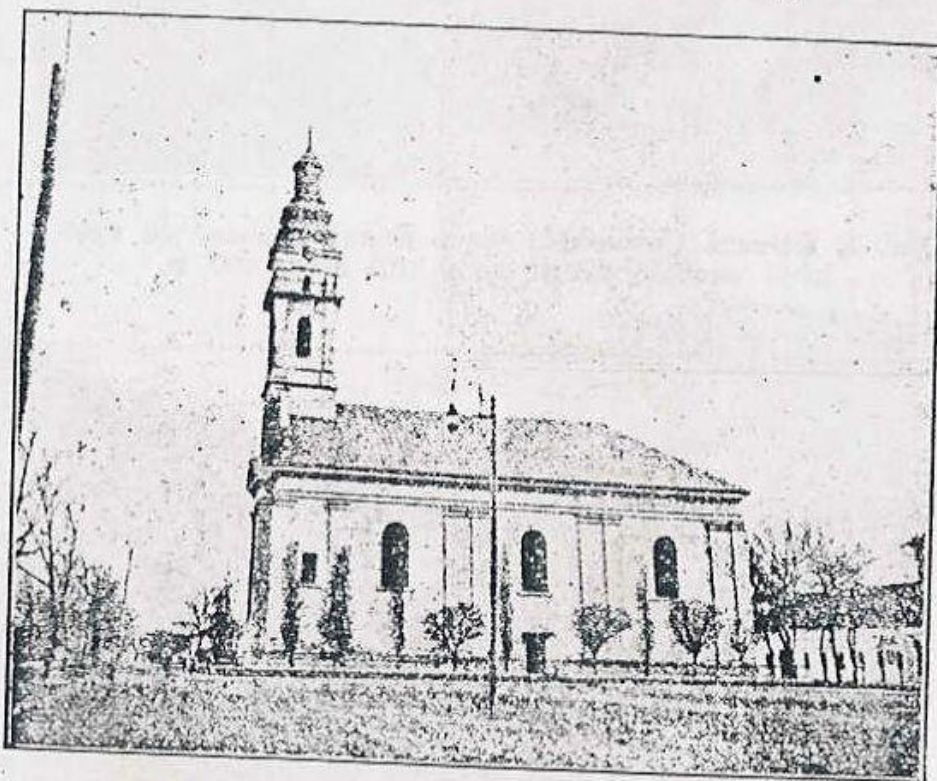
Kazatel musí býti uznán jako zemský vůdce, neboli
podpastýř. Církev jest jeho sborem, ne polem.
Povolává-li církev kazatele, aby vedl, musí ho ná-
sledovati.

Povinností kazatele-vůdce jest znáti dobře polohu svého
pole a vésti sbor tak, aby bylo evangelium zvěstováno
jak nejširšímu okolí.

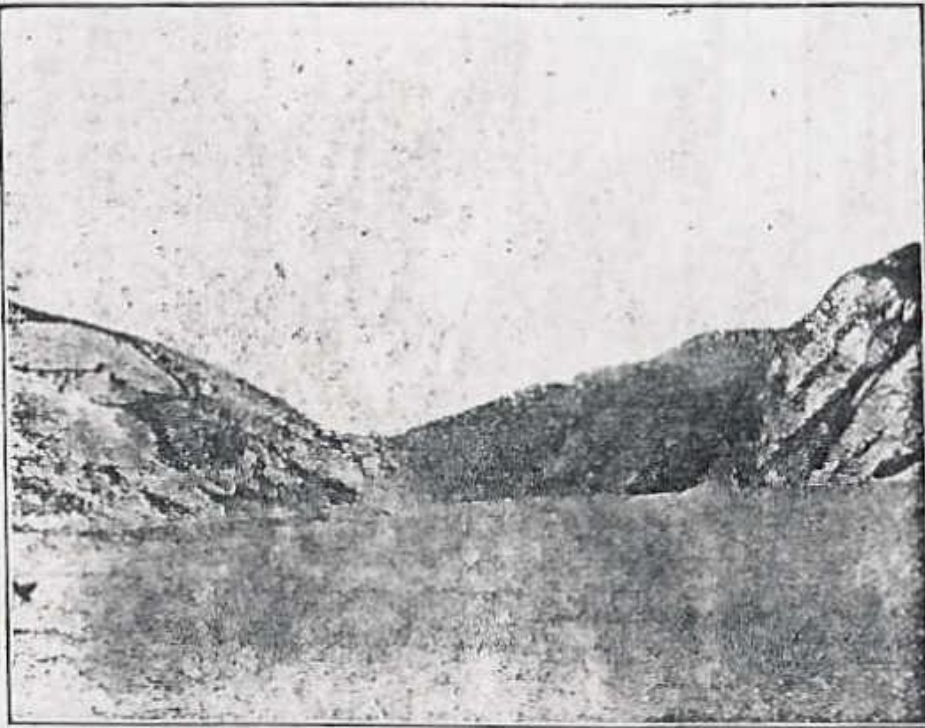
Podle Čbr. rod., č. 5./VII., 10./5. 1931.

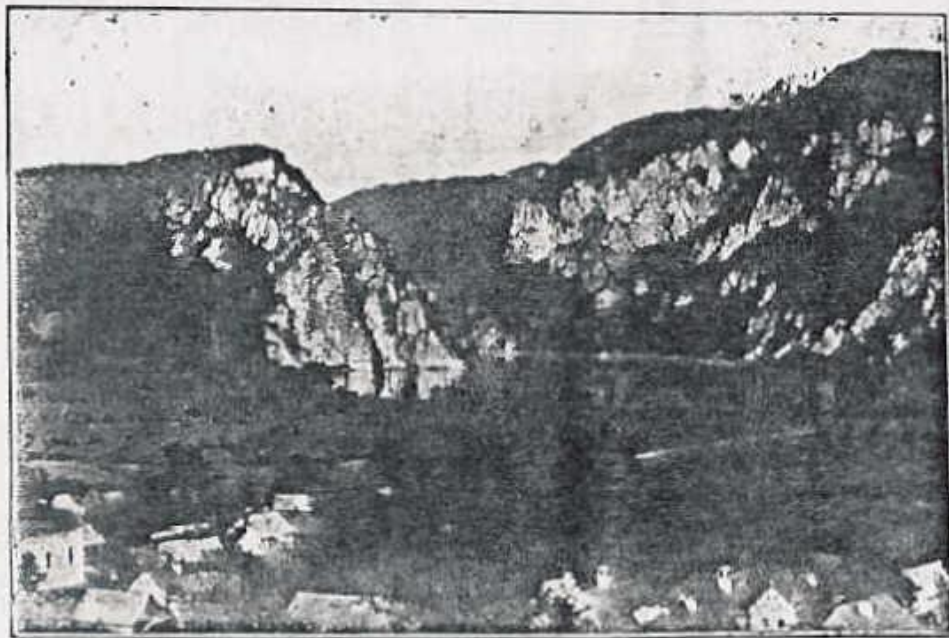
Obr. 1. Čes. reform. modlitebna v Peregu.

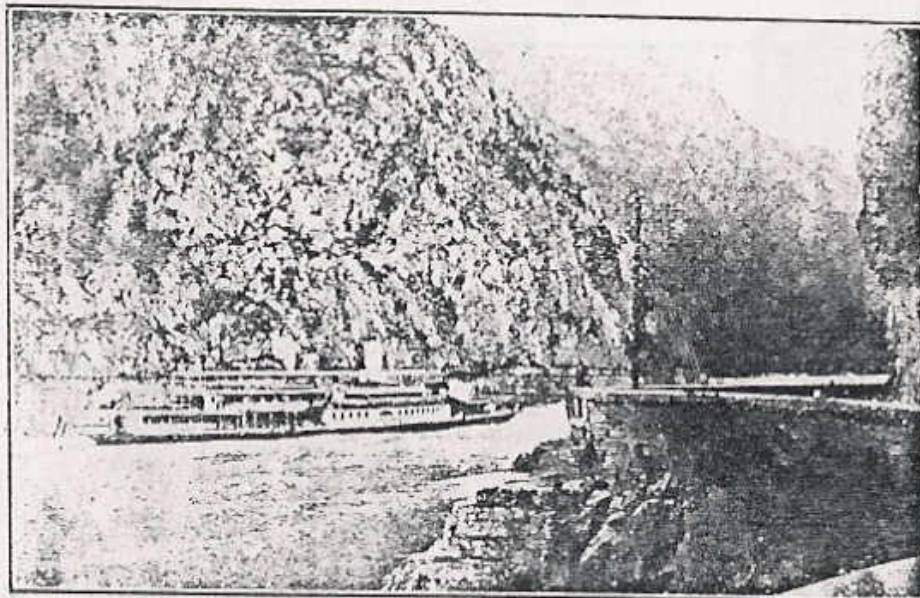
Obr. 2. Chrám Páně církve a. v. v Nadlaku.

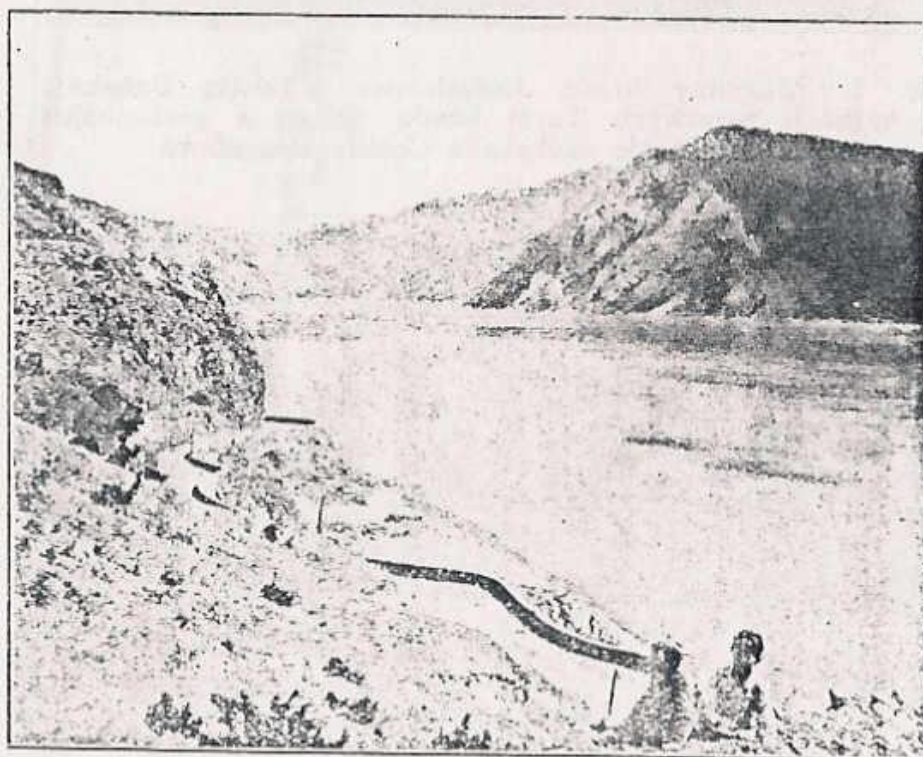
Obr. 3. Železná (Kamenná) brána. Dunaj, vtisknut do vysokých skalisk, zúžuje se z 2100 m na 800 m.

Obr. 4. Vesnička Dubová (ponejvíce rumunská) od St.

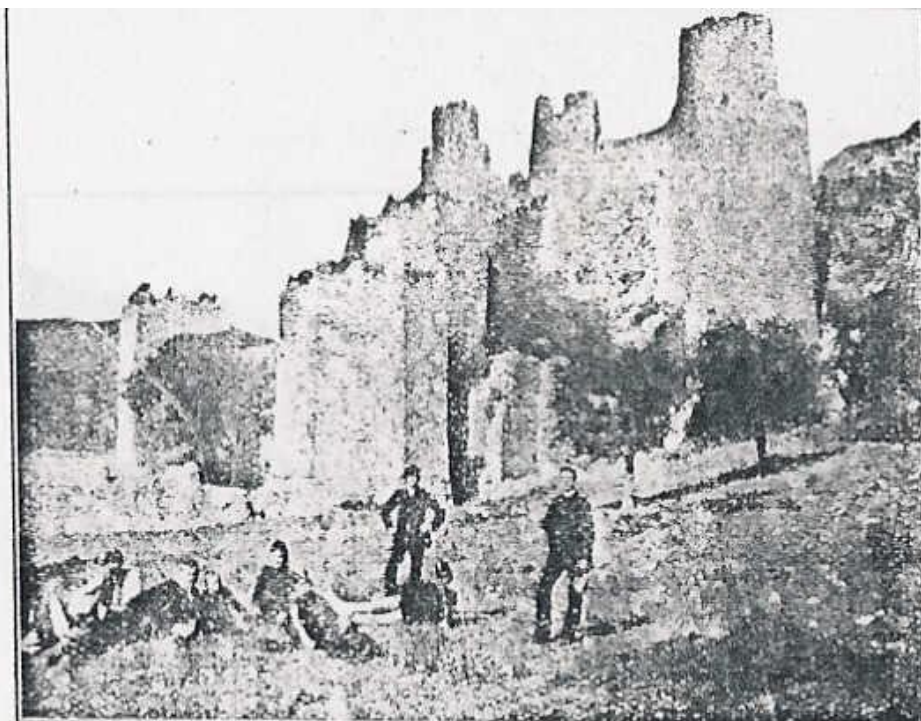
Obr. 5. Na Dunaji. (Silnice Széchényiho.)

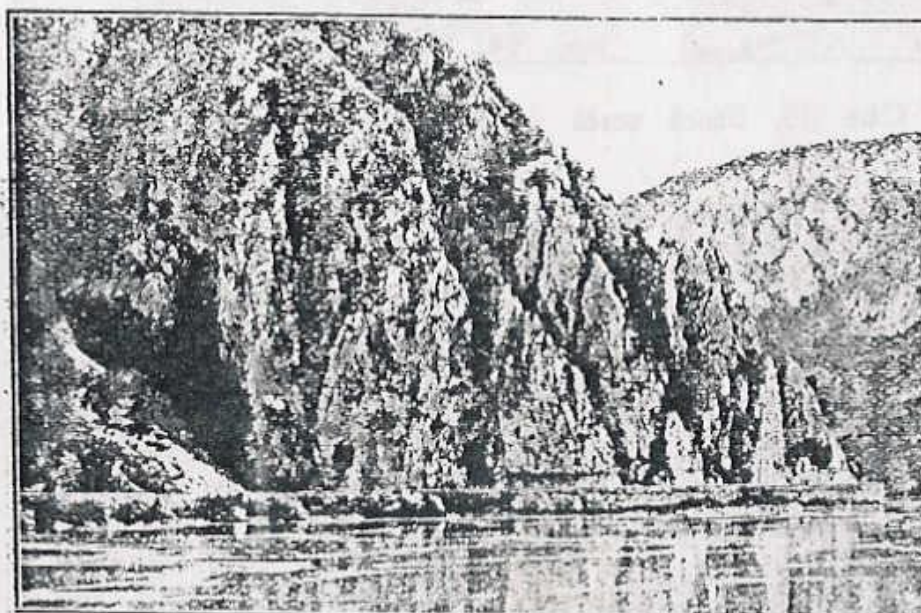
Obr. 6. Skalní (Železná) vrata na Dunaji. Po levém břehu

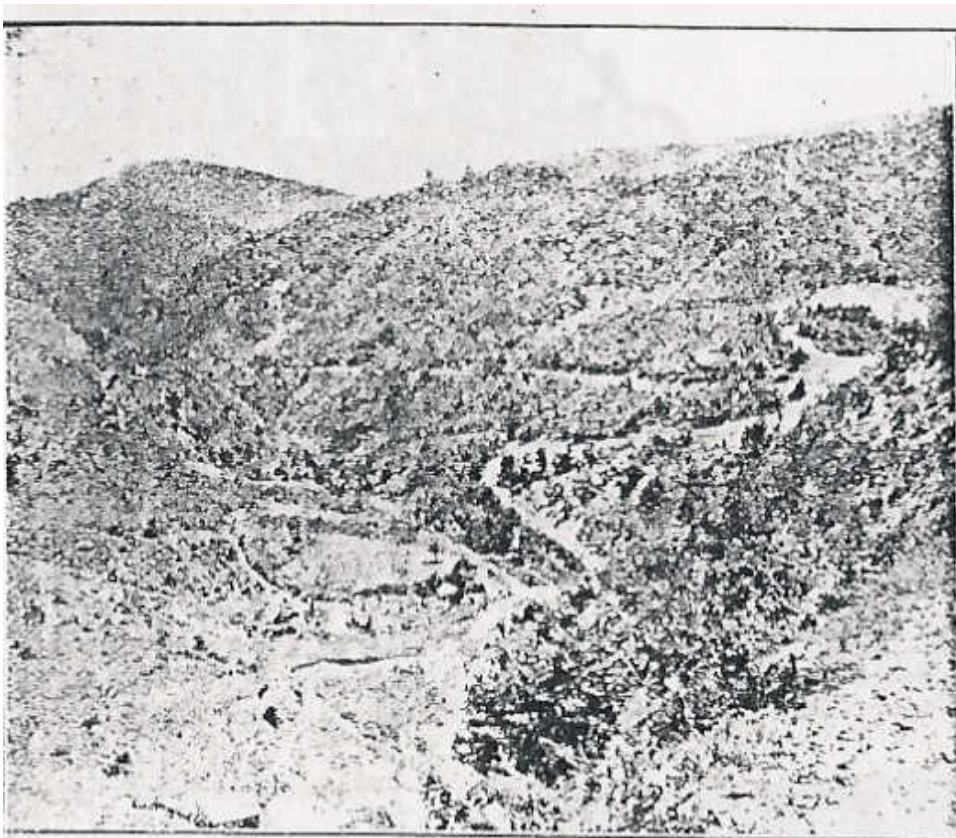
Obr. 7. Zříceniny hradu Ladislavova a skála Babakaj. Ve válkách tureckých Turci hradu dobyli a prchajícího uherského krále zachránila Cecilie Rozgoňová.

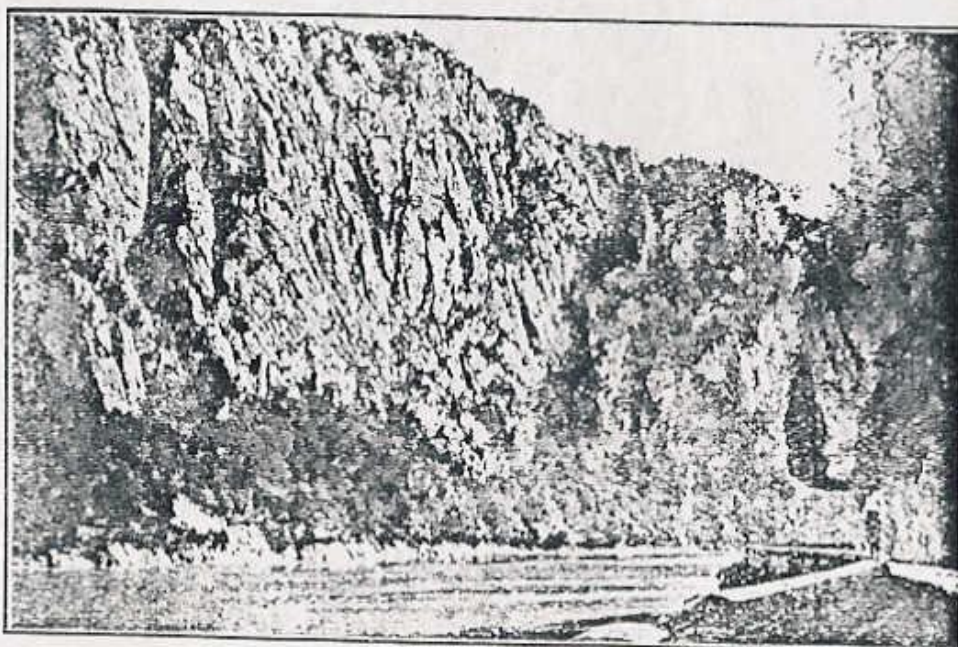
Obr. 8. Zříceniny hradu Golubace na levém břehu Dunaje v starém Srbsku. Byl vystaven Římany (zván Cuppac). V tureckých válkách byl velmi důležitým vojenským bodem.

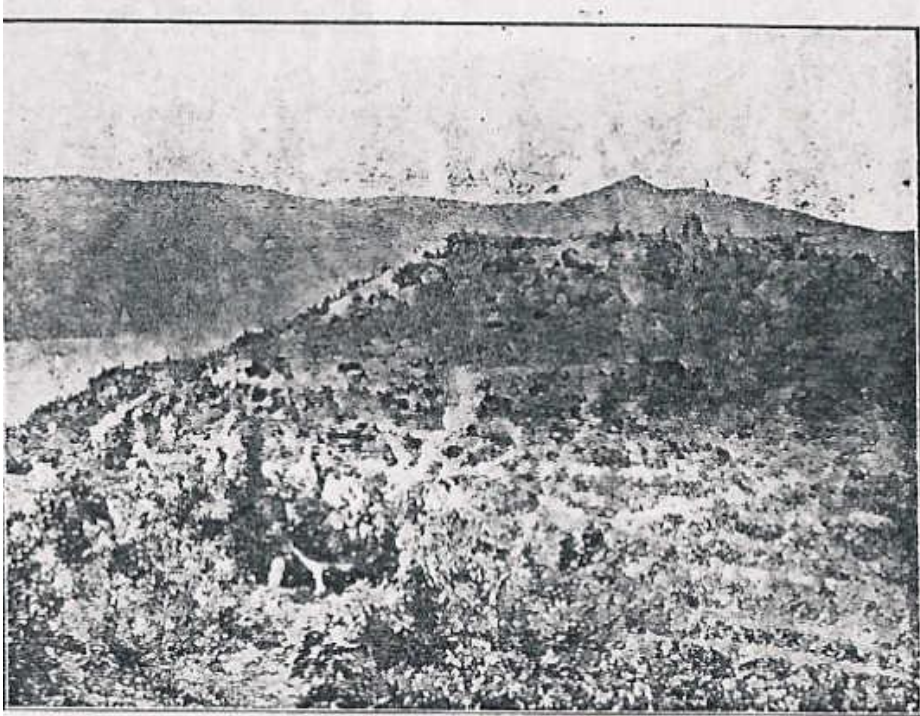

Obr. 9. Šilnice Széchényiho podél Dunaje.

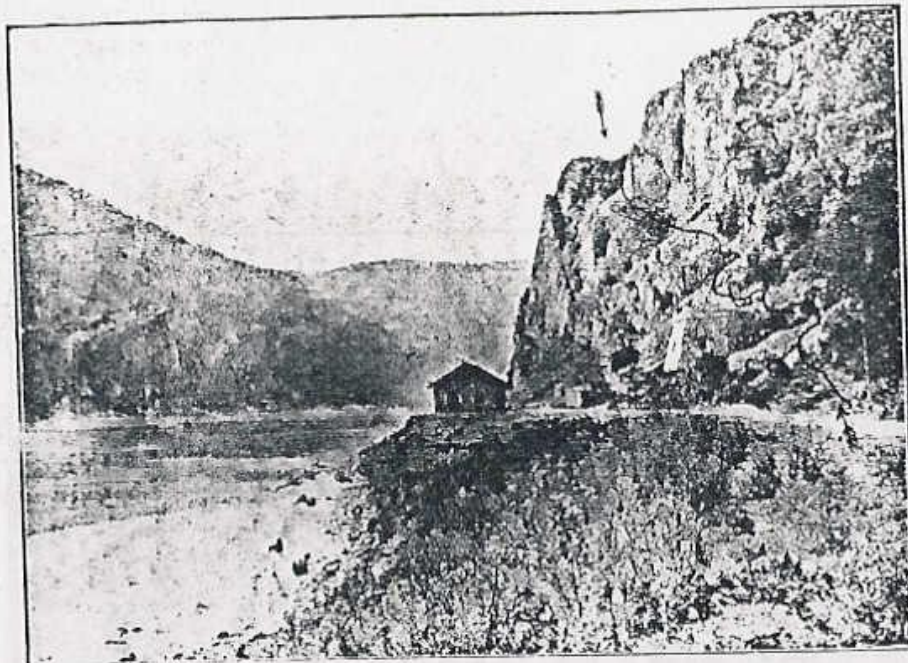

Obr. 10. Stará cesta údolím Alibég na Sv. Helenu.

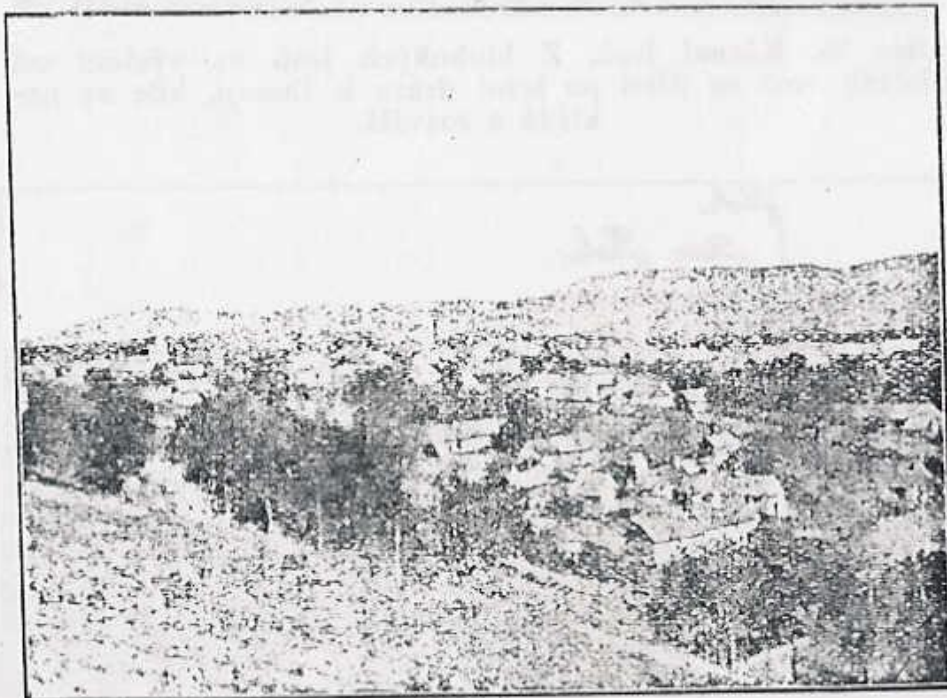
Obr. 12. Severo-východní část hradu Ladislavova. Z kleče
trčí jediná zeď. Z věží a kamenného zdiva byla postavena
pod hradem rumunská osada Coroniny.

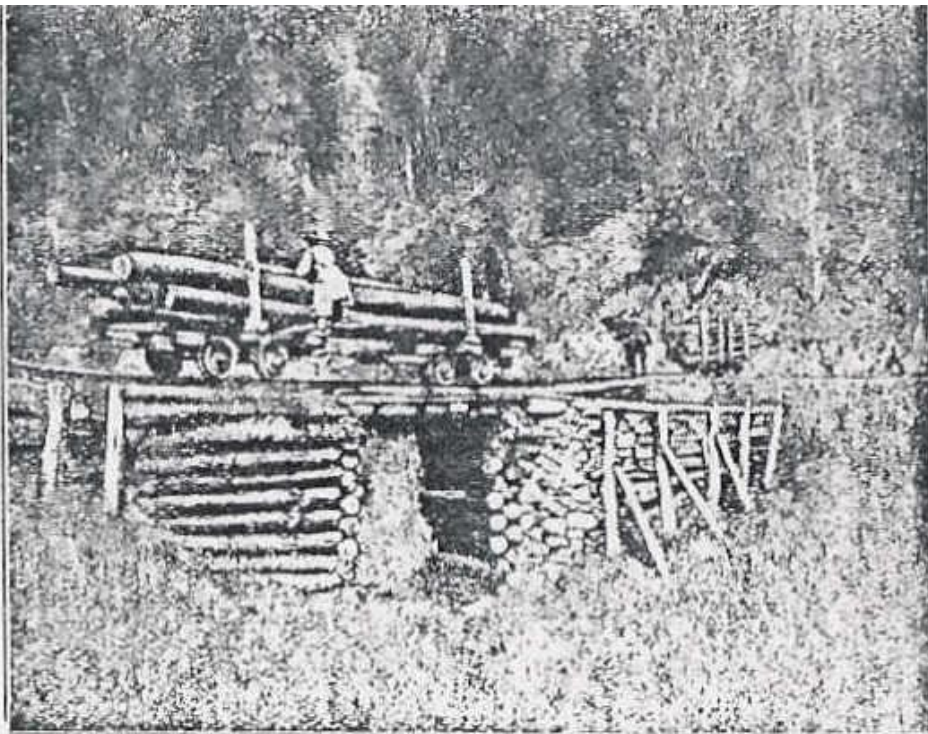
Obr. 13. Dunaj v Kamenných vrátech (600—800 m široký). Šipka naznačuje starou tureckou cestu, kudy přes hory táhlo vojsko Alibéga na Bělehrad ku pomoci Turkům. V místech, kde jest dnes Sv. Helena, nakrátko tábořilo. Tehdy cesty podél Dunaje nebylo. Dnes při silnici Széchényiho jest vápenka, skladiště vápna a hospoda.

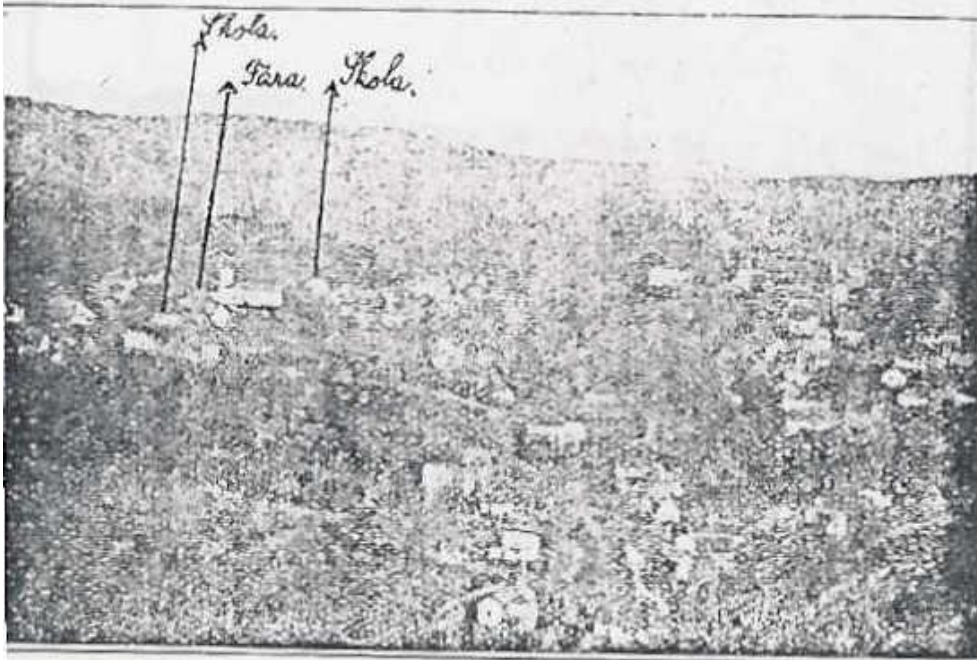
Obr. 14. Údolí Izvaru Čekli nedaleko Sv. Heleny.

Obr. 15. Severní část Sv. Heleny. Část obce rozkládá se na planině, část v údolí. Kostel s nízkou věží římsko-katolický, s vysokou věží český reformovaný.

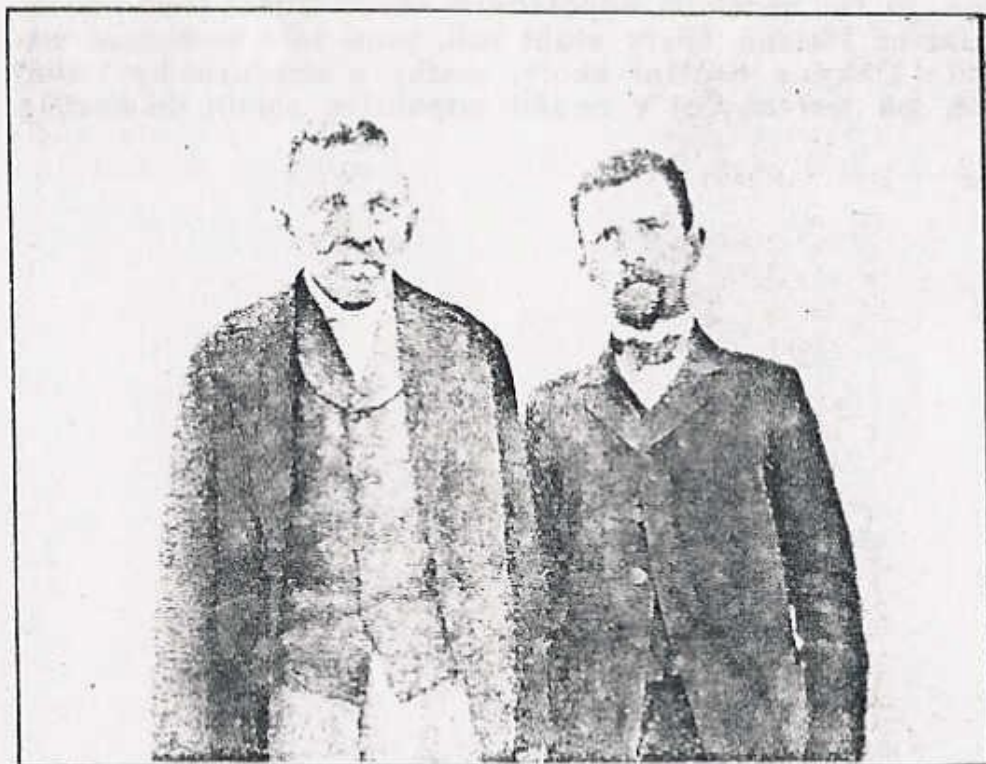
Obr. 16. Kácení lesů. Z hlubokých lesů na východ od Heleny vozi se dříví po lesní dráze k Dunaji, kde se nakládá a rozváží.

Obr. 17. Celkový pohled na Sv. Helenu.

Obr. 18. Kostelík reformovaný na Sv. Heleně. Košaté lípy
zastiňují věž až po střechu.

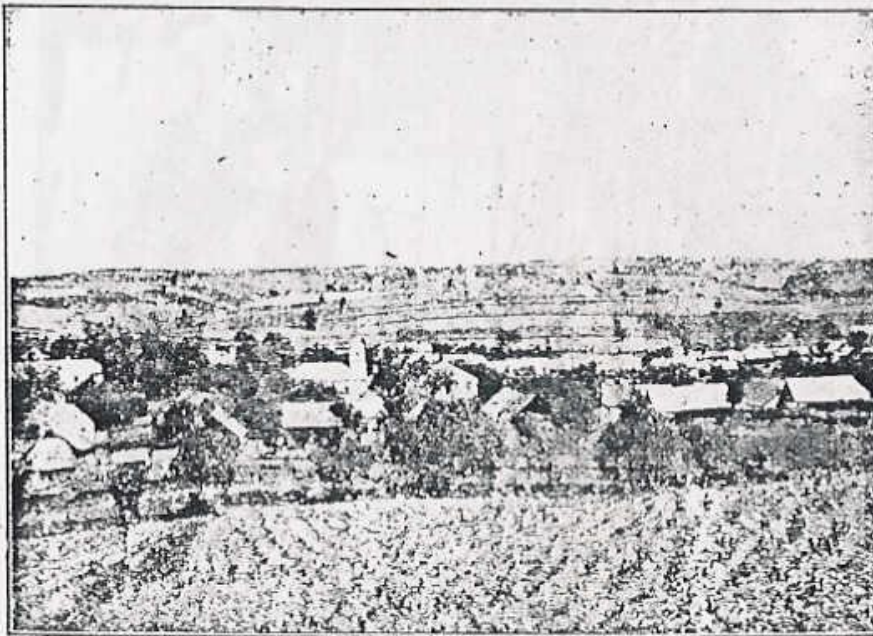
Obr. 19. Petr Kovařík a Petr Kýška.

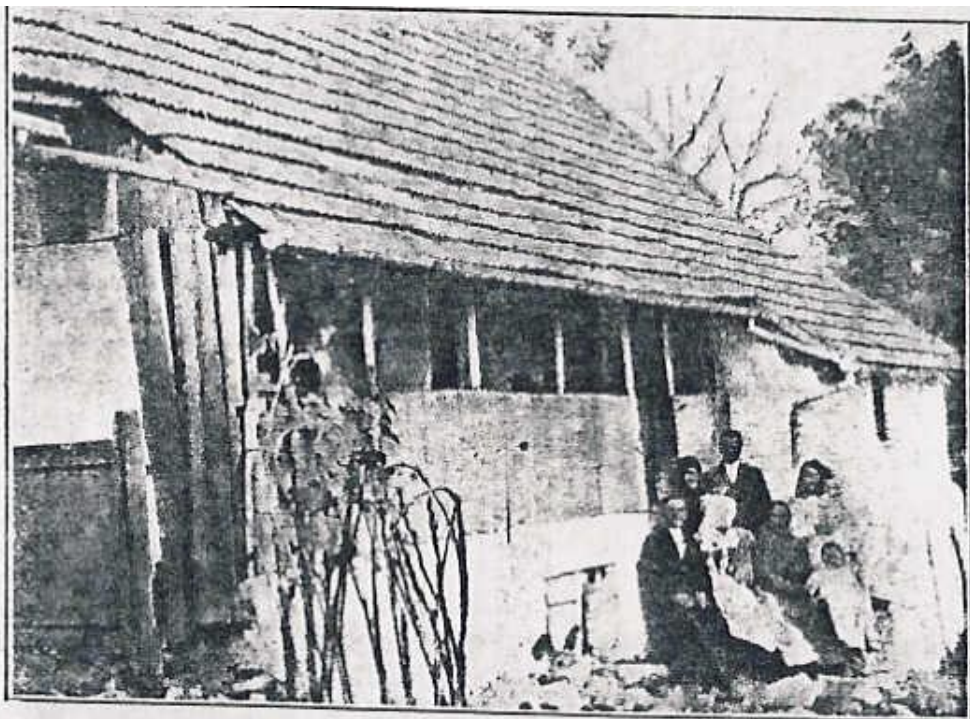
Obr. 20. Po nedělním odpoledním shromáždění před reform. farou na Heleně. (Fary vidět roh, proti faře susedovo stavení.) Dítky z nedělní školy, matky s nemluvňátky i staří lidé, jak jest obyčej v neděli odpoledne chodit do kostela.

Obr. 21. Kovářikův mlýn. (Před mlýnem evangelista Petr. Kýška.)

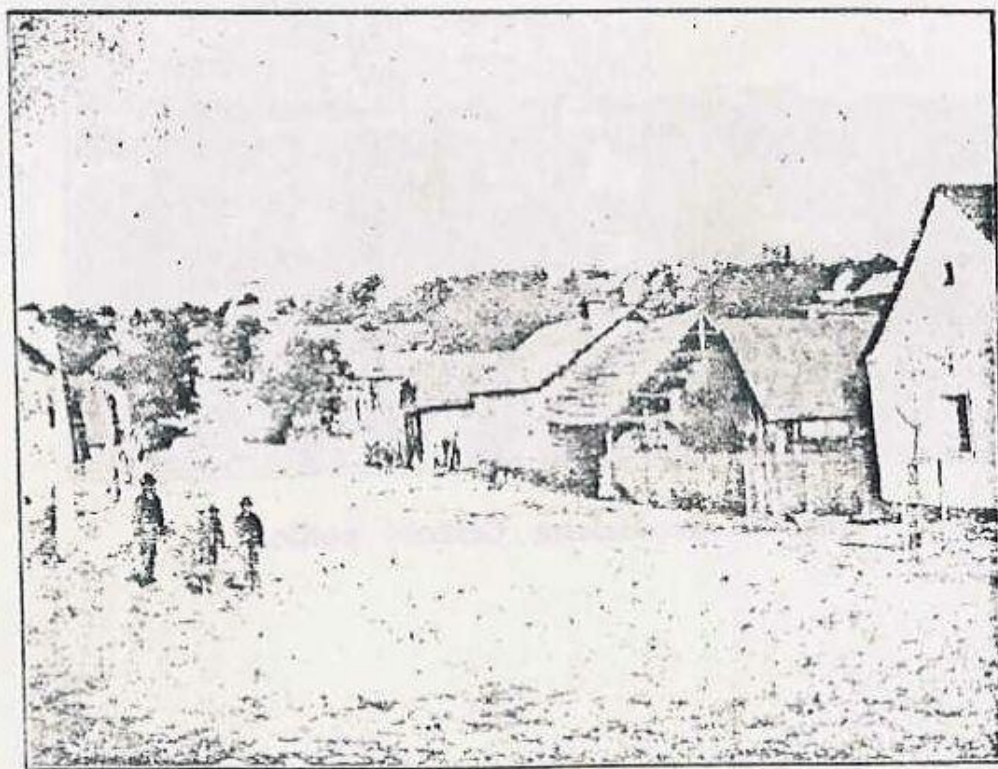
Obr. 22. Sv. Helena od západu. (První česká osada při Dunaji z r. 1822.) Římsko-kat. kostel založen r. 1879 Jindř. Schlöglem, říd. učitelem tam. Velký dům Schlöglových jest nyní školou.

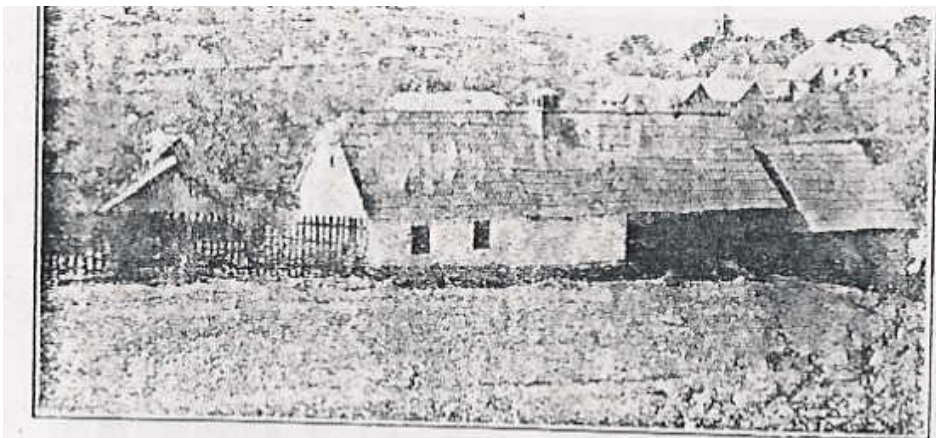

Obr. 23. U Kýšků na zápraží. Matka ženy br. K. chová pravnučku, jeho zeť s dcerou, jež drží nejmenší dítě v náručí, jeho manželka s nejstarší vnučkou, vlevo sedí evangelista Petr Kýška.

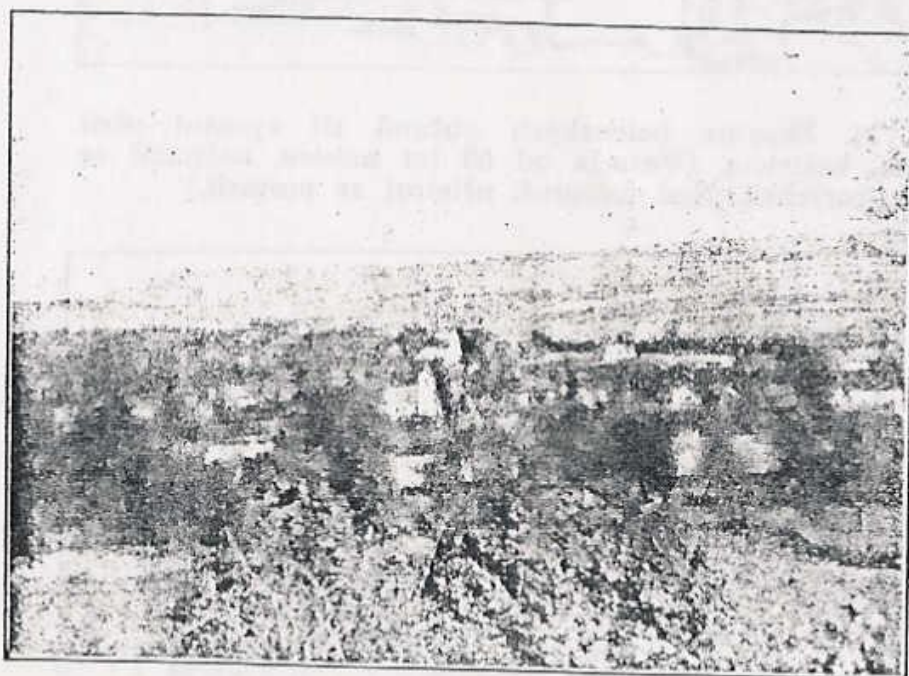

Obr. 24. Skupina helenských občanů tří vyznání před reform. kostelem. (Vesměs od 60 let nahoru, nejstarší se ostýchali před fotograf. přístroj se postavit.)

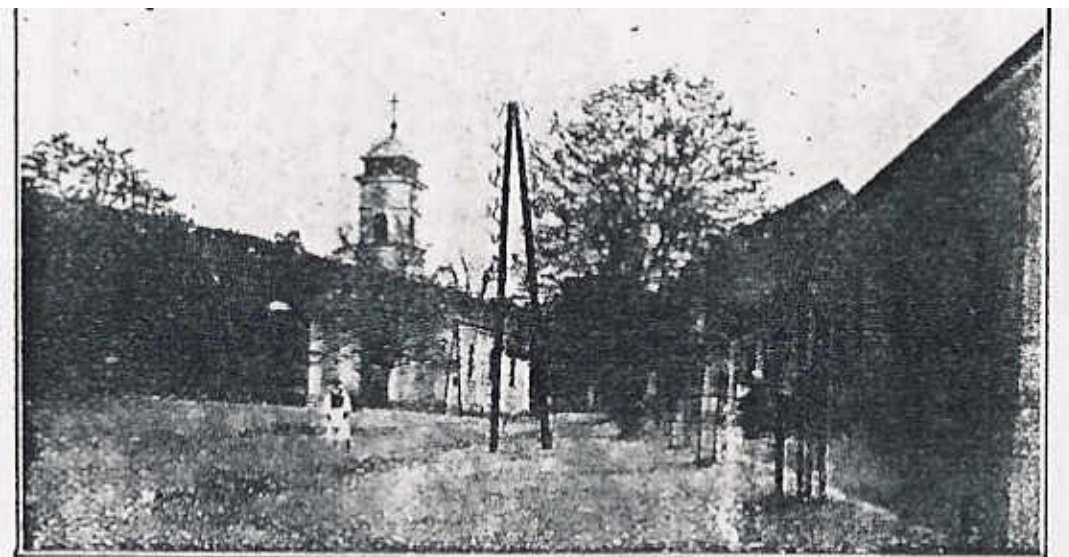

Obr. 26. Jižní část Sv. Heleny. Stará první škola s řím.-kat. kapličkou, ke škole přistavenou. Od školy nalevo kostel řím.-katolický.

Obr. 27. Sv. Helena. Celkový pohled.

Obr. 28. Římsko-katolický kostel Němců v Nové Moldavě.

Obr. 29. Školní mládež před starou školou na Sv. Heleně.

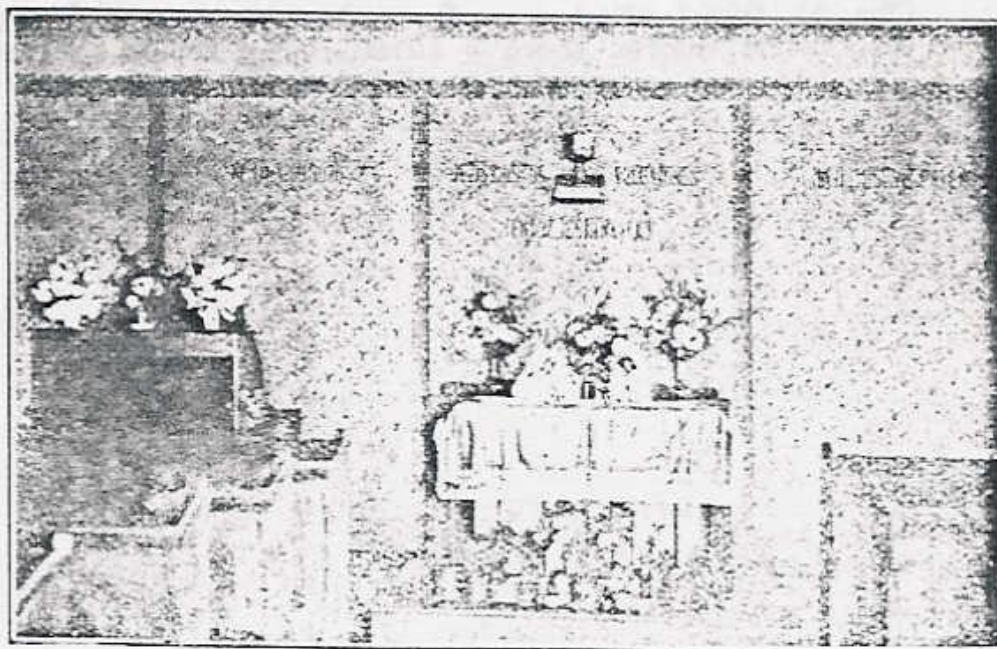
Obr. 30. Vystěhovalci z Heleny do Ameriky v r. 1929.

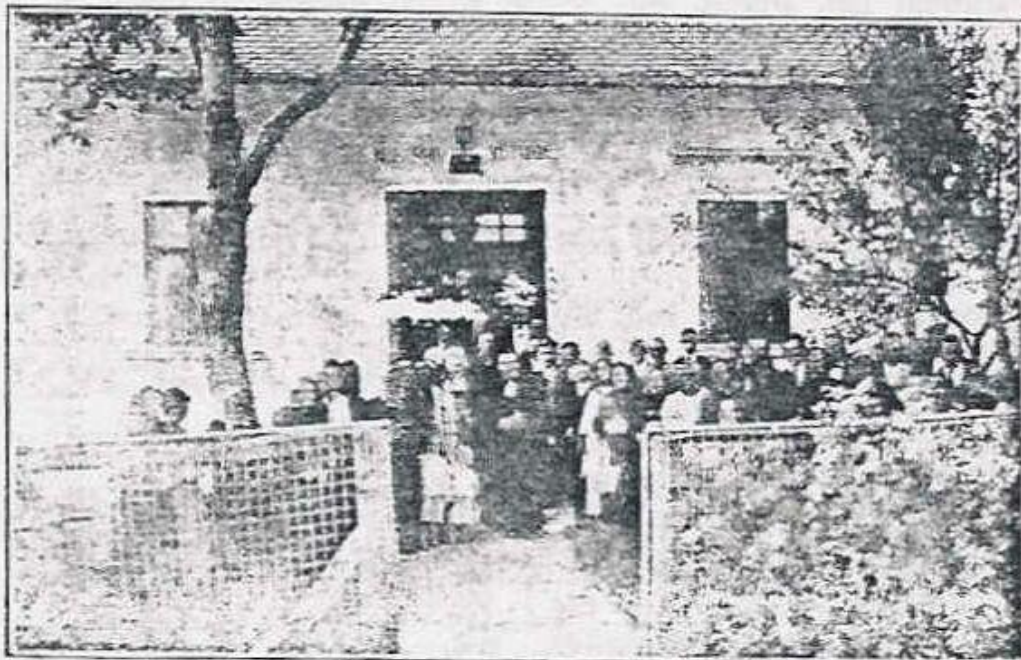
Obr. 31. Řídící učitel v. v. Frant. Mašík, učitel při českém reform. sboru v Uljaniku, Jugoslavie (chodu kaz. Erlicha).

Obr. 32. Po shromáždění ve Velkém Središti u Vršce
v Jugoslavii.

Obr. 33. Vnitřek modlitebny v Uljaniku, Jugoslavie.

Obr. 34. Shromáždění po sv. Večeři před modlitebnou
v Ulianiku, Jugoslavie. (Kazatel Erlich.)

Z S V A T

**BRNO, ČESKÁ 34,
BRATISLAVA,**

NÁMĚSTÍ REPUBLIKY č. 18,

**M. OSTRAVA,
TŘÍDA ČSL. LEGIÍ č. 18,**

dodá Vám

**VŠEHO
DRUHU,**

jako: ložnice,
jídelny, pánské pokoje,
obývací pokoje, kuchyně
s amer. příborníky, předsíně,
amer. kancelářský nábytek atd.

FOTOATELIER

VLADIMÍR LEHKÝ, BRNO

Kollářská 9. Telefon 38577

Čtete bibli Kralickou — náš národní poklad!

DOPORUČUJTE!

OBJEDNÁVEJTE!

PRAMEN VÍRY

Pamětní postila o 60 kázáních k probuzení, potěšení i vzdělání. Stran 331, I.—IV.
Neváz. Kč 28.—, vázaná Kč 40.— (s poštovné).

MANNA

Sbírka 67 nedělních kázání s výklady bible Kralické. Stran 352, vázaná Kč 35.—, neváz.
26.—. Cena dílů: I. 2.—, II.—IV. po 4.—, V.—VI., VII.—VIII. po 6.— Kč.

Naši knížníci:

- Č. 1. Jer dva (Číslo dvě). Rozkošná liceň z dětského života. Str. 16, 50 hal., 1923. —
Č. 2. Česká emigrace v Polsku a na Volyni. (Popis života české emigrace a osadníků
v 12 obcích.) Str. 152, 18 obr., výjim. Kč 5.—, 1924. — Č. 3. Lužičtí Srbové. (Srbská
evang. církev v Horní a Dolní Lužici.) 80 stran, 41 obr., Kč 6.—, 1924. — Č. 4. Obrázky
z Horní a Dolní Lužice. S předmlouvou, básněmi. Str. 112, 68 obr., 2 mapy Kč 12.—, 1926.
Č. 5. Kristus v rodině. Str. 8, 40 hal., 1925. — Č. 6. Ve vyhnanství. (Popis života na-
ších emigrantů na Opolsku a Silesku v Prus. Slezsku ve 14 obcích.) Str. 140, 47 obr.
a mapa, Kč 10.—, 1927. — Č. 7. Za půdou. (O českých evang. osadnících v Jugoslavi.)
Stran 80, 23 obr., Kč 8.—, 1928. — Č. 8. Letonisy památných událostí evangelicko-kře-
stánské obce v Stroužném (v Kladsku). Stran 96, 28 obr., Kč 10.—, 1931. — Č. 9. Za
chlebem vezdejším. O českoslov. osadnících v Rumursku. Str. 151, 34 obr., 1931, Kč 12.

Naše letáky:

- Č. 1. Čeho nejvíc potřebí? 6 hal. — Č. 2. Náboženská lhostejnost. 6 hal. — Č. 3. Co
soudíte o tanci? 10 hal. — Č. 4. V boji o náboženství českého člověka. 10 hal. — Č. 5.
K čemu český člověk nemá mlčet? 12 hal. — Č. 6. Husova pravda. 20 hal. — Č. 7. 21. červen
1921—1921, 20 hal. — Č. 8. Naše právo na neděli. 20 hal.

Naše návrhy:

O církevních kázání. (Pojem, důvod, účel atd.) Cena Kč 1.—.
Rozšiřujte dobrou duchovní četbu!

Knižní odbor *Biblické jednoty* v Brně, ul. K. Vávry č. 26.

Odebírejte náboženský měsíčník

SVĚTLO A PRAVDA.

Ročně 10 čísel.

Ročník VII. 1931.

Předplatné Kč 8.—.

Chceme jít ve slépějích Pána Ježíše — jedině v Kristu jest život věčný a jen ve Světlo
jeho světlo vidíme.

Výklady biblické. — Články vzdělávatelné v duchu Písem svatých. — O českých emigran-
tech v Německu a Polsku. — O českých osadnících v Jugoslavi, Rumursku. — O našich
krajanech v Americe. — O církevním a národním životě našich bratří na Slovensku a Pod-
karp. Rusi — v Horní a Dolní Lužici. — Biblický koutek. — Hovorna. — Ohlasy. — Zají-
mavosti. — Myšlenky. — Epigramy. — Redakce a správa listu v Brně, v ulici K. Vávry,
číslo 26. — Z redakce odpovídá Vladimír Míčan.

Telefon 35297.

CHEMIGRAFIA Brno, Nová 4.

provádí štěrky pro reklamu, cenníky a
ilustrovaná díla v jedno- i vícebarev-
ném provedení.